

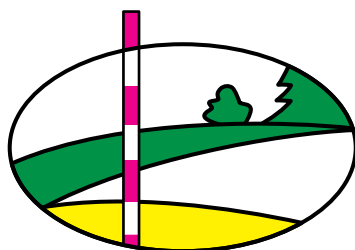

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY

51

duben 2005

POZEMKOVÉ ÚPRAVY

Pozemkové úpravy

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

- Ústřední pozemkový úřad

Těšnov 17 Tel.: 221 811 111
117 05 Praha 1 Fax: 224 810 478
E-mail: info@mze.cz, www.mze.cz

Duben 2005

č. 51

ISSN 1214-5815

Obsah

1. **Slovo ředitele Ústředního pozemkového úřadu**
Ing. Jiřího Hladíka
2. **Možné zdroje financování realizací pozemkových úprav**
Ing. JANA PIVCOVÁ, MZE-ÚPÚ
5. **Maďarská puszta, pozemkové úpravy**
RNDr. Libor Číhal, MZE-ÚPÚ
9. **Ochrana krajiny a účelné využívání půdy ve venkovských regionech ČR po vstupu do EU**
Ing. Josef Voláč, CSc., MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ
10. **Referát ze 3. konference "Tvář naší země - krajina domova"**
Ing. Václav Alexandr Mazín, ředitel Pozemkového úřadu Plzeň
13. **Realizace cestní sítě "Mratice - polní cesty" v okrese Louny**
Dr. Ing. M. Nýdrová, MZE ZA A PÚ LOUNY
14. **Základní vzorce (algoritmy) vývoje krajiny**
Ing. Vladimír Mackovič, U-24 s.r.o., PRAHA 2, PERUCKÁ 11 A
19. **Pozemkové úpravy v územích s dochovanou středověkou plužinou**
Doc. Ing. Petr Sklenička, Ing. Blanka Pittnerová,
KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY,
ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
21. **Metodický návod pro vypracování návrhů pozemkových úprav**
Ing. Zdeněk Burian, předseda představenstva ČMKPÚ
22. **JAK OCENIT SPRÁVNĚ VĚCNÁ BŘEMENA:
FENOMÉN PRONÁSLEDUJÍCÍ VLASTNICKÉ VZTAHY
K NEMOVITOSTEM**
Ing. Jaroslav Hába, Ing. Šárka Švancarová
ZNALCI A ODHADCI – Znalecký ústav, spol. s r.o.
24. **Exkurze s názvem "Optimalizace konstrukcí zemních hrází suchých nádrží a jejich funkčních objektů"**
Ing. Milan Bilík,
AUTORIZOVANÝ INŽENÝR A SOUDNÍ ZNALEC PRO VODNÍ STAVBY, BRNO
26. **POZEM na počátku roku 2005...**
Ing. Jan Vorlíček, metodický vedoucí projektu POZEM,
HSI PRAHA, s.r.o.
27. **TopoL Software**
Ing. František Pivnička, Topol Software s.r.o.

Zajišťuje: Ing. Pavel Gallo - příprava a projektování,
Perucká 1, 125 00 Praha 2
Tel./fax: 224 253 194
E-mail: gallo@cmail.cz

Redakční kolektiv:

Ing. KAMIL KAULICH,
Ing. HELENA KMENTOVÁ,
Ing. MIROSLAV KNÍŽEK, CSc.,
Ing. PAVEL GALLO,
Ing. MILOSLAV VAŇOUS,
Ing. VÁCLAV MAZÍN

Za obsah článků odpovídají autoři.
Neprošlo jazykovou úpravou.
Vychází v nákladu 850 ks.

Tisk: TEMPO PRESS, polygrafický podnik,
Milan Jandík
Chmelová 2893, 106 00 Praha 10
Tiskárna: Kladenská 140, Úhonice,
Praha-západ
Tel./fax: 272 651 728
Mob.: 606 591 235
E-mail: tpres@centrum.cz

Vážení čtenáři,

dostáváte do rukou již 51. číslo bulletinu Pozemkové úpravy. Když v září 1992 bylo na zkoušku vydáno v rámci osvětového programu v oblasti pozemkových úprav ve smyslu tehdy platného zákona o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech první číslo, neodvažoval se nikdo předpokládat nějaké delší pokračování. Dnes lze říci, že bulletin získal velmi slušné renomé a je vlastně jedinou pravidelně vydávanou publikací, informující o dění v oblasti pozemkových úprav z nejširšího záběru, který obor pozemkových úprav s ohledem na svůj mimořádný multidisciplinární charakter představuje. Jsem proto rád, že se podařilo zajistit, aby bulletin mohl vycházet i v r. 2005 a dle předběžných jednání v rámci MZe rovněž v dalším období a to navzdory všem opatření, která směřují k podstatnému utlumení různých aktivit v zájmu šetření finančních prostředků. Snahy o úspory ve státním rozpočtu se samozřejmě promítají do všech oblastí.

Úspory ve státním rozpočtu se promítly rovněž v zajištění finančních prostředků na činnost pozemkových úřadů dle zákonů o půdě a o pozemkových úpravách. Letošní rok vskutku nezačal dobře, taková situace zde ještě nebyla. Nechce se ani věřit tomu, že přestože v programovém prohlášení vlády je kladen důraz mj. na rychlejší průběh pozemkových úprav v zájmu stabilizace zemědělsky hospodařících subjektů, že zájem o provedení pozemkových úprav stále stoupá a o jejich přínosech se veřejnost přesvědčuje téměř s každou dokončenou akcí, v kap. MZe byla pro tuto oblast naplánována 0 (a k tomu určité sliby, že se v průběhu roku situacelepší). Někteří stavitelé rozpočtu však uváděli, že peněz na pozemkové úpravy je dost. Je totiž jisté úspěch, že je zajištěno tzv. „předfinancování“ programů EU. Předfinancováním se rozumí, že napřed musí být na vybudování vybrané akce použity vlastní prostředky (v našem případě prostředky státu), po dokončení pak tyto prostředky EU uhradí. Jde o 585 mil. Kč na aktivity Operačního programu a 120 mil Kč na SAPARD, který v r. 2005 dobíhá. Tyto prostředky jsou ale spíše tou pomyslnou třeničkou na dortu (i když třesni slušně velkou); nesmí ale chybět dort. Zodpovědní za rozpočet MZe uvažovali ze svého pohledu racionálně, zřejmě si ale neuvědomili, že prostředky na předfinancování programů EU neřeší bohužel základní činnost pozemkových úřadů, která jim vyplývá ze zákonů o půdě a o pozemkových úpravách.

Pokud by skutečně nebyla situace ve financování zlepšena, bylo by možno očekávat velmi záporné reakce ze strany:

- oprávněných osob – restituentů (jen na znalecké posudky a nutné geometrické plány je ročně potřeba min. 140 mil. Kč)
- vlastníků pozemků požadujících vyměření pozemků nebo zahájení pozemkových úprav,
- obcí, které na provádění pozemkových úprav s ohledem na jejich přínosy ve vyjasnění a uspořádání majetku stále více apelují,
- zpracovatelů pozemkových úprav, jimž by bylo nutno vypovědět smlouvy a ukončit platby.

Zakonzervování nedokončených akcí by znamenalo v důsledku vyhození značné části dosud vynaložených finančních prostředků, poněvadž při pozdějším pokračování v činnosti by to představovalo provádět mnohé aktualizace, tzn. mnohé práce znovu. Navíc celá situace by jistě vedla ke krachu mnoha firem, zejména menších, zaměřených především na zpracování návrhů pozemkových úprav. Na začátku roku 2005 je stav ve zpracování pozemkových úprav následující:

KPÚ - celkem ukončené 493 kat.ú. (192 000 ha)

- rozpracované 710 kat.ú. (340 000 ha)

JPÚ - celkem ukončené 3000 kat.ú. (155 000 ha)

- rozpracované 4500 kat.ú. (141 000 ha)

(JPÚ včetně cca 300 kat.ú., kde je řešeno nedokončené přidělové a scelovací řízení, což hradí PFČR)

Možná bude zajímavé, jak se v minulých letech vyvíjelo zajištění finančních prostředků pro pozemkové úřady:

roky	nárokováno ze st. rozp.	zajištěno ze st. rozp.	ostatní zdroje		
			PFČR	SAPARD	Oper. program
1992	204,8	204,8			
1993	469,6	469,6			
1994	794,4	794,4			
1995	920,0	920,0			
1996	1300,0	820,0			
1997	1900,0	770,0	105		
1998	2000,0	847,0	78		
1999	1660,0	847,0	58		
2000	1800,0	751,5	57		
2001	1976,0	620,1	42		
2002	1761,0	500,0	100	248	
2003	1600,0	700,0	100	270	
2004	1700,0	700,0	140	200	
2005	1400,0	?	125	120	585

Zajištění finančních prostředků bylo prakticky bezproblémové do r. 1995. Od roku 1996 jsou patrné disproporce v zajištění finančních prostředků. Na narůstající potřeby nebylo zajištěním vyšší dotace vůbec reagováno. Roky 2000 a 2001 byly krizové, následně došlo částečně ke zlepšení – hlavně díky využití prostředků z programu SAPARD.

I v našem případě se postupně ukazuje, že nic nezůstává tak horké jak se uvažuje. Po oznámení skutečností ohledně finančního zajištění pozemkových úřadů vzniknul hmatatelný tlak na neodkladné řešení situace. Zastavování akcí pozemkových úprav vyvolává řadu podivení a otázek nejen samozřejmě na pozemkových úřadech a u zpracovatelů pozemkových

úprav, ale zejména u těch, jichž se jednotlivé akce týkají a kteří na dokončení pozemkových úprav již netrpělivě čekají. Ať již jde o vyjasnění a konečně jednoznačné určení vlastnictví, zpřístupnění pozemků nebo např. vyřešení ochrany před povodněmi dosud znepríjemňujících život v některých obcích atd. Navíc některé úhrady musí pozemkové úřady provádět průběžně, např. řízení o restituci nelze zastavit, geometrický plán se prostě musí zpracovat (a uhradit), aby bylo možné restituční řízení ukončit zápisem v KN. Dotčení vlastníci (obce) se již naučili využívat svých volených zástupců – poslanců a požadují vysvětlení, resp. řešení věci. V současné době (uzávěrka čísla 14. 3. 2005) je velmi pravděpodobné, že rozpočet MZe bude z hlediska potřeb pozemkových úřadů posílen (mj. např. z prostředků Pozemkového fondu – což se mnohému jistě jeví jako docela logické, nakonec finanční prostředky PFČR by se dle některých názorů vůbec měly využívat přednostně v oblasti pozemkových úprav); v poslanecké sněmovně zaznělo, že by celkově, tzn. ze zdrojů PFČR a jiných mělo jít o částku cca 600 mil Kč. Reálné využití těchto finančních prostředků bude možné spíše ve druhé polovině roku. To je ale již řešitelná situace, lze jistě domluvit se zpracovateli oddálení plateb v průběhu roku. V první řadě je ale nutné získat jistotu, s jak velkým objemem finančních prostředků (a kdy v průběhu roku) mohou jednotlivé pozemkové úřady disponovat. Doufám, že než toto číslo bulletinu vyjde, bude již vše opět o něco jasnější a kontinuita činnosti pozemkových úřadů nebude již více narušena.

Chtěl jsem tímto příspěvkem vysvětlit některé souvislosti týkající se současně nejvíce diskutovaného problému, kterým jistě jsou finanční prostředky. Osobně jsem vzniklou situaci velmi zaskočen, ještě na konci minulého roku byl naopak vývoj v sestavování st. rozpočtu k zájmům pozemkových úřadů velmi příznivý. Doufám však, že se situaci podaří zvládnout, vše se vysvětlí tak, aby náprava byla možná dřív, než by případně vznikly skutečné škody. Jsem tedy i v tomto případě optimistický a doufám, že se naplní pořekadlo, podle kterého se i špatné nakonec v dobré obrátí.

Ing. Jiří Hladík,

ředitel Ústředního pozemkového úřadu MZe

Možné zdroje financování realizací pozemkových úprav v roce 2005

Ing. Jana Pivcová, MZe, Ústřední pozemkový úřad, tel. 221 812 107, pivcova@mze.cz

V letošním roce, kdy situace ve financování pozemkových úprav je obzvláště složitá, ještě více nabývají na významu informace o tom, z jakých možných dalších zdrojů je možno pozemkové úpravy (a to především realizace plánů společných zařízení) financovat. I když většina níže uvedených informací ze strany autorky textu již mnohokrát zazněla či byla publikována, stále se opakující dotazy na toto téma jsou impulsem k tomu, téma znovu shrnout a zopakovat.

Národní zdroje

1. Krajinotvorné programy Ministerstva životního prostředí

1.1. Program péče o krajinu

Dne 2. února 2005 nabyla účinnosti Směrnice MŽP č. 1/2005 pro poskytování finančních prostředků v rámci Programu péče o krajinu v roce 2005. Směrnice je ke stažení na webových stránkách MŽP (www.env.cz).

V pozemkových úpravách jsou využitelná tato opatření:

A. Ochrana krajiny proti erozi

Cílem opatření je snižování ohrožení půdního fondu erozí tvorbou protierozních opatření a zvyšování retenční schopnosti krajiny.

Předmět podpory:

A.1. Asanace a stabilizace projevů plošné a rýhové eroze mimo koryta vodních toků (jedná-li se pouze o preventivní opatření, nikoliv o odstranění následků nevhodného hospodaření nebo užívání)

- a) úpravy terénu (zemní práce, násyp zeminy, přemísťování zeminy, meze, drobné poldry).

Výše přiznaných finančních prostředků může být stanovena až do 100 % podle rozpočtové části příslušné dokumentace.

A.2. Tvorba biologických protierozních opatření a realizace vymezených a schválených územních systémů ekologické stability (ÚSES) z geneticky a stanovištně odpovídajícího osiva a sadbového materiálu

- a) zakládání trvalých travních porostů na pozemcích, které nejsou evidovány v katastru nemovitostí jako TTP (louka, pastvina) do výše příspěvku 10 000,- Kč/ha za podmínky doložení podání žádosti o změnu druhu pozemku na TTP na katastrální úřad, popř. jsou již v katastru nemovitostí evidovány jako TTP na základě výsledků pozemkových úprav, ale v terénu ke změně druhu pozemku ještě nedošlo (zákon č. 139/2002 Sb.),
- b) zakládání trvalých travních porostů v okolí výsadeb nebo pro účely ochrany vodního toku (infiltrační pásy) do výše příspěvku 12 000,- Kč/ha,
- c) výsadba liniových porostů a solitérních dřevin na pozemcích mimo les

(solitérní stromy, liniové a skupinové výsadby),

- d) realizace vymezených a schválených územních systémů ekologické stability.

Bohužel se nově letos do směrnice dostalo ustanovení: O samostatný příspěvek na následnou péči nelze žádat. Provedení následné péče na vlastní náklady žadatele je stanoveno v rozhodnutí jako podmínka pro realizaci příslušného opatření.

Výše přiznaných finančních prostředků může být stanovena až do 100 % podle rozpočtové části příslušné dokumentace a podmínek pověřené odborné organizace. Finanční prostředky na zakládání trvalého travního porostu lze přiznat pouze tehdy, jestliže se na něj nevztahují dotace Ministerstva zemědělství.

Žadatelem o poskytnutí finančních prostředků může být fyzická nebo právnická osoba (vlastník, nájemce, podnájemce) s právním vztahem k pozemkům, na nichž je třeba realizovat konkrétní opatření podle jednotlivých předmětů podpory. Z pověření těchto vlastníků či nájemců pozemků může být žadatelem o finanční prostředky i jiná fyzická nebo právnická osoba.

Další opatření v rámci tohoto programu jsou v pozemkových úpravách využitelné spíše okrajově, přesto zájemcům doporučuji jejich prostudování.

1.2. Program revitalizace říčních systémů

Dne 17. února 2005 nabyla platnost Směrnice MŽP č. 3/2005 o vydání „Pravidel pro poskytování finančních prostředků v rámci programu revitalizace říčních systémů“ (k dispozici na www.env.cz). Dle této Směrnice jsou finanční prostředky poskytovány na následující činnosti využitelné v pozemkových úpravách:

- a) **revitalizace přirozené funkce vodních toků** (revitalizace vodních toků a jejich přírodního charakteru včetně jejich niv, revitalizace odstavených ramen vodních toků, revitalizace pramenitých oblastí, zakládání a revitalizace břehových nebo doprovodných porostů podél vodních toků a melioračních kanálů
- b) **zakládání a revitalizace prvků systému ekologické stability vázaných na vodní režim** (revitalizace nevhodně odvodněných pozemků a odvodňovacích soustav, revitalizace a zakládá-

ní mokřadních ekosystémů, opatření pro obnovu zásob podzemních vod, opatření pro obnovu a stabilizaci vsakovacích ploch, protierozní opatření vázaná na zlepšování stability vodního režimu

- d) **revitalizace retenční schopnosti krajiny** (revitalizace v minulosti zaniklých a poškozených retenčních prostorů, zakládání nových retenčních prostorů, zejména jako součásti systémů ekologické stability krajiny, zvyšování retenční schopnosti území např. suché poldry, systémy hrází, občasné rozlity apod., protipovodňová opatření retenčního charakteru vázaná na zvýšení stability vodního režimu území)

- g) **revitalizace přirozené funkce vodních toků a s revitalizací retenční schopnosti krajiny** (revitalizace vodních toků a jejich přírodního charakteru, včetně jejich niv).

Výše přiznaných finančních prostředků může být až do výše 80 – 100 % (procento se liší u jednotlivých podprogramů).

Jedním z rozhodujících kritérií při projednávání předložených investičních záležitostí a žádostí je mimo jiné také návaznost na probíhající pozemkové úpravy.

Žadatelem o finanční prostředky na realizaci revitalizačních opatření může být vlastník pozemků či vodohospodářské stavby, na nichž mají být opatření provedena; správce toku, pokud jde o revitalizaci koryta vodního toku, popř. koryta vodního toku a jeho nivy; nájemce pozemku za podmínky písemného souhlasu vlastníka.

2. Státní fond životního prostředí (SFŽP)

Pro rok 2005 zůstává v platnosti Směrnice MŽP o poskytování finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí, která byla s účinností od 1. 4. 2001 doplněna programem č. 3.1.8. **Program péče o půdu**. Předmětem podpory v rámci tohoto programu je úhrada mimořádných nákladů na biotechnická opatření proti vodní a větrné erozi:

- a) na ochranu proti vodní erozi je to založení nebo obnova stávajících protierozních mezí, zasakovacích pásů a průlehlů, které budou zatravněny nebo osázeny dřevinami a dále na založení drobných poldrů.
- b) na ochranu proti větrné erozi se jedná o založení nových nebo obnovu stávajících větrolamů.

Založení nových protierozních opatření uvedených v bodu a) a b) musí být v souladu se schválenými komplexními pozemkovými úpravami. Obnova stáva-

jících opatření není podmíněna dokončením a schválením KPÚ.

Podpora je poskytována ve výši až do 100 % ze základů výpočtu podpory v případě založení nových protierozních opatření v souladu se schválenými komplexními pozemkovými úpravami. U obnovy stávajících opatření je výše podpory do 80 %. Dalším využitelným programem podle této Směrnice je program č.

3.1.1. Zakládání prvků územních systémů ekologické stability (ÚSES)

Předmětem podpory je založení biocenter a biokoridorů zatravněním a výsadbou dřevin, odstraněním nežádoucích náletových dřevin a likvidací kalamitního rozšíření nežádoucích invazních druhů. Nevztahuje se k běžné pravidelné údržbě těchto ploch.

U tohoto podpůrného podprogramu výše podpory dosahuje 80 % nákladů (výjimku povoluje jen ministr životního prostředí).

Zadatelem podpory u výše uvedených programů SFŽP mohou být fyzické a právnické osoby, které vlastní či mají v nájmu pozemky, na nichž je třeba realizovat opatření na zlepšení přírodního a krajinného prostředí. Příslušná směrnice je k dispozici na webových stránkách SFŽP www.sfzp.cz.

Zdroje EU

V roce 2005 budou dokončeny realizace ještě některých projektů z opatření 1.4. Meliorace a pozemkové úpravy **programu SAPARD**.

Jen pro zopakování – v opatření 1.4. bylo v průběhu tří termínů podávání žádostí v letech 2002 a 2003 podáno celkem 584 projektů ve výši 1 395 398 418,- Kč, vybráno a doporučeno k financování bylo 329 projektů za 752 180 990,- Kč.

Základní programový dokument pro program SAPARD „Plán rozvoje zemědělství a venkova ČR na rok 2000 – 2006“ byl v opatření 1.4. Meliorace a pozemkové úpravy cenným zdrojem a podkladem pro vytvoření **podopatření 2.1.1 Pozemkové úpravy v Operačním programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (OP Zemědělství)**. OP Zemědělství slouží po vstupu České republiky do EU v rozmezí roků 2004 – 2006 jako základní programový dokument pro čerpání dotací z orientační sekce strukturálního fondu EAGGF. Struktura podopatření 2.1.1. je obdobná jako tomu bylo u opatření 1.4. programu SAPARD. Podporu lze poskytnout na následující typy projektů:

- geodetické práce pro vytvoření návrhu pozemkových úprav (zaměření skutečného stavu),
- vyměřování pozemků za účelem přesné identifikace vlastnických parcel a vytyčení nově navržených pozemků vycházející ze schváleného návrhu pozemkové úpravy,

- realizace plánů společných zařízení na základě schváleného návrhu pozemkových úprav (tj. polní cesty, protierozní opatření, opatření ke zvýšení ekologické stability krajiny (místní ÚSES včetně následné péče o prvky ÚSES)).

Operační program Zemědělství byl v ČR připravován od roku 1999 a první pracovní verze byla EK předložena v červnu 2001. Návrh OP Zemědělství byl vládou ČR schválen v lednu 2003 a počátkem března 2003 předložen EK k posouzení. Na podzim 2003 proběhlo několik kol technických konzultací mezi zástupci MZe a EK, jejichž výsledkem byl upravený programový dokument. Dne 14. dubna 2004 podepsal evropský komisař pro zemědělství Franz Fischler dopis, kterým vyjádřil předběžný souhlas EK s českým Operačním programem Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. Konečná verze OP Zemědělství byla Evropskou komisí oficiálně schválena ke dni 2. července 2004.

Dne 30. dubna 2004 byla udělena akreditace Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu (SZIF) jako Platební agentuře pro provádění opatření Společné zemědělské politiky EU.

Dne 4. května 2004 podepsal ministr zemědělství Ing. Jaroslav Palas „Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty OP Zemědělství na období 2004 – 2006. Zahájil tak první kolo příjmu žádostí o finanční pomoc z tohoto programu. V prvním kole byly přijímány žádosti o finanční pomoc pro podopatření 1.1.1 Investice do zemědělského majetku a podpora mladým začínajícím zemědělčům, konkrétně na investiční záměr e) stroje pro zemědělskou výrobu a dále pro podopatření 2.1.1 Pozemkové úpravy. První kolo podávání žádostí bylo ukončeno dne 25. června 2004. Pozemkové úřady předložily v tomto kole celkem 180 projektů za více než 600 mil. Kč. Vybráno a doporučeno k financování bylo 166 projektů za 598 618 682,- Kč. Jedná se o objem finančních prostředků přidělených na toto opatření pro roky 2004 a 2005. Seznam vybraných projektů byl uveřejněn na webových stránkách MZe 31.1.2005. Většina těchto projektů bude dokončena ještě v letošním roce. Termín dalšího kola pro podopatření 2.1.1 prozatím nebyl určen.

V rámci OP Zemědělství mohou být v pozemkových úpravách využita i některá další opatření a podopatření. Nejsou zde sice přímo žadatelem pozemkové úřady, ale je nutné, aby tyto možnosti a varianty pracovníci pozemkových úřadů znali a uměli je využít a vhodným žadatelům doporučit. **U každého podopatření je však třeba přesně znát, kdo může být žadatelem.**

Podopatření 1.3.1. Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavádění příslušných ochranných preventivních opatření

Podporu lze mimo jiné využít na provádění preventivních protipovodňových opatření na drobných vodních tocích a v jejich povodí a protierozní opatření; odstraňování škod způsobených povodněmi na drobných vodních tocích a v jejich povodí, likvidace erozních rýh, nátrží a strží. Příjemcem dotace je vlastník lesa nebo nájemce lesa, vlastník veřejných lesů (včetně obcí) nebo sdružení s právní subjektivitou vlastníků nebo nájemců lesů.

Podopatření 1.3.2. Investice do lesů

Podporu lze mimo jiné poskytnout na výstavbu, rekonstrukci resp. modernizaci lesní dopravní sítě; výstavbu, rekonstrukci resp. modernizaci zařízení upravující vodní režim (meliorace, retenční nádrže); budování stezek pro turisty včetně např. cyklostezek apod. *Příjemcem dotace* je vlastník lesa nebo nájemce lesa za podmínky, že lesní pozemky nejsou ve vlastnictví státu nebo kraje; dále subjekt založený s účastí obce, tj. akciová společnost, společenost s ručením omezeným nebo obecně prospěšná společnost, příp. jiné obchodní společnosti, jejichž účastníkem jsou obce; dále sdružení vlastníků nebo nájemců lesů.

Podopatření 1.3.4. Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd

Podporu lze poskytnout na zalesňování zemědělsky nevyužívaných nelesních půd a péči o mladé lesní kultury. Týká se parcel vedených v KN jako zemědělská půda. *Příjemcem dotace* je vlastník pozemku (včetně obcí a subjektů založených s účastí obce), pokud pozemky nejsou ve vlastnictví státu nebo kraje; dále sdružení vlastníků nebo nájemců pozemků.

Podopatření 2.1.2. Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny

Podporu lze poskytnout mimo jiné na výstavbu a rekonstrukci poldrů, malých vodních nádrží, protipovodňových hrází na zemědělsky využívaných pozemcích. *Příjemcem dotace* je právnická osoba, podnikající v zemědělství nebo samostatně hospodařící rolník; příjemcem podpory může být i subjekt založený obcí za podmínky, že se jedná o právnickou osobu podnikající v zemědělství. Žadatel je vlastníkem nebo nájemcem objektu nebo vlastníkem či nájemcem pozemku, který je předmětem žádosti.

Podopatření 2.1.3. Řízení a zajištění funkčnosti zemědělských vodních zdrojů

Podporu lze poskytnout na obnovu a rekonstrukci rybníků a zemědělských vodních nádrží; rekonstrukci bezpečnostních přelivů a výpustných zařízení včetně příslušenství těchto objektů; pořízení a obnovu staveb k vodohospodářským melio-

racím pozemků (stavby k zavlaze a odvodnění pozemků). *Příjemcem dotace* je právnická osoba, podnikající v zemědělství nebo samostatně hospodařící rolník; příjemcem podpory může být i subjekt založený obcí za podmínky, že se jedná o právnickou osobu podnikající v zemědělství. Žadatel je vlastníkem nebo nájemcem objektu případně vlastníkem nebo nájemcem pozemku, který je předmětem žádosti.

V pozemkových úpravách doporučujeme využít také **Operační program Infrastruktura**. Tento operační program byl vypracován ve spolupráci Ministerstva dopravy a Ministerstva životního prostředí. Tento OP má 4 priority, z nichž první a druhá prioritou jsou zaměřeny na problematiku dopravní, třetí na problematiku životního prostředí a čtvrtá je určena pro technickou pomoc. V pozemkových úpravách je možno využít **Opatření 3.1. Obnova environmentálních funkcí území** v rámci třetí priority.

Podporu v tomto opatření lze poskytnout na revitalizaci vodních toků včetně jejich niv, na zakládání a revitalizace břehových nebo doprovodných porostů podél vodních toků a melioračních kanálů; úpravy k obnově funkcí pramenných oblastí a mokřadů; budování a obnova retenčních nádrží a suchých poldrů. **Důležitou skutečností je, že příjemci dotace jsou právnické osoby, které jsou založeny k nepodnikatelským účelům, zejména na obecně prospěšné organizace, územní samosprávné celky (obce a kraje), občanská sdružení, svazky obcí.** Zprostředkujícím subjektem pro toto opatření je Státní fond životního prostředí (www.sfzp.cz) – zde najdete všechny potřebné informace.

Čerpání dotací z OP Zemědělství bude ukončeno v roce 2006, v roce 2006 končí totiž současné programovací období EU. Vybrané a přijaté projekty bude však možno dokončovat až do roku 2008.

Již nyní se však členské státy EU připravují na čerpání dotací do zemědělství a rozvoje venkova ze zcela nově vznikajícího fondu s názvem **Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD)**. Důvodem vzniku zcela nového fondu bylo velké množství programů, systémů programování a různých systémů finančního řízení a kontroly v současném programovacím období, což podstatně zvýšilo administrativní zátěž členských států a Komise. Snahou je získat pro rozvoj venkova jednotné financování a programový rámec. S ohledem na hospodářské, environmentální a sociální prvky udržitelnosti byly stanoveny tři základní cíle zemědělství a rozvoje venkova na období 2007 – 2013:

- zlepšování životního prostředí a krajiny podporou hospodaření v území
- zvyšování kvality života ve venkovských oblastech a podpora diverzifikace hospodářských činností.

K realizaci těchto cílů byl formulován návrh „**Nářízení Rady o podpoře pro rozvoj venkova z EAFRD**“. V návrhu Nářízení jsou cíle rozpracovány v rámci 4 prioritních os:

Osa I. Zlepšení konkurenceschopnosti sektoru zemědělství a lesnictví

Osa II. Obhospodařování půdy

Osa III. Diverzifikace hospodářství venkova a kvalita života ve venkovských oblastech

Samostatnou osu bude tvořit iniciativa LEADER.

Návrh Nářízení je od poloviny roku 2004 intenzivně projednáván a připomínkován ze strany členských států EU. Rovněž Česká republika přednesla a předala

k předloženému materiálu velké množství námětů a připomínek. Koordinací jednání za ČR je pověřeno Ministerstvo zemědělství, zpracováním podkladů pro tvorbu následných strategií a programových dokumentů byl pověřen Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (VÚZE). Na webových stránkách VÚZE (www.vuze.cz) je možno najít více dalších informací.

Pozemkové úpravy v původním znění návrhu Nářízení přímo zařazeny nebyly, ze strany EU však bylo sděleno, že se počítá se zařazením pozemkových úprav v rámci prioritní osy I., článek 28. Na výslovnou žádost ČR (a několika dalších členských států) byl přímo do znění návrhu Nářízení do článku 28 doplněn termín „Land consolidation and improvement“ (pozemkové úpravy a meliorace). V současné době je již zpracován návrh opatření (podopatření) s tímto názvem, který bude součástí nově vznikajícího programového dokumentu k EAFRD v rámci ČR.

Akce pořádané ČMKPÚ v roce 2005

**Ministerstvo zemědělství ČR - Ústřední pozemkový úřad
Českomoravská komora pro pozemkové úpravy**

pořádají

X. celostátní odborný seminář

KOMPLEXNÍ POZEMKOVÉ ÚPRAVY s exkurzí na realizované KPÚ

Strážnice 2005

2.-4. května 2005

Kulturní dům STRÁŽNÍČAN.

Orientační výše vložného 2900,- Kč, členové sleva 500,- Kč

V této ceně je započítáno 2x ubytování, strava na 3 dny, sborník a exkurze.

♦ ♦ ♦

Českomoravská komora pro pozemkové úpravy

pod patronací

**Ministerstva zemědělství ČR
- Ústředního pozemkového úřadu**

pořádá

XV. MEZINÁRODNÍ KONFERENCI POZEMKOVÝCH ÚPRAV

s odbornou exkurzí

Jestřábí – Lipno 2005

12.-13. září 2005

Orientační výše plného vložného = 3000,-Kč, členové 500,- Kč sleva.

V této ceně je 2x ubytování, strava na 3 dny, sborník a exkurze.

♦ ♦ ♦

**Monotematický jednodenní seminář na aktuální téma.
Praha – prosinec 2005.**

Na všechny uvedené akce budou v předstihu zasílány pozvánky a přihlášky.

Předběžně se lze přihlásit u:

Ing. A. Svoboda - ČZS, Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1.

Tel./fax: 221 082 270, mobil: 608 525 662

nebo

Ing. Z. Burian, tel.: 567 321 301, mobil: 606 323 178.

Maďarsko, puszta, pozemkové úpravy

RNDr. Libor Číhal, MZe-ÚPÚ

Klíčová slova: aranykorona, Astricus, pozemková úprava, valorem tax, TAMA, zákon o půdě

Úvod

Vždy mě překvapovalo, že v různých statistikách o příštích členech EU, měli Maďaři ze všech potenciálních uchazečů nejvíce sympatií, že do Maďarska míří nejvíce zahraničních investic, že na německé univerzitě v Budapešti přednáší tolik kapacit, že maďarský národní produkt ročně narůstá téměř o 4%. Ke sblížení a rozpoznání možností hlubší spolupráce jak hospodářské tak třeba kulturní nedošlo ani v období CEFTA, kdy všichni členové místo vzájemné integrace spíš usilovali o integraci podstatně zajímavější, a to s EU. Maďarsko je pro mnohé z nás pouze zemí, kterou se pouze projíždí směrem k jižním mořím a často bez zastavení, mnozí však již objevili maďarské termální lázně, možnosti cykloturistiky a město velkého šarmu jinak též „Paříž východu“ - Budapešť. Ovšem, a to neplatí asi pouze pro Maďarsko, stojí za to si někdy nechat ujet vlaky a strávit noc na pokraji puszty někde v maďarské krčmě, a tak se nenásilně začít se seznamovat s dávným světem Maďarů.

V Maďarsku jako tradiční zemědělské zemi hrála půda významnou roli. V historii byla symbolem moci, většina půdy patřila uherským velmožům, a to vlastně až do konce druhé světové války. V polovině 19. století např. rodina Esterházy vlastnila v Uhersku 2,5 milionů hektarů půdy. Na rozdíl od českých zemí se však uherští magnáti ztotožňovali s národními zájmy, především jejich síla staletí bránila Evropu před tureckým nebezpečím a jejich úsilí a nepetržitý boj za nezávislost přivedlo habsburskou monarchii až k Rakousko-Uherskému vyrovnání. Maďarsko má v evropském měřítku největší procento orné půdy, která má navíc vynikající kvalitu. Článek podává částečnou informaci o stavu vlastnické držby v přítomnosti i v proměnách časů.

Svatý Štěpán. V našich kostelech je zobrazován jiný svatý než zde zmiňovaný, a to první mučedník svatý Štěpán, ukamenován za branami Jeruzaléma. V r. 895 přišli z Povolží do Evropy Maďaři. Impozantním způsobem. Cestu do Evropy zahájili v Kartágu běžnou, ale dnes již zřídka praktikou, obětovali svého vládce Álmose bohům za úspěch cesty a výsledek předčil očekávání. Ovládli rozsáhlou karpatskou kotlinu, Východní Marku, část Moravy a Bavorska a pronikli až na území dnešní Francie. R. 955 se podařilo Ottovi Velkému je vytěsnit ze západní Evropy. R. 997 se stává maďarským vládcem Vajk z Arpádovců, po křtu Štěpán, přijímá křesťanství a konvertuje ke křesťanství celý stát. R. 1000 je korunován na popud papeže Sylvestra králem Maďarů, zakládá kláštery a otevírá cestu západní civilizaci. R. 1083 je kanonizován. Jeho přítelem a poradcem je mnich Astricus též svatý, tento mnich z Čech (před složením mnišského slibu se jmenoval Radla), první opat břevnovského kláštera, duchovní rádce otce Štěpána vévody Gézy, kterého pokřtí. Astricus se stává opatem prvního maďarského kláštera sv. Martina v Pannonhalmě a posléze prvním arcibiskupem Maďarů, dojednává v Římě Štěpánovu korunovaci. Tři roky po králově smrti umírá, to už se věnoval pouze křesťanským meditacím a modlitbám. Velký Čech a největší maďarský král.

Maďarsko

Rozloha 93 tisíc čtverečních kilometrů tj. o 18 % větší České republiky, 10 milionů obyvatel, Budapešť 2 miliony, Debrecín 200 tisíc. 92 % obyvatel tvoří Maďaři, 4 % Romové, 2 % Němci, 1 % Slováci. Pokud vzpomínám v statistikách sedmdesátých a osmdesátých let bylo Maďarsko uváděno jako země s nejnižší porodností na světě, nyní se rodí 9,7 dětí na 1000 (ČR pouze 9,1), na matku připadá 1,31 dítěte (1,18 v ČR). Uvádí se, že Maďarsko má dva zdroje přírodního bohatství – bauxit a úrodnou ornou půdu. Hrubý produkt na hlavu 13 900 dolarů (český 15 700), roční růst hrubého produktu 3,5 %. Zemědělství se podílí na hrubém produktu 4 %, průmysl a stavebnictví 24 %, nezaměstnanost kolem 7 % a v některých venkovských oblastech třikrát vyšší, ekonomové mluví o strukturální nezaměstnanosti s níž se nedá nic dělat. To je také možná jeden z důvodů pro existenci velkého množství malých

farem. Objem maďarského exportu je srovnatelný s českým, agroalimentární produkce se podílí na celkovém maďarském exportu sedmi procenty.

Koeficient nerovnosti v příjmech (gini) je roven 24,4 % (o bod nižší než v ČR). V roce 2000 Maďarsko splnilo Maastrichtská kritéria, deficit příjmů a výdajů nepřekročil 3 % a celkové zadlužení státu kleslo pod 60 % hrubého produktu.

Maďarské zemědělství

Maďarsko je procentuálním podílem zemědělsky využitelné půdy na předním místě v Evropě, 64 % rozlohy Maďarska reprezentuje zemědělskou půdu. 77 % zemědělské půdy tvoří orná půda, 18 % pastviny. 18 % celkové plochy Maďarska tj. 1,3 milionu ha tvoří lesy. Zemědělsky využito je 5,8 milionu hektarů. 765 tisíc malých hospodářství hospodaří na 55 % obhospodařované půdy, 7800 agropodníků obhospodařuje 45 % půdy, přitom velká část (87 %) těchto agropodníků hospo-

daří na výměře větší než 300 ha. Průměrná výměra první skupiny hospodářství činí 2,7 ha, avšak 71 % malých farem hospodaří na výměře menší než 1 ha. Na výměrách do 5 ha hospodaří vesměs osoby s hlavním příjmem pocházejícím z jiné činnosti. Za hospodářství (farmu) je považována produkční jednotka s výměrou orné půdy větší než 1500 m² a aspoň jedním větším zvířetem, maďarská definice v tomto případě neodpovídá standardům EU. Odhaduje se, že pouze 50 000 zemědělců má dostatečnou výměru k efektivnímu provozování hospodaření.

Maďarské zemědělství se nevyhnulo velké recesi v první polovině devadesátých let, kdy zemědělská produkce klesla o třetinu, v posledních letech však produkce ročně stoupá zhruba o tři procenta. Zemědělství zaměstnává 6 % pracovní síly a podílí se 7,8 % na celkovém maďarském vývozu. 45 % půdy obhospodařují osoby bez právní subjektivity. Obhospodařovaná orná půda má celkovou výměru 4,7 milionu ha a celkovou hodnotu 98 664 tisíc bodů Aranykorona (viz dále), zahrady 98 000 ha a hodnotu 2353 tisíc bodů, vinohrady 130 000 ha a hodnotu 5116 tisíc bodů, lesy 1,3 milionu ha a hodnotu 7427 tisíc bodů. Maďarsko má přes 1 milion ha pastvin.

Cena orné půdy se pohybuje v intervalu 400-4800 EURO, průměrná cena 1900 EURO, průměrná cena lesa činí 2200 EURO. Pro srovnání, v starých zemích EU nejnižší cena půdy je kolem 4000 EURO. Cena vinohradu v Maďarsku je od 2500 do 39 000 EURO na hektar. Průměrná cena nájmu činí 2,5-3 % ceny půdy tj. 600-1000 forintů na jeden bod Aranykorona. Trh s půdou stagnuje, má se za to, že z následujících důvodů: regulace neumožňují nákup půdy právními osobami, cizincům a z důvodů očekávání dotací od EU.

Rakousko Uhersko. Rakousko Uherské vyrovnání. Výnosem Františka Josefa z r. 1868 byla rakouská monarchie transformována do dvoustátí, vznikly dva zcela nezávislé státy se dvěma parlamenty, dvěma hlavními městy a vlastními vládami. Spojovala je pouze společná hlava státu (císař rakouský v rakouské části a král uherský v Uhrách) a tři společná ministerstva: zahraničí, války a finance pokud se jednalo o společné výdaje. Šedesát členů rakouského a šedesát členů uherského parlamentu tvořilo tzv. Delegaci, kterou panovník svolával jednou za rok do Vídně nebo do Budapešti, Delegace schvalovala věci společného zájmu. V r. 1907 Předlitavsko přispívalo 64 % a Zalitavsko (Uhrý) 36 % na společné výdaje monarchie. V r. 1905 společná armáda monarchie sestávala z 15 863 důstojníků, 285 733 vojáků a 59 659 koňů. Mimo centrální armádu měl každý ze dvou států vlastní třicetitisícovou armádu – Předlitavsko domobranu a Uhři Honvédy.

Valorem tax (daň z hodnoty)

Před první světovou válkou hrstka velkých pozemkových vlastníků vlastnila většinu půdy a často ji vůbec hospodářsky nevyužívali což mělo obrovské negativní sociální důsledky pro obyvatelstvo. Po první světové válce se začaly šířit ideje americké sociologické školy, která se považovala za pokračovatele fyziokratů, toto hnutí chápalo zavedení daně z hodnoty půdy za pokrokový krok, který přinutí velké vlastníky k efektivní produkci popř. povede ke krachu velké neefektivní držby a spekulací. Průkopníkem této ideje byl ředitel budapeštského statistického úřadu dr. Julius Pikler. Získal podporu Společnosti sociálních věd a Svobodných zednářů a nakonec podporu budapeštského zastupitelstva, které ustavilo Úřad oceňování půdy a dr. Pikler se stal jeho ředitelem. Úřad stanovil v okruhu své působnosti 1,5 % roční odvod z hodnoty půdy a současně byla snížena na polovinu domovní daň. Přecenění hodnoty půdy mělo být provedeno vždy po třech letech s co největší veřejnou účastí. I když v r. 1919 kdy byla daň zavedena, bylo období velké inflace a efekt daně nebyl tak výrazný, pozitivní aspekty byly patrné a podobné opatření zavedly další regiony. Nezůstalo pouze u Maďarska, inspirováno dr. Piklerem přijalo vídeňské městské zastupitelstvo v okruhu působnosti své správy identický výnos.

V Maďarsku vláda hraběte Károlyho zahrnula ideu daně z hodnoty do svého programu. Ovšem vláda Republiky rad Bélyho Kuna měla o půdě zcela jiné představy, které konečně byly aplikovány i u nás. Po restauraci v r. 1919 i v celkem liberálním období admirála Horthyho se veřejné mínění nechalo přesvědčit lobbyisty velkých vlastníků proti dani, argumentovali, že daň je podporována Svobodnými zednáři a židy, což má bohužel dodnes v Evropě váhu a daň byla zrušena. Ve dvacátých letech byla provedena částečná pozemková reforma zacílená na jisté sociální skupiny (válečné vdovy, sirotky, bezzemky) a asi 700 000 ha půdy bylo rozděleno. Až do konce druhé světové války měli velcí pozemkoví vlastníci a to převážně tradiční aristokratické rodiny velký vliv na státní záležitosti a zábránili prosazení valorem tax. Idea této daně byla pravidelně, ale neúspěšně prosazovaná celé předválečné období, bylo totiž zřejmé, že tato daň ve svých důsledcích je podstatně progresivnější, s neobyčejně pozitivním dopadem nejen na sociální klima ve společnosti, ale též na celou národní ekonomii než jakékoliv jiné reformní opatření. Na rozdíl od přímé pozemkové reformy, která je neorganickým a násilným zásahem, obvykle preferujícím jisté sociální skupiny, často demagogickým způsobem a z pohledu ekonomické optimálnosti spíš záporným faktorem.

V roce 1945 byly v pozemkové reformě rozděleny 2 000 000 ha půdy, 650 000 bezzemky a jejich rodin se stali vlastníky půdy. 3 000 000 ha lesa a zemědělské půdy bylo znárodněno. V r. 1947 po komunistickém puči nastává nucená kolektivizace. Na rozdíl od jiných zemí komunistických diktatur, maďarští zemědělci po splnění svého staletého snu o půdě nebyli ochotni se podvolit často brutálnímu nátlaku. Do roku 1956 se podařilo dostat do kolchozů pouze 25 % orné půdy. Po revoluci r. 1956 se komunistický vůdce Kádár snaží získat na svoji stranu zemědělce a nucená kolektivizace ustává. Kolchozy dostávají obrovské podpory ze státního rozpočtu a kolektivizace pokračuje ve vylepšené podobě.

V devadesátých letech se obnovilo úsilí zavedení daně z hodnoty. Zastánci této daně argumentují často tím, že podle historické ústavy z dob svatého Štěpána veškerá půda patří koruně, a stejné právo k půdě vlastně garantuje požadavek, aby držitelé půdy odváděli procento vyprodukované hodnoty. Uplatnění tohoto i jiných ekonomických nástrojů na držbu půdy může mít efekt pouze tehdy, pokud je objekt opatření výrobním prostředkem k produkci, půda sice zůstává ekonomickým statkem, ale s odlišným posláním, stává se předmětem očekávání příštích zisků, a to z dotací EU, její výrobní charakter jde stranou. Fatální naplnění temného proroctví, půda původně zdroj obživy a zdroj inspirace básníků se nyní stává zdrojem dotací a zaměstnání eurokratů.

Trianonská dohoda. Po první světové válce se na Uhersko nahlíželo jako na poraženou velmoc se všemi hroznými důsledky z toho plynoucími. Trianonskou dohodou z r. 1920 ztratilo Uhersko 68 % svého území a 58 % svého obyvatelstva. Historická smůla se Maďarsku nevyhnula ani za druhé světové války, Maďarsko jako spojenec Německa muselo zaplatit Sovětskému svazu, Jugoslávii a Československu 300 milionů dolarů válečných reparací a hranice se u Bratislavy mírně posunula ve prospěch Československa.

Devadesátá léta

Koncem komunistického období skýtal zemědělství obživu 40 % populace. Před novými reformátory stojí gigantický úkol, oživit zemědělství na rozumných principech a vytvořit prostor pro efektivní a konkurenceschopnou zemědělskou výrobu. Vládu vytvoří Konzervativní strana a její náhled je uplatňován, okamžitá privatizace je odmítnuta a jsou vydávány kompenzační kupony, ovšem množství vydaných kuponů neodpovídalo množství půdy, která byla k dispozici a cena kuponů počala klesat.

Půda konfiskovaná, združstevňovaná v padesátých a šedesátých letech nebyla vrácena původním majitelům, maďarská pozemková politika byla v první

polovině devadesátých let založena na částečné kompenzaci. **Legislativa nahlíží na družstva vzniklá během socialismu jako na legitimního vlastníka půdy, tedy možnost návratu k původním vlastníkům byla vyloučena. Kompenzační zákon z r.1991 postulují, že byla způsobena újma a jako taková by měla být kompenzována stejně jako jiné újmy na majetku. Návrat původním vlastníkům či restituce vlastnictví byly vyloučeny.** Či nápravě křivdy spáchané zabavením půdy byly vydávány kompenzační kupony. Ustavení trhu s pozemky bylo nezbytné pro úspěšnou realizaci kompenzačního programu. Kupony byly přenositelné, zkupevali je potenciální investoři jinak neoprávnění ke kompenzaci. Půda se dražila na aukcích, dražena byla obecní a státní půda, držitelé kuponů obdrželi 2,2 milionu ha půdy v 703 000 parcelách. V případě kooperativ zákon rozeznává tzv. podílové vlastnictví členů kooperativ, jimž nemůže být vydán jejich podíl. Tato vlastnická forma popř. transformace do úplné vlastnické polohy není právně dořešena. Průměrná výměra podílového vlastnictví činí 1,5 ha a je celkem 1,9 milionu podílových vlastníků. Maďarský občanský zákoník ve svých novelách upravuje vlastnická práva, ale v případě zemědělské půdy má prioritu zákon o půdě, občanský zákoník je v tomto případě zřídka aplikován, „lex specialit derogat generali“.

Maďarský národní pozemkový fond

V roce 2002 byl ustaven Maďarský národní pozemkový fond, který administruje státní půdu, vystupuje jako vlastník jménem státu, má působit na harmonizaci trhu s půdou a užíváním půdy, posilovat trh s půdou, vylepšovat podmínky pro životaschopnost rodinných statků. Vykupuje půdu od starých zemědělců, kteří na ni nechtějí nebo nemohou pracovat, vykupuje půdu nízké kvality a půdu ze záplavových oblastí.

Nobelova cena. Byl jsem překvapen když jsem našel dvanáct Maďarů, kteří jsou nositeli této prestižní ceny. Poslední za r. 2002 **Imre Kertész** za literaturu, a román *Sorstalanság* popisující jeho zkušenosti s Osvětimí a Buchenwaldem. Nebo další příklad **Wigner Jenő**, Nobelova cena za fyziku za r.1963 za objev principu symetrie v atomu, **Hersányi János**, Nobelova cena za ekonomii za r.1994 za analýzu ekonomické rovnováhy v nekooperativních hrách, **Szent Györgyi**, Nobelova cena za medicínu za r. 1937 za biologické spalování a katalýzu kyselin a další. A to *Oppenheimer*, *Teller* a další Nobelovu cenu nikdy nedostali.

Zákon o půdě:

- upravuje podmínky za nichž je možno koupit půdu. Rozsah vlastnické držby jedné osoby (jednoho člena ro-

diny) nesmí přesáhnout 300ha nebo hodnoty 6000 bodů Aranykorona. Fyzické osoby jsou oprávněny měnit svoje pozemky s ekvivalentními ve velikosti či hodnotě. Získaná půda může přesáhnout zákonem stanovenou maximální velikost pouze v případě, že byla získána (koupena) peněžní kompenzací za vyvlastnění, nebo přešla do privátního vlastnictví likvidační sdíleného vlastnictví kooperativy.

- mimo následujících výjimek právnické osoby domácí či zahraniční nemají právo nabývat půdu – stát, regionální samosprávy, veřejné nadace, neziskové asociace. Bankovní domy mohou získat půdu v důsledku propadnutí záruk, ale tu musí prodat do tří let, církve mohou získat půdu darem, děděním, ale nikoliv koupí.
- zahraniční fyzické osoby mohou nabýt půdu pouze koupí chaty či chalupy a to pouze do výměry 6000 metrů čtverečních
- zahraniční příslušníci a právnické osoby si mohou pronajmout zemědělskou půdu pouze do 300 ha s hodnotou nepřesahující 6000 bodů Aranykorona
- nájemce má předkupní právo u zemědělské půdy
- pokud nejsou v kontraktu dvou stran dodrženy limity na výměru a hodnotu, považuje se kontrakt právně za neplatný, kontrakt může prohlásit za neplatný též katastr pokud nazná, že nejsou splněny zákonem dané maximální možné výměry. Zákon o půdě omezuje výměru již může nabýt jeden člen rodiny, čtyřčlenná rodina může nabýt 1200 ha, další půdu ve stejné velikosti si může pronajmout, a dále si pronajmout půdu v tzv. sdíleném nájmu s jinými. Právnickým osobám a kooperativám zákon umožňuje pronajmout si půdu od členů či podílníků a mimo tento okruh povoluje pronájem do 2500 ha. Maximální možná doba pronájmu je deset let, což je v Maďarsku považováno za nedostatečné vzhledem pomalé návratnosti vložených investic.
- změna vlastnictví podléhá povinné registraci, registrace pozemků je právní institut a je zákonnou zárukou novým vlastníkům.

Za první významný maďarsky psaný text se považuje text „Halotti Besed es Konyor-ges“ z r. 1192. Za významného renesančního mecenáše umění a velkého krále je v Maďarsku považován u nás ne dobře nahlížený slavný renesanční panovník Matyáš, česká historiografie z něho tradičně dělá notorického padoucha, v maďarské historii se o něm píše jako o velkém králi se smyslem pro spravedlnost. Pokud nevíte jak vypadal, vzpomeňte na Brožíkův slavný obraz známý z nádražních čekáren „Setkání Jiřího z Poděbrad s králem Matyášem“. Současníkem Máchy, Boudelaira a polského Cypriana Nordwiga byl velký ma-

ďarský romantik Sándor Petöfi, slovenského původu. V současnosti je v západním světě populární maďarský spisovatel a potomek slavného rodu Péter Esterházy.

Pozemkové úpravy

Zákon o půdě říká, že bude vydán speciální zákon o pozemkových úpravách. Zákon o půdě se často odvolává na tento zákon, který má být vydán, zatím k tomu nedošlo. Přesné statistiky o pozemkových úpravách nejsou k dispozici, ale vesměs se jednalo o pilotní projekty, i když v případě TAMA projektu na dost velkém území, řeší se též rozsáhlé projekty pozemkových úprav s podporou Nizozemí. Vysoká fragmentace půdy je chápána jako výrazně negativní jev pro ekonomii hospodaření, v této souvislosti se nahlíží na pozemkové úpravy jako na prostředek zlepšení tohoto stavu, ale k intenzivnějšímu provádění nedochází, důvodem je především neexistence příslušné legislativy.

Zákon o půdě pamatuje pouze na pozemkové úpravy založené na vůli vlastníků, i když samotný proces pozemkových úprav má úřední podporu. Pokud se vlastníci dohodnou na pozemkové úpravě, požádají příslušný pozemkový úřad o institucionalizaci procesu. Proces pozemkové úpravy je pak administrován příslušným pozemkovým úřadem. Úřad připraví prohlášení zúčastněných vlastníků o vůli vlastníků a rozsahu pozemkové úpravy a další dokumenty směny. V nezbytném případě provede úřad zaměření (platí účastníci) a dovede směnu do konce. Zákon o půdě stanoví náhradu za případný rozdíl v hodnotě půdy a ceny movitého majetku a porostů dotčených výměnou. Zákon chápe sdílené vlastnictví půdy jako jev ekonomicky negativní a klade akcent na jeho likvidaci.

Po zkušenosti s pilotními projekty pozemkových úprav připravilo ministerstvo zemědělství návrh zákona o pozemkových úpravách. Návrh sleduje tři principy:

- vytvoření optimálních podmínek hospodaření, seskupení držby tak, aby se maximálně využil přirozený potenciál půdy
- prosazení veřejného zájmu v projektu pozemkových úprav jako je ochrana půdy, vodní režim apod.
- zabezpečení cestní sítě mezi zemědělskou a lesní půdou, mezi farmami, mezi držbou a sídly statků.

Podle návrhu zákona iniciátorem k zahájení pozemkových úprav by byl jak pozemkový úřad tak vlastníci. Pozemkový úřad stanoví oblast pozemkových úprav a provede ocenění dotčených pozemků. Pokud pozemkový úřad nazná, že dotčení vlastníci neplní povinnosti vyplývající z procesu, pozemkový úřad úředně ukončí zahájený proces. Vlastníci mohou soudně napadnout tento akt. Do šedesáti dnů od vyhlášení pozemkových úprav svolá po-

zemkový úřad shromáždění vlastníků, síla hlasu odpovídá podílu hodnoty pozemků jednotlivých vlastníků na celkové hodnotě. V případě shody vlastníků na zahájení, vypracuje pozemkový úřad zdůvodnění a požádá ministra zemědělství o vyjádření. Ministr má na uvážení jednu z možností:

- vrátit návrh pozemkovému úřadu k dopracování, obzvláště k zdůvodnění celkového profitu
- zastavit proces pozemkové úpravy
- vyhlásit pozemkové úpravy v úředním věstníku

Dotčené osoby se mohou v každém případě do 30 dnů odvolat k soudu.

Změna druhu pozemku. Výnos o změně druhu pozemku uděluje pozemkový úřad. Za změnu druhu se musí zaplatit a to hodně, cena za změnu druhu pozemku činí 4000 až 9000 násobek ceny půdy podle Aranykorona systému.

Průběh pozemkové úpravy (návrh zákona)

Pokud nedojde k odvolání, výnosem ministra je stanoven den zahájení pozemkových úprav. Dnem úředního zahájení pozemkových úprav platí následující omezení vlastnických práv:

- změna v užívání podléhá souhlasu pozemkového úřadu
- zahájení či demolice staveb, studen, kanálů a jiných podléhá schválení
- povolení je nutné na vysazování vinnohradů, sadů, jednotlivých stromů, uděluje se ovšem výjimečně.

Shromáždění vlastníků schvaluje dvoutřetinovou většinou ocenění dotčených pozemků předložené pozemkovým úřadem a vlastní projekt pozemkové úpravy. Schvaluje případné kompenzace a rozdělení nákladů. Pozemkový úřad provede ocenění z dostupných materiálů o půdní klasifikaci, z tržní hodnoty a jiných. K ocenění mohou být přizváni experti, náklady na ně hradí stát, stát hradí též veškeré administrativní náklady spojené s pozemkovou úpravou. Sporné otázky nákladů mohou být předloženy k řešení expertům. Proti usnesení shromáždění vlastníků o vlastním plánu restrukturizace držby je možné se odvolat k soudu.

Pozemkový úřad shromažďuje představy vlastníků o nové poloze a velikosti jejich pozemků, jejich další preference apod. Pozemkový úřad může vypsát výběrové řízení na zpracovatele projektu. Při vypracování projektu zákon dává priority:

- vlastníkům o samotě stojících farem
- vlastníkům hospodářících na vlastních pozemcích (ne pronajatých)
- vlastníkům farem specializovaných na živočišnou výrobu se zařízeními na cizích pozemcích
- místní samosprávě pokud se její pozemky účastní pozemkové úpravy
- vlastníkům trvale žijících v místě provádění pozemkové úpravy.

Plocha nově navržených pozemků nesmí být menší než jeden hektar, stát aktivně vstupuje do finančních kompenzací za rozdíly v hodnotách nově navržené držby. Vlastníci s menší hodnotou obdrží od státu kompenzaci, naproti tomu vlastníci s větší hodnotou pozemků obdrží na zaplacení rozdílu od státu výhodný bezúročný kredit splatný do 5 let. V průběhu pozemkové úpravy může vlastník nabídnout své pozemky k prodeji pozemkovému úřadu, ten jich pak může použít k náhradám apod.

V Maďarsku stejně jako u nás neexistují na celém území digitální katastrální mapy a navíc moderním systémem oceňování půdy v podobě našich BPEJ je oceněno pouze 30 % území.

Projekt TAMA

Pročítáme-li chaotickým způsobem materiály o pozemkových úpravách v Maďarsku určitě narazíme na projekt TAMA, je to velmi často zmiňovaná německo-maďarská aktivita, která výrazně ovlivnila provádění a chápání pozemkových úprav v Maďarsku. V r. 1993 bylo vybráno 16 obcí ve 4 obvodech a zde se měla aplikovat v Německu osvědčená metodologie provádění pozemkových úprav. Německé ministerstvo zemědělství vybralo a platilo Kielskou konzultační firmu, která vypracovala projekt. V r. 1998 přistoupily k projektu další tři mikroregiony (zahrnuto do pozemkových úprav bylo dalších 15000ha), po německém vzoru se počala víc zdůrazňovat obnova vesnice a integrální rozvoj celé oblasti. V celé oblasti došlo v procesu kompenzace zabavené půdy a privatizace k velkému nárůstu pozemků malých výměr a k nárůstu počtu vlastníků do té míry, že ekonomicky profitující hospodaření jež by podpořilo vznik prosperujících rodinných farem bylo téměř nemožné. Německý partner projektu se pokusil pojmout projekt co nejúplnějším způsobem, částí projektu byla obnova vesnice, mikroregionální a ekologické plánování. Cílem projektu bylo nastolení optimálních podmínek života na vesnici, v Maďarsku to nazvali komplexní pozemkovou úpravou. Projekt probíhal v čtyřech typově různých regionech. Projekt měl velkou publicitu na regionální úrovni, organizovala se setkání s občany obcí, a to nejen dotčenými vlastníky a vysvětlovali se jim cíle projektu.

Základními datovými podklady pro projekt byla digitální katastrální mapa, písemný operát vlastníctví z pozemkového úřadu, registr uživatelů pozemků, topografické mapy 1:10 000, 1:100 000, ortofoto mapy (ne povinné), satelitní snímky SPOTu.

Protože neexistuje zákon o pozemkových úpravách, veškeré změny ve vlastnických vztazích byly podmíněny souhlasem všech vlastníků a ten nebyl dosažen ve všech obcích, přesto se projekt

hodnotí pozitivně, a některá jeho zobecnění mohou být zajímavá:

- vlastníci chtějí zvednout hodnotu své držby, subjektivní hodnotu pozemku nelze však stanovit pouze obvyklými metodami hodnocení půdy, vstupují tam další faktory jako vzdálenost a kvalita hlavních cest, stav meliorací apod.
- pozemkové úpravy jsou nákladným procesem, stát musí nést podstatnou část nákladů
- jistá výměra volné státní půdy v katastru je podmínkou úspěšnosti projektu
- prostá směna pozemků není postačující, venkovská populace očekává komplexnější řešení jako je obnova vesnice, ekonomický rozvoj venkova a údržba krajiny
- technologie, profesní znalosti, speciální dovednosti v soukromém sektoru jsou obvykle dostupné v regionální úrovni
- iniciativa zdola, od vlastníků, od občanů má obvykle úspěch, spolupráce mezi úřady a civilními partnery je velmi důležitá.

Aranykorona. Oceňování půdy. V druhé polovině devatenáctého století byl zaveden systém oceňování zvaný „Aranykorona“ a pořád se používá. Systém zohledňuje dva faktory k odhadu kvality: biologicko-ekologický a ekonomický. Zisk z hektaru je dán analýzou nákladů, tržní ceny a způsobu obhospodařování. Systém hodnocení rozpoznává 8 kvalitativních nastavení, a to podle regionů. Hodnocení pod 15 bodů na hektar Aranykorona znamená špatnou kvalitu půdy, nad 35 bodů extra dobrou kvalitu. Např. region Střed má interval hodnocení 15-25 bodů, region Jihovýchod má interval 15-40 bodů.

Katastr. Pozemkové úřady

Registrace pozemků má podobně jako u nás rakouské kořeny a sahá hluboko do historie, do doby osvětleného Josefa II., o všem pro odpor grófů registrace pozemků tenkrát neuspěla. Katastr byl zaveden až od r.1875. Původní měřítko katastrálních map 1:2880 a 1:1440 ve městech. Z katastru vycházely i pozemkové knihy. V r. 1972 došlo k integraci pozemkových knih a katastru a současný katastr je součástí ministerstva zemědělství. Katastr v současnosti eviduje 7,3 miliony parcel, obsahuje 71076 mapových listů v analogové podobě, pouze **15% katastrálních map je digitalizováno**. Katastr eviduje též uživatelské plochy. Všechny typy daně z pozemků jdou do rozpočtů regionů.

Na ministerstvu se řízením katastru a celé pozemkové problematiky zabývá odbor pozemků a mapování (DLM), který řídí síť 19 regionálních a o 115 obvodních pozemkových úřadů. DLM odbor ministerstva má tři sekce: registrace pozemků, mapování a informatiky, užívání a ochrany půdy.

Obvodní pozemkové úřady se zabývají:

- registrace nemovitostí a pozemků
- další činnosti spojené s pozemky
- registrace uživatelů půdy
- hodnocení půdy
- pozemkové úpravy
- statistiky a kontroly: zemědělská půda, orná půda, jednotlivé kultury, lesní půda
- mapování, údržba katastrálních map, údržba referenčních bodů zobrazovacích soustav, údržba geodetických sítí včetně GPS, topografické a katastrální mapování v měřítcích 1:1000 až 1:10000, vývoj systémů GIS/LIS odpovídajících veřejnému zájmu a potřebě, udržování databází administrativních hranic, vývoj metasystémů
- aplikace typu „remote sensing“ v národním i mezinárodním rovině

Pozemkový úřad obvodní úrovně má čtyři oddělení: oddělení registrace, oddělení mapování, oddělení půdy, zákaznický servis a registr dokumentů. Podle připravovaného zákona o pozemkových úpravách by měl být pozemkový úřad aktivním faktorem směrem k efektivnímu trhu s pozemky a integrovanému rozvoji venkova. **TAKAROS. Integrovaný systém katastrálních registrů, obsahuje písemný operát vlastníctví spolu s digitálními mapami pokud existují. DAT – maďarský standard digitální katastrální mapy. Mapy v tomto standardu pokrývají asi 5% území Maďarska, užívaný projekční systém je EOJ jinak Jednotný národní projekční systém. Většina katastrálních činností, mapování atd. jsou prováděny privátním sektorem, v Maďarsku je aktivně činných 1700 licencovaných geodetů.**

Závěr

Maďarsko a Česká republika měli mnoho společného v dávné i nedávné historii a mohou očekávat společnou budoucnost ve sjednocené Evropě. Přesto bychom asi našli víc faktorů, které vypoovídají o odlišnosti. Odlišnost byla vždy v Evropě hnacím momentem vývoje. Jednou s odlišností byl charakter vlastnické držby v minulosti se svým dopadem na přítomnost. Maďarsko volilo jiné postupy vedoucí k vytvoření svobodného trhu s půdou, přesto se ukazuje, že některé technické postupy mají objektivní charakter a pouze jeden typ řešení, pozemková úprava je jedním z nich. Snížení fragmentace půdy, implementace environmentálních opatření, optimalizace struktury vlastnické držby nenabízí mnoho jiných řešení než pozemkovou úpravu a technika provádění pozemkových úprav ukazuje též na výraznou podobnost s českým přístupem. Odlišnosti v zákonech o pozemkových úpravách a o půdě mohou vézt k zamyšlení a vzájemné inspiraci.

Ochrana krajiny a účelné využívání půdy ve venkovských regionech ČR po vstupu do EU

Ing. Josef Vokáč, CSc., Ministerstvo pro místní rozvoj

Není tajemstvím, že zdaleka ne všechny venkovské oblasti mají vhodné půdní a klimatické podmínky pro efektivní a rentabilní výrobu zemědělských produktů použitelných pro výrobu nezávadných potravin. Jestliže se ale bude veškerá zemědělská výroba soustřeďovat pouze do oblastí s výhodnými klimatickými podmínkami, bude se nerovnováha v rozložení bohatství nadále prohlubovat a v některých regionech bude pokračovat úpadek venkovského prostředí. Již v současné době v některých regionech, které byly restrukturalizací společnosti postiženy nejvýrazněji, došlo ke značnému nárůstu nezaměstnanosti a k poklesu reálné životní úrovně. Zemědělská výroba v České republice nedosahuje v určitých strukturálně postižených oblastech ani nulové rentability.

Utluštění zemědělské výroby má však na druhé straně negativní dopad na ochranu krajiny, jelikož dochází k její devastaci. Navíc již v minulosti byl venkovský region značně zdevastován zejména po stránce kulturní, kde došlo k výrazným změnám ve způsobu života, úrovni životního prostředí a v mezilidských vztazích.

Pro zachování života na venkově, zajištění údržby krajiny, řešení optimalizace využití půdního fondu a ovlivňování zemědělské produkce je v zemích Evropské unie používán dotační systém. Zemědělství v zemích EU je značně subvencované, a proto dodává na trh finální výrobky v podstatně nižších cenách, než je reálné dosažitelné v některých našich regionálních podmínkách. Také v naší republice je postavena aktuální otázka, jak pomoci dotací bude ovlivňována zemědělská výroba.

Vyplácení dotací do zemědělství bylo dříve v EU prováděno plošně. Došlo k přehodnocení celé situace a od roku 1992 byla vypracovaná nová strategie pod názvem Common Agricultural Policy (CAP). Tato strategie zavádí adresné vyplácení dotací a stává se nástrojem k ovlivňování struktury a objemu zemědělské produkce. Zemědělci jsou dotováni za to, že vyrábějí pouze předepsané množství určitých plodin a na zbytku výměr pak jsou produkovány například energetické plodiny. V rámci zavedených regulí EU je nutno část energetických zdrojů pokrývat pomocí obnovitelných zdrojů energie. Tyto aspekty souvisí s využitím stávající zemědělské půdy, a proto část této půdy bude patrně nutno v budoucnosti využít pro pěstování energetických plodin. Tento přístup pomůže morální aspekt, zda je vhodné vyčleňovat zemědělskou půdu pro nepotravinářskou produkci v době, kdy v rozvojových zemích existuje nedostatek potravin.

Předpokladem pro docílení očekávaných pozitivních výsledků v rozvoji venkovských regionů při aplikaci subvenčního nástroje (státních dotací) v našich podmínkách je přijetí a realizace následujících opatření:

- Objektivizovat analýzu dopadů subvenční politiky EU na rozvoj venkovských regionů;
- Zabezpečit pro řešení této problematiky trvalou spolupráci mezi resorty, do jejichž kompetence patří rozhodující aspekty života ve venkovském regionu;
- Provést přesnou inventuru využívání zemědělské a lesní půdy;
- Zpracovat návrh alternativních způsobů využívání zemědělské půdy ve vybraných oblastech a podpory rozvoje těchto alternativních způsobů hospodaření s využitím zkušeností v zemích EU a nových výsledků výzkumu;
- Vytipovat lokality vhodné zemědělské půdy pro zalesnění;
- Zajistit podporu dalších aktivit ve venkovském regionu, např. využití obnovitelných zdrojů a venkovské turistiky;
- Podpořit provádění komplexních pozemkových úprav jako nástroje pro uspořádání vlastnických práv k pozemkům a vytvoření podmínek ke zvýšení ekologické stability.

Vzhledem k začleňování ČR do strukturálního systému přijatého v EU jsme, jako všechny členské státy, povinni akceptovat veškerá závazná doporučení EU. Jedním z těchto doporučení je postupné zvyšování výroby energie z obnovitelných energetických zdrojů.

Kromě toho je třeba zaměřit se na řešení venkovské politiky v rámci EU jako celku a porovnávat její fungování v jednotlivých zemích. Nepůjde totiž jen o problematiku dotací, využití obnovitelných zdrojů energie a ochranu krajiny, ale také o posouzení všech dalších mechanismů, které v zemědělství EU fungují (možnosti úvěrů, obchodně - výrobní a zemědělská sdružení apod.).

Využití biomasy (bioplynu) pro energetické účely vyžaduje stanovit vhodné druhy plodin pro konkrétní územní podmínky (přírodní, klimatické, demografické, ekonomické a pod.) a též účelné druhy paliv a energie z těchto plodin využitelné. Zde se neobejdeme bez respektování konkrétních regionálních zvláštností jednotlivých mikroregionů, jejichž specifika bude nezbytné zohlednit při uvažované přípravě účelných podpůrných programů se spoluúčastí státních prostředků. Tento požadavek je nezbytné respektovat při zpracování komplexních pozemkových úprav. Proto značné regionální rozdíly v rozvoji a ekonomické síle jednotlivých regionů (územních celků) je potřebné promítnout do konkrétních územních rozvojových koncepcí tak, aby při zpracování komplexních pozemkových úprav byly ve všech regionech, lokalitách a obcích zohledněny specifické potenciály území a byly vytvořeny podmínky pro optimální rozvoj využití půdního fondu.

Na utváření venkovské krajiny a využívání půdy ve venkovských regionech s pomocí podpory ze státních zdrojů v ČR se bezprostředně podílejí aktivity tří ministerstev:

- Ministerstva zemědělství (MZe),
- Ministerstva pro životní prostředí (MŽP),
- Ministerstva pro místní rozvoj (MMR).

Tyto resorty ovlivňují určitým způsobem život ve venkovském regionu a zároveň účelově podporují rozvojové aktivity ve venkovském prostoru. Tato skutečnost předpokládá, že mezi těmito resorty funguje odpovídající komunikace, aby nedocházelo k nekoordinovanému a potažmo neefektivnímu využívání státních prostředků.

Pro zajištění úspěšného budoucího rozvoje venkovského prostoru je proto nezbytné, aby aktivity těchto resortů ve vztahu k venkovu byly náležitě koordinovány a aby prostředky na podporu venkovských regionů byly využity nejenom k ovlivňování objemu a struktury zemědělské produkce, ale také ke stabilizaci životního stylu a ekologických standardů ve venkovských regionech.

Do budoucna se jeví účelné vytvořit účelový fond k obnově krajiny, který bude nástrojem státu sloužícím pro koordinaci podpory vyváženého rozvoje venkovských regionů a k přiblížení se standardům, které jsou prognózovány v zemích EU.

Předpokládá se, že od roku 2007 by měla být vytvořena Evropská venkovská Observatoř s širokým posláním soustředit a rozšiřovat osvědčené zkušenosti v rozvoji venkova a podporovat mezinárodní výměnu mezi všemi účastníky rozvoje venkova napříč celou Evropou.

Jako jedna z potenciálních dosud nedostatečně využívaných možností se výhledově nabízí biomasa, která může místně úspěšně nahradit fosilní paliva. Kromě toho využívání biomasy pro energetické účely je jistě jednou z neekologičtějších možností a zároveň při podpoře využívání biomasy ze zemědělské půdy se přispívá k řešení dalších problémů pro řešení trvale udržitelného rozvoje venkova (osídlení, údržba krajiny, zaměstnanost a životní styl).

Při zpracování komplexních pozemkových úprav v naší republice se značné regionální rozdíly v úrovni rozvoje a velikosti ekonomického potenciálu územních celků musí promítnout i do konkrétních územních rozvojových koncepcí. Proces tvorby pozemkových úprav v jednotlivých regionech, lokalitách a obcích je potřebné zpracovávat s využitím možností místních obnovitelných potenciálů (zdrojů energie, tradičních lokálních a krajových zvyklostí) a s respektováním zásad ochrany přírody a krajiny tak, že KPÚ budou pojaty jako rozhodující prostředek při zpracování prognózy optimálního rozvoje využívání půdního fondu ve venkovských regionech.

Referát ze 3. konference „Tvář naší země – krajina domova“

Ing. V. A. Mazín, ředitel Pozemkového úřadu Plzeň

Pod patronací a z podnětu exprezidenta V. Havla a místopředsedy Senátu Parlamentu ČR P. Pitharta a za přítomnosti ministrů příslušných resortů se již potřetí konala v Praze konference, která je historicky první fórum nadresortní povahy, kde se setkávají odborníci z několika oborů, řešící českou a moravskou krajinu. Letošní ročník byl zaměřen především na otázky spojené s integrací naší země a krajiny do sjednoceného prostoru Evropy. Jako jeden z nejnosnějších bloků problematiky bylo zařazeno zemědělství a venkov, které by měly být klíčem k budoucnosti evropské krajiny.

Pozemkové úpravy byly zařazeny v tomto bloku hned po úvodním referátu, který se zabýval aktivitami vlastníků při přetváření krajiny. Z podmínek Jižní Moravy byly naznačeny možnosti samostatného nakládání s pozemky ze strany vlastníků, jako jsou zakládání pozemkových spolků, přeskupování pozemků formou směn a další aktivity, vedoucí ke zvelebení krajiny. V této souvislosti byla vznesena kritika pozemkových úprav, které se na základě místních zkušeností provádějí mnohdy „na papíře“ a bez zohlednění požadavků vlastníků sborem zástupců.

Vedle této kritiky, která vycházela z lokálních poznatků, byl prezentován reálný přínos pozemkových úprav v české a moravské krajině na příkladu Plzeňského kraje, který jasně prokázal konkrétní změny ve využívání a podobě krajiny formou vybudovaných společných zařízení.

Je třeba opakovaně připomínat, že pozemkové úpravy jsou obor, který integruje více vědních disciplín a ne každý z projektantů a úředníků je schopen je „dotáhnout“ do reálné podoby. Jen

menšina odborníků je ochotna a schopna hranice mezi obory překonávat, přestože jednotlivé obory mají při pozemkových úpravách stejný strategický cíl – tedy prostorově a funkčně optimalizovat způsoby využívání krajiny a jednotlivých pozemků, které by přinesly kvalitnější život na venkově, hospodárnější využívání půdy a udržitelný rozvoj místa a regionu. Ne vždy se povede získat pro věc místní komunitu a všechny vlastníky, ale nikdy by se nemělo stát, aby pozemkový úřad schválil projekt, který je špatný, a to ani pod tlakem vlastníků, obce, velkoplošného nájemce či jiného účastníka řízení. Veřejnost a místní komunita si také musí uvědomit, že pozemkový úřad není orgán státní moci, který vše nařídí silou své svěřené autority, ale že je především zodpovědný za vytvoření podmínek pro realizaci všech navržených a schválených změn.

Aktivita by čím dál více měla přecházet na samotné vlastníky, zemědělce a obyvatele vesnice tak, jako je tomu ve sjednoceném prostoru Evropy. V současné době, kdy byl již podruhé předložen do Parlamentu návrh na tzv. „zákon o nájmu“ a kdy někteří velkoplošní uživatelé odmítají vydávat pozemky soukromě hospodařícím rolníkům s cynickým odkazem na výpovědní lhůtu zákona č. 229/1991 Sb., je však situace po 15ti letech demokratického vývoje v našem státě opravdu zarážející.

Závěrem mého referátu mně dovoľte ilustrovat výše uvedené přínosy či ztráty novodobých pozemkových úprav na příkladu okresů Plzeň-jih, Plzeň-město a Plzeň-sever, které byly v roce 2002 organizací změnou ministerstva integrované. Pokud pomineme vliv statutárního města Plzně na příměstská katastrální území lze tvrdit, že okolí Plzně, ať již na jihu či severu, má podobné podmínky jak ekologické, tak demografické a přesto jsou výsledky za 15 let působení pozemkových úřadů v realizaci pozemkových úprav diametrálně rozdílné. Nejde tedy pouze o tzv. regionální specifika, kterými operují v diskusích někteří projektanti pozemkových úprav a úředníci, ale věc je daná metodickým přístupem a organizací celé činnosti.

Rekapitulace realizovaných společných zařízení na Plzeňsku

Plzeň - jih	Počet SZ	délka(plocha)	cena
Polní cesty a hosp. sjezdy	42	28 953,13 m	74 938 212,-
Územní systém ecol. stability	4	17 172,39 ha	1 573 704,-
Interakční prvky	2	200 m 2,37 ha	221 256,-
Revitalizace toku	3	1510 m	9 455 416,-
Protierozní opatření	7	42 014,61 ha	847 310,-
Vodohospodářské opatření	2	3069 m	1 318 172,-
Rybník	1	2,35+600	3 897 781,-
Odvodnění	2	1,01 ha	368 264,-
Celkem	63		92 620 115,-

Plzeň – město	Počet SZ	délka(plocha)	cena
Polní cesty a hosp. sjezdy	33	27 634,20 m	40 299 881,-
Územní systém ecol. stability	6	11,77 ha	3 584 837,-
Interakční prvky	1		86 990,-
Vodohospodářské opatření	6	2986 m	1 089 386,-
Celkem	46		45 061 094,-

Plzeň – sever	Počet SZ	délka(plocha)	cena
Polní cesty a hosp. sjezdy	2	2234 m	8 565 759,-
Interakční prvky	1	1 ha	636 383,-
Celkem	3		9 202 142,-

SEMINÁŘE

● **21. 4. 2005, Brno - Seminář Geometrická přesnost ve výstavbě, předpisy a normy, praxe, jakost, ceny, výuka na VS;** místo konání: Kongresové centrum výstaviště, sál B, (budova bývalého domu techniky ČSVTS), zahájení v 9.00; pořadatel: ČSGK; info: geodeti@csvts.cz nebo <http://csgk.fce.vutbr.cz>

● **8.-10. 6. 2005, Seč - GIS ve veřejné správě 2005;** místo konání: Junior centrum Seč; pořadatel: CAGI; info: www.megasphera.cz/gis.sec; www.cagi.cz; www.geoinformace.cz/gissec

● **16.-18. 6. 2005, Bystřice nad Pernštejnem - Setkání geodetů 2005** (odborná, školící, společenská a sportovní akce); místo konání: hotel Skalský dvůr, Lísek 52, Bystřice n. Pernštejnem; pořadatel: KGK; info: 241 402 563, fafejta@geodet.cz nebo www.kgk.cz

Přehled zpracovaných projektů polních cest, vodohospodářských, protierozních a ekostabilizačních opatření

Plzeň-jih						
Katastrální území	Označení stavby dle PD	Stavební náklad celkový náklad Kč (vč. DPH)	Rozsah		Zahájení stavby měsíc/rok	Dokončení stavby měsíc/rok
			stavby délka plocha	jednotka m/ha		
Mokrouše	Polní cesta Mokrouše I	2 051 973	896	m	08/1996	06/1997
	Polní cesta Mokrouše II	2 991 299	1 035	m	08/1996	06/1997
	Polní cesta Mokrouše III	1 476 671	676	m	08/1996	06/1997
	Polní cesta Mokrouše IV	1 184 878	644	m	08/1996	06/1997
	protierozní a ochranné zatravnění doplňení BC,BK	9 000 485 000	1,34 1,58	ha ha	08/2000	09/2000
Chválenice	Chválenice I K borkům	978 516	1 020	m	08/1993	10/1993
	Chválenice II Jasanka	1 164 084	357	m	09/1994	10/1994
	Chválenice III (napojení Olešná II)	2 072 192	668	m	11/1997	06/1998
Olešná u Nezvěstic	Olešná I	607 007	413	m	11/1992	12/1992
	Olešná II	2 107 838	1 075	m	12/1993	06/1994
	Olešná III	3 142 629	1 522	m	11/1994	07/1995
	zatravnění zasakovacích pásů a průlehů biocentrum, biokoridor, interakční prvky	22 500 1 000 000	1200 m (3,7 ha) 2,52	m/ha ha		
	Odvodnění Olešná	72 184	0,26	ha	10/1997	11/1997
Hradištský Újezd	Hradištský Újezd I	2 935 804	832	m	03/1999	08/1999
	Hradištský Újezd II	3 935 744	1 419	m	03/1998	10/1998
	protierozní zatravnění	41 356	6,56	ha	08/2000	09/2000
	biocentrum	53 704	17 168,00	ha	10/2002	12/2002
Losiná u Plzně	Přístupová cesta Losiná	340 380	290	ha	10/1997	12/1997
Kasejovice	Cesta Kasejovice	95 104	244	m	10/1992	11/1992
Příchovice	Obnova polní cesty Příchovice	366 013	655	m	06/1998	07/1998
Vlčtejn	Úprava polní cesty	240 088	1 225	m	10/1994	05/1995
Záhorčičky	Polní cesta Záhorčičky	346 205	1 118	m	08/1993	09/1993
Vlčice u Blovic	Polní cesta Vlčice	716 747	846	m	12/1994	04/1995
Čmelíny	HPC 3	2 914 791	780	m	11/1999	06/2000
	VPC 3	967 410	322	m	05/2001	07/2001
	HPC 1	3 594 672	967	m	10/1998	08/1999
	VPC 2 (s bodem přes Vísecký potok)	635 253	314	m	09/1998	05/1999
	revitalizace toku Víška	4 016 766	1 010	m		
	zatravnění	100 000	13,80	ha	06/1999	10/1999
	Čmelíny - rekonstrukce drenáží	296 080	0,75	ha	09/1998	11/1998
	hospodářské sjezdy 3 ks	154 318			10/2001	11/2001
	propostky VPC 1	148 318			2001	2001
Žákava	revitalizace toku, vegetační úpravy	4 131 074				
	HPC 1 „K Milínovu“	6 020 163	1 476	m	08/2002	10/2002
	HPC 3 „Za kravínem“	2 270 840	1 094	m	08/1999	12/1999
	protierozní zatravnění	25 786	3,99	ha	08/2000	09/2000
	interakční prvky	20 256	2,37	ha	08/2001	09/2001
	biokoridor	35 000	0,2909	ha	10/2002	12/2002
	hosp. sjezd	85 198			05/2002	07/2002
Starý Plzenec	HPC 2	2 268 018	441	m	05/2004	10/2004
Přestavky u Dnešic	Polní cesta HPC 1	4 093 044	1 660	m	08/2000	07/2001
	Polní cesta HPC 2 + HPC 10	1 562 053	663	m	08/2002	09/2002
	protierozní zatravnění	116 905	14,92	ha	09/2001	09/2001
	protierozní opatření	98 015	41 974,00	ha		
	polní cesta HPC 1	79 117	1 660	m	09/2002	10/2002
Soběkury	VPC 2	1 987 567	488	m		
	spojka polní cesty a silnice	741 312	107	m	07/2000	08/2000
	AOPK, OÚ	32 459	3,84	ha	08/2001	09/2001
	vodohosp. opatření v rámci KPÚ	1 295 672	1 869	m	10/2001	05/2002
	hospod. sjezd	75 236			05/2002	07/2002
Újezd u Horšic	revitalizace toku, vegetační úpravy	1 307 576	500	m		
Tymákov	Polní cesta HPC 3	4 634 450	1 135	m	05/2004	8/2004
	Polní cesta VPC 7	4 609 228	968	m	05/2004	8/2004
	rybník, meandry, stabilizační prahy	3 897 781	2,35 + 600	ha/m	07/2002	11/2004
	Polní cesta VPC 14 + výškopis	5 616 854	672	m	05/2004	8/2004
Sedlec u St. Plzeňce	OPÚ PJ	34 431	4,52 ha	08/2000	09/00	
Milínov	polní cesta VPC 5 „K hoře“	3 353 672	680	m		
	zeleň liniová	201 000	200	m		
	protierozní meze	456 248	2	ks		
	polní cesta VPC 4 „Hřebenovka“	2 306 636	583	m		

Pozemkové úpravy

Plzeň-město						
Litice u Plzně - KPU	Biokoridor 97k02+zatrávněný pás(PPC I)	663 000 Kč	1,40 ha		04/1998	10/2000
	zprůtočnění a obnova toku VP II	317 243 Kč	1 112 m			07/2001
	Obnova odvod. Soustavy příkopů VP IV a ,b	290 768 Kč	1120 m			05/2001
	Zprůtočnění a obnova toku VP V.	142 167 Kč	320 m		10/2003	12/2003
	Rek. stávající polní cesty VP IV.	1 684 859 Kč	680 m		10/2003	12/2003
Litice u Plzně - JPU	Hospodářské přejezdy	38 844 Kč	7 m		/1995	/1995
	výstaba pol. Cesty	423 916 Kč	231 m		/1995	/1995
	Rekonstrukce pol. Cesty-Cihlářská	359 986 Kč	255 m		09/1995	10/1995
	Rekonstrukce pol. Cesty-Nad Hřbitovem	208 525 Kč	410 m		09/1995	10/1995
	Rekonstrukce pol. Cesty-Za Kostelem	534 455 Kč	1200 m		10/1995	12/1995
Radčice u Plzně-KPU	Polní cesta PC 1 , PC 1-1, PC 1-2	2 722 331 Kč	1891m		04/1999	05/1999
	Biokoridor 03k05	173 785 Kč	0,1408 ha		10/1999	12/1999
Radčice u Plzně-JPU	Biocentrum 04c02	942 001 Kč	1,60 ha		04/1997	12/2001
	Biokoridor 04k01-Štěpánova alej	503 347 Kč	1,11 ha		04/1996	/2001
	Rekonstrukce pol. Cesty	1 229 600 Kč	1590m		10/1994	11/1994
	Rekonstrukce pol. Cesty	1 694 417 Kč	1484 m		10/1994	12/1994
	Rekonstrukce pol. Cesty u mostu	44 506 Kč			11/1995	11/1995
	Rkonstrukce pol. Cesty kolem biocentra	428 928 Kč	545 m		06/1996	11/1996
	Příkop Radčice-Skvrňany	97 953 Kč	234 m		04/1997	04/1997
	Rek. Pol. Cesty Radčice-východ A	3 792 827 Kč	817 m		04/2002	06/2002
	Rek. Pol. Cesty Radčice-východ B	3 363 044 Kč	772,4 m		04/2002	07/2002
	Polní cesta Sytná	282 258 Kč	360 m		04/2002	06/2002
	Úprava sjezdu polní cesty U Beneše	97 349 Kč	10 m		09/2002	10/2002
Božkov-JPU	Rekonstrukce pol. Cesty- V Bukové	645 000 Kč	990 m		02/1994	03/1994
	Rekonstrukce pol. Cesty- Švabiny + nová	2 856 254 Kč	2252 m+ 335 m		06/1993	10/1993
	Rekostrukce pol. Cesty-V Závrtku + nová	869 242 Kč	732+794 m		11/1993	12/1993
	Hospodářský přejezd	31 704 Kč	4 m		12/1994	12/1994
Plzeň JPU	Rekonstrukce pol. Cesty-kilometrovka	848 000 Kč	1000 m		11/1992	12/1992
Lobzy JPU	Rekonstrukce pol. Cesty— Na Hraně	196 008 Kč	128 m		11/1994	05/1995
Doubravka	Rekonstrukce polní cestyÚjezd	598 414 Kč	693 m		10/1995	11/1995
Černice-Radobyčice	Rek. Polní cesty Černice-Radobyčice	2 776 349 Kč	1768,8 m		02/1996	07/1996
Skvrňany - JPU	Rekostr. Pol. Cesty Skvrňany	319085	600 m		X.95	XI.95
	Rek.pol.cesty Skvrňany+nová	4555231	1564+500m		IV.98	V.98
	Rek.polní cesty Skvrňany III	2 134 473 Kč	881 m		08/2000	09/2000
	Trojúhelník-Techniková-výsadba alej. Stromů	86 990 Kč			/1999	/2000
	Biocentrum 94c03, 94c02-zatrávnění	159 000 Kč	4,8 ha		/2001	/2001
	Pročištění odvod. Příkopu	136 549 Kč	100 m		/2002	/2002
Červ. Hrádek-Újezd	Rekonstrukce polní cesty	2 720 396 Kč	1147+259 m		07/1997	12/1997
Červený Hrádek -JPU	Rekonstr. Pol.cesty-Za humny	639 633 Kč	1160 m		11/1992	12/1992
	Ovodňovací příkop, propustek	104 706 Kč	100 m		/2002	/2002
	Úprava polní cesty PC IV	242 189 Kč	660 m		/2002	/2002
	Polní cesta VPC I	1 252 175 Kč	548 m		11/2002	04/2003
	Polní cesta VPC II	630 317 Kč	300 m		11/2002	04/2003
	Polní cesta VPC III	1 621 286 Kč	406 m		11/2002	04/2003
	Rekonstrukce polní cesty PC IV (HPC 2)	458 280 Kč	660 m		04/2003	06/2003
	Biokridor 64k02	1 143 704 Kč	2,7153 ha		03/2003	08/2003
Plzeň - sever						
Dřevec	SO-1 Polní cesta 1	5 995 189	1522m		06/2003	09/200
Hodyně	Ozelenění polní cesty I	636 383	1 ha		06/2003	09/200
Černíkovice	Polní cesta C.3.2. + výškopis+změna	2 570 570	712 m		04/2004	06/2004

Realizace cestní sítě „Mratice - polní cesty“ v okrese Louny

Ing. M. Nýdrová, MZe ZA a PÚ Louny

Pozemkový úřad Louny s využitím podpory fondu EU SAPARD realizoval cestní síť v k.ú. Mratice, která byla součástí společných zařízení schválených komplexní pozemkovou úpravou. Celková délka cestní sítě je 4142 m. Celkové náklady na výstavbu činily 9 980 973,- Kč včetně DPH. Náklady na pořízení projektové dokumentace byly 201 075,- Kč vč. DPH, ostatní náklady spojené s realizací stavby činily 53 780,- Kč.

Stavba byla zahájena 13. 2. 2004 a ukončena 31. 8. 2004. Výstavbu prováděla na základě výběrového řízení (dle Evropské příručky) firma EKOSTAVBY s.r.o. Louny. Cestní síť se skládá ze dvou lokalit. První lokalita z cest C5 a C2 s dvěma vyústěními na silnici III. třídy. Druhá lokalita opět ze dvou cest s jedním vyústěním na silnici a jedním úvozovou cestou přímo do obce. Právě vyústění do obce před dokončením stavby bylo před-

cesta C3 směrem k obci

cesta C5 v průběhu výstavby

vyústění cesty C3 do obce

detail mostku na cestě C2

**Českomoravská komora
pro pozemkové úpravy
ve spolupráci s
Ministerstvem zemědělství ČR –
Ústředním pozemkovým úřadem**

Vás zvou na
celostátní seminář

**POZEMKOVÉ ÚPRAVY
Z POHLEDU
ZÁKONA č. 40/2004 Sb.
O VEŘEJNÝCH ZAKÁZKÁCH,
VE ZNĚNÍ ZÁKONA č. 436/2004 Sb.
A ZÁKONA č. 437/2004 Sb.**

Koná se ve dvou termínech:

1. Pro Pozemkové úřady a Zemědělské agentury

Ve čtvrtek dne 17. března 2005 v Praze, budova ČSVTS, Novotného lávka 5, Praha 1, místnost č. 417, IV. patro, **9.00 - 13.30 hod.**
Vložené pro PÚ a ZA = 350,- Kč.

2. Pro členy ČMKPÚ a ostatní zájemce

V pátek dne 15. dubna 2005 v Praze, budova ČSVTS, Novotného lávka 5, Praha 1, místnost č. 417, IV. patro, **9.00 - 13.30 hod.**
Vložené pro členy 350,- Kč, pro ostatní 600,- Kč.

Účastníci dostanou texty k přednášce na CD.

UPOZORNĚNÍ: V případě velkého zájmu budeme seminář opakovat ještě v dalším termínu, který včas oznámíme pozdě přihlášeným zájemcům, na které se v uvedených termínech nedostane.

mětem připomínek města Postoloprt na podkladě připomínek občanů. Stavební firma na základě objednávky města dořešila odvod dešťové vody na návsí, což již nebylo předmětem projektu.

Pozemkový úřad technický dozor stavby zajišťoval dodavatelsky včetně provedení kontrolních měření v průběhu

výstavby, což se nám již na základě minulých zkušeností osvědčilo. V průběhu výstavby nebyly žádné jiné vážné problémy a stavba byla v termínu řádně kolaudována. Kromě dodavatelského dozoru průběh stavby sledovala a kontrolovala převážně ing. Brabcová, pracovnice pozemkového úřadu.

**Sdružení vodohospodářů ČR, Oblast
Kutná Hora**

a

**Ministerstvo zemědělství
Odbor ZA a PÚ Kutná Hora**

Vás zvou na X. konferenci

VODA A POZEMKOVÉ ÚPRAVY,

která se bude konat

ve dnech 10. až 12. května 2005 v Kutné Hoře

Program je uveřejněn na internetu: www.vodakh.cz

Kontakt: Ing. Petr Láznovský, PÚ Kutná Hora,
tel. 0327536026,
E-mail: Petr.Laznovsky@mze.cz

ODBORNÁ AKCE - SDRUŽENÍ VODOHOSPODÁŘŮ ČR

Předseda: Vok MALÍNSKÝ, CSc., Tel.: 235 359 889 (po ránu)

XX. SETKÁNÍ VODOHOSPODÁŘŮ

Pořádá Oblastní sdružení vodohospodářů.

- Termín: 10.-12. května 2005
- Místo: Kutná Hora
- Odborný garant: Ing. Jan Láznovský J.laznovsky@quick.cz
- Organizační garant: Ing. František Kujan, frantisekkujan@zdirec.net

Základní vzorce (algoritmy) vývoje krajiny

Ing. Vladimír Mackovič, mackovic@u-24.cz

K vymezení rámcových mantinelů probíhající diskuse o „plánování krajiny“ či „krajinném plánování“ je vhodné zrekapitulovat „základní vzorce“ (algoritmy), které určují, podmiňují či jen ovlivňují vývoj krajiny. Aktuální stav krajiny ve sledovaném prostoru představuje výslednici jejich souběžného, případně střídavého působení v území. Pokud nejsou v připravovaných krajinářských koncepcích či zásadách do území zohledněny atributy vývoje krajiny v daném prostoru, nesplní realizované řešení očekávaný zámer. Jaké vzorce (algoritmy) mám na mysli?

Přírodní vzorec (algoritmus)

Přírodní vzorec (algoritmus), podle kterého se již po milionech let utváří zemský povrch, a který podmiňuje vývoj biologického života na Zemi, charakterizují následující základní atributy:

■ Povaha prostředí

Každé místo na povrchu naší planety se liší topologií, geologickým složením a klimatem. Rozdíly v životních podmínkách pro organismy jsou dány především:

- geologickým utvářením území
- vodním režimem území
- topologií území
- různou mírou dopadajících slunečních paprsků

Odpovídající znalost povahy řešeného prostředí patří mezi výchozí informace, které jsou nezbytné pro kvalitní návrh krajinářského opatření. Zásahy do území (*například povrchová těžba a následná rekultivace, terasování, blokace zemědělských pozemků, ukládání odpadů, hlušiny; nebo v celoplanetárním měřítku kácení deštných pralesů, překládání vodotečí apod.*) mění vodní režim a topologii území, geologické utváření svrchní vrstvy, mikro či makroklimatické podmínky apod.. Změněny jsou podmínky jak pro stávající, tak i pro navrhované druhy, respektive společenstva.

■ Sluneční záření

Hlavní biologické procesy závisí na sluneční energii, která dopadne na zemský povrch, a kterou se podaří rostlinám upoutat při fotosyntéze.

Podmínky pro fotosyntézu ovlivňuje řada faktorů a patří mezi ně i krajinářské úpravy či provedené změny využití území (zvyšují nebo naopak snižují množství odražených slunečních paprsků, mění podmínky oslunění a přístínění apod.).

■ Koloběh vody

Rozdílné zahřívání zemského povrchu způsobuje změny skupenství vody. Zemská přitažlivost a sklonitost terénu, charakter půdního profilu a podloží v kombinaci s různým skupenstvím vody (*vypařování, kondenzace, vodní srážky, infiltrace*) vytváří koloběh vody. Míru dostupnosti vody lze zařadit mezi základní kritéria, která podmiňují vývoj přírodních společenstev.

Znalost vodních poměrů v území a posouzení zpětné vazby navrženého řešení na vodní režim území patří mezi další předpoklady kvalitního krajinářského návrhu. Zásahy do území představují velké riziko z hlediska jejich negativních dopadů na vodní režim území. Zpětná vazba negativních dopadů:

- není často prvoplánově zřejmá
- často se projeví v jiné části území
- se projeví po delším období, kdy už nebude zřejmý přímý podnět

■ Rozmanitost organismů a nepravidelnost jejich rozmístění

Rozmanité typy organismů nejsou rozmístěny náhodně. Nejsou ani jako homogenní směs rovnoměrně rozloženy na zemském povrchu.

Z hlediska ekologie je možné specifikovat vztahy mezi biologii různých druhů a povahou prostředí v „ostrůvcích“, ve kterých se vyskytují. Tento přístup zdůrazňuje rysy zvláštní biologie různých druhů s typickými vlastnostmi prostředí, které tyto druhy obývají. Existuje i opačný přístup, který zkoumá proč jsou z většiny prostředí jednotlivé druhy vyloučeny.

Krajinářská opatření musí při návrhu jednotlivých druhů vycházet z jejich požadavků na potenciální vztahy s prostředím řešeného území.

■ Přírodní výběr

Podstata přírodního výběru spočívá v tom, že organismy se vyrovnávají se svým prostředím tím, že jsou „nejzdatnější z přítomných“.

To souvisí mimo jiné se skutečností, že organismy jisté generace jsou přizpůsobeny prostředí v důsledku evolučního vývoje předchozích generací. Dědičné vlastnosti organismu jsou důsledkem minulosti, a nikoli anticipací přítomnosti či budoucnosti.

Krajinářská opatření mají vycházet ze znalosti aktuálního stádia evolučního vývoje přírodních společenstev v daném prostoru. Navržený sortiment vegetace musí akceptovat axiomy přírodního výběru a měl by i zohlednit předpokládaný vývoj podmínek v řešeném území.

Realizací úprav krajiny nebo zásahů do území jsou obvykle pozměněny podmínky v prostředí a ty pak v průběhu evolučního vývoje mohou ovlivnit původní druhovou skladbu organismů. (Příkladem může být pozměněné městské prostředí, ze kterého původní organismy mizí nebo se evolucí následné generace přizpůsobí a nebo dominují organismy se širokými valenčními předpoklady ⇒ potkani, holubi apod.). Složitost a neprobádanost těchto vazeb může dokreslit následující skutečnost. Ve zcela nepůvodních přírodních podmínkách, které představují například haldy a odvaly na Kladensku byly objeveny vzácné a ohrožené organismy, které byly původně vázány na jiné biotopy.

■ Organismy jako potravní zdroje

Autotrofní organismy (*zelené rostliny a některé bakterie*) asimilují anorganické látky a vytvářejí organické molekuly (*proteiny, sacharidy atd.*). Ty se stávají zdrojem pro heterogenní organismy (*tj. organismy, které vyžadují zdroje v organické, energeticky bohaté formě*) a účastní se celého řetězce dějů, ve kterém se každý spotřebitel zdroje stává naopak zdrojem pro dalšího konzumenta. Na každém článku potravního řetězce lze obvykle rozlišit tři cesty vedoucí k další trofické úrovni (rozklad; cizopasnictví a predace).

S tímto axiomem souvisí například potřeba ochrany vyznačené vegetace před okusem, škody na zemědělských plodinách či chovaných zvířatech způsobené volně žijící zvěří (*například černá zvěř a zemědělské plodiny, vlci a pasené ovce, kormoráni a kapři chovaní v rybnících, bobři a správa vodních cest, sloni na afrických polích atd.*).

■ Prostor jako zdroj

Všechny živé organismy zaujímají prostor a v jistém smyslu o tento prostor neustále soutěží (*například rostliny o světlo či jiný zdroj, který je v daném prostoru k dispozici*).

Prostorové řešení úprav krajiny lze posuzovat z různých hledisek. Patří mezi estetická kritéria, ale ovlivňuje i „boj o prostor“, který mezi sebou vedou navržené organismy případně s organismy expandujícími z okolní bioty.

■ Ekologická nika

Organismy mohou přežívat, růst, rozmnožovat se a zachovávat životaschopnou populaci jen v určitém spektru podmínek a zdrojů, které je označeno pojmem ekologická nika. Ta je charakteristikou organismu a tím i charakteristikou celé populace. Naopak stanoviště neboli biotopy jsou reálná místa a jako taková poskytují větší počet nik (například lesní biotop).

Zásahy do území mění či ruší stávající stanoviště a vytváří nová. Případně, v závislosti na velikosti investičního záměru, může být zničena celá ekologická nika. U záměrně komponovaných krajinných úprav mohou být naopak vytvořeny nové biotopy.

■ Ekologie společenstev

Společenstvo je souborem populací různých druhů, které se společně vyskytují v prostoru a čase. Společenstvo není jen pouhým souhrnem druhů, z nichž se skládá, ale souhrnem druhů a jejich vzájemných interakcí. Žádný ekologický systém nelze posuzovat odděleně od prostředí v němž se vyskytuje.

Logicky z toho lze odvodit, že zásahy do území se promítají do ekologie společenstev. Změny území, které v něm snižují různorodost podmínek (*heterogenitu prostředí*) snižují také jeho ekologickou stabilitu.

■ Sukcese

Nesezónní, směřovaný a spojitý proces kolonizace a zániku populací jednotlivých druhů v určitém místě, tak lze charakterizovat pojem sukcese. Několik studií rostlinných společenstev naznačuje postupný růst druhového bohatství během sukcese. Tento nárůst buď pokračuje až do bodu klimaxu, nebo se díky ztrátám pozdějších sukcesních druhů vyvíjí částečně opačně.

K primární sukcesi dochází na nově obnaženém povrchu, který dříve neovlivňovalo žádné společenstvo (např. *nově vytvořené písčné přesypy, proud lávy apod.*). Pokud je odstraněna z oblasti částečně či úplně vegetace, ale zachovala se dobře vyvinutá půda se semeny a spórami (například v *důsledku požáru*) nazýváme vytvořený sled druhů sukcesí sekundární.

Někteří ekologové se domnívají, že klimaxové stádium je jako limita, ke které se přírodní společenstva sukcesí blíží, ale v důsledku katastrof (například *požáry, zemětřesení, kosmické jevy, sopečná činnost apod.*) ji nikdy nedosáhnou.

V našich podmínkách je pro většinu území nejvyspělejším, závěrečným (klimaxovým) rostlinným společenstvem les. Klimaxové společenstvo se vyvíjí bez vlivu a zásahu člověka v přírodních podmínkách pod vlivem makroklimatu příslušného území. Odpovídá klimaticky podmíněným závěrečným stavům vývoje půd a reliéfu.

Zásahy do území obvykle mění fázi sukcesního vývoje (*zornění, skývka povrchových vrstev, těžba nebo naopak záměrná revitalizace devastovaných ploch*).

■ Stabilita společenstva

Stabilita společenstva je měřítkem jeho citlivosti vůči narušení. Stabílní společenstva dle definice přetrvávají. Se stabilitou souvisejí pojmy pružnost a odolnost, křehkost a stabilita lokální či globální. V různých prostředích se může stabilita měnit. Existuje vztah mezi druhovým bohatstvím a prostorovou heterogenitou abiotického prostředí. Vyšší heterogenita prostředí znamená větší rozmanitost zdrojů.

Lidská činnost obvykle heterogenitu prostředí snižuje a tím i stabilitu společenstev. Příkladem mohou být lesní monokul-

tury nebo zemědělská produkce, při které jsou jednotlivé druhy pěstovány obvykle jako monokultury na rozsáhlém území. Pro zemědělskou velkovýrobu jsou upravovány přírodní podmínky v daném území (např. vodní režim odvodněním či závlahou; dodáváním živin) tak, aby vyhovovaly pěstovaným plodinám a používané mechanizaci (velikost a tvar zemědělských bloků, zarovnávaní terénní členitosti, odstraňování přírodních překážek jako jsou například meze, drobné vodoteče, mokřady, stromové vegetace, která komplikuje pohyb mechanismů v území apod.). Ekologická stabilita území je snížena a v případě přírodních katastrof dochází k diskusím, do jaké míry byly škody nevyhnutelné a do jaké míry jsou zavineny lidskou činností (viz diskuse o smrkových monokulturách po vichřici ve Vysokých Tatrách či o retenční schopnosti krajiny po dvojích záplavách v ČR).

Dílčí komentář

Podle přírodního vzorce se vyvíjel život na Zemi po dlouhé miliony let. Přírodní výběr, sukcese, potravinové řetězce, konkurence, ekologická stabilita společenstev a další atributy přírodního algoritmu v kombinaci s přírodními katastrofami (*zemětřesení, požáry apod.*), určovaly vývoj organismů, přírodních společenstev, krajinných segmentů i krajiny jako celku. Biologické a geologické hodiny představovaly základní poměrové měřítko vývoje krajiny.

Situace se postupně začala měnit s vyčleňováním lidské populace, která si stále více přizpůsobuje prostředí a s narůstající intenzitou využívá přírodní zdroje. Do přirozeného koloběhu živin a energie jsou uvolňovány cizorodé látky, energie, která byla vázána před miliony let apod. Změny prostředí měly původně lokální význam (např. *vypalování lesů začínajícími zemědělci*), ale v současné době některé z nich mají celoplanetární dopad (např. kácení deštných pralesů, mořský rybolov).

Atributy přírodního algoritmu (*ekologická stabilita, sukcese, univerzalita a specializace organismů apod.*) vrací do území formy života, které odpovídají pozměněným podmínkám prostředí, jež vznikly v důsledku přírodní katastrofy nebo lidské činnosti. Stále aktuálnější se však stává otázka, kde je hranice nevratných změn, či jaká míra zásahů do přírodního prostředí ještě nepovede k takovým změnám životních podmínek, kterým by se již lidská populace nebyla schopna přizpůsobit.

Nezbytnost zajistit podmínky pro uplatnění přírodního vzorce reaguje lidská společnost mimo jiné předpisy o ochraně přírody a krajiny. V praxi se tato skutečnost projevuje mimo jiné vyhlášením zvláště chráněných území přírody a krajiny. V nich má být zajištěn režim, ve kterém budou v potřebném rozsahu zachovávány atributy přírodního algoritmu. Existuje řada různých přístupů, které jsou různě kombinovány a preferovány. Jsou chráněny organismy, které jsou ohroženy nebo jimž dokonce hrozí vyhynutí. V jiných případech jsou chráněny jednotlivé jedinečné nebo relativně zachovalé biotopy. Ekosystémový přístup, ochranu společenstev a utváření krajinných segmentů mají zajišťovat velkoplošně chráněná území. Systémový přístup k uplatnění přírodního algoritmu zavedla teorie územních systémů ekologické stability. Ochranu organismů i biotopů na evropské úrovni uplatňuje Natura 2000.

Z hlediska relativně nízkého (v současné době existují rozdílné názory. Jedny tvrdí, že chráněných území je nedostatek a naopak z hlediska potřeb „běžného lidského života“ představují chráněná území nadbytečný limit pro čerpání přírodních zdrojů) podílu zvláště chráněných území jsou však rozhodující podmínky a pravidla obecné ochrany přírody a krajiny.

Produkční vzorec (algoritmus)

Lidská populace stále intenzivněji využívá přírodní zdroje pro své potřeby a mění přitom přírodní poměry v krajině. Část těchto aktivit lze souborně označit jako hospodářská činnost či

ekonomické aktivity. Níže popsané produkce mají své charakteristické atributy, ze kterých vyplývá rozsah a intenzita souvisejících změn prováděných v krajině. Hospodářská činnost (*příslušný produkční algoritmus*) obvykle představuje protiklad k přírodnímu algoritmu. Mezi společné znaky hospodářských aktivit především patří:

- snaha
 - maximalizovat zisk
 - minimalizovat náklady
- vlastnictví
- očekávaná návratnost investice

Produkční vzorec (*algoritmus*) charakterizují základní atributy:

■ Zemědělská výroba

Lov zvířat lze ještě považovat za formu predace. Pasterectví a záměrné pěstování plodin však již vyvolalo potřebu úprav krajiny (*pastviny, pole*).

Zvyšující se požadavky na zemědělskou produkci postupně vyvolávaly:

- rozšiřování podílu orné půdy a hospodaření i v méně vhodných přírodních podmínkách
- upravování vodního režimu území (*odvodnění, závlahy*)
- používání cizorodých látek (*hnojiva, pesticidy apod.*)
- upravování velikosti a tvaru zemědělských pozemků dle parametrů velkovýrobní techniky a použité technologie
- pěstování monokultur na rozsáhlých plochách
- zavádění nepůvodní organismy (*šlechtění, globalizace zemědělské produkce*).

Všechny tyto skutečnosti výrazně ovlivňují utváření krajiny, která je přizpůsobována potřebám zemědělského hospodaření. Krajinné prvky v zemědělském území se podstatně odvíjí od způsobu obhospodařování zemědělských pozemků. Jedná se například o:

- průchodnost územím (*potřeba účelových komunikací*)
- rozmístění nelesní vegetace (*existence či neexistence doprovodných dřevin podél účelových cest, remízky ⇒ omezení pro mechanizaci, potřeba plochy, ze které není přímá produkce, náklady na nezbytnou údržbu*)
- rozložení druhů zemědělské půdy v území (orná půda, trvalé travní porosty, sady apod. ⇒ závisí na zaměření a záměrech vlastníka respektive uživatele zemědělských pozemků)
- zarovnávaní terénu pro velkovýrobní techniku (zatrubňování drobných vodotečí, zavážení terénních depresí, rušení mezí, terasování území, vytváření půdních celků slučováním pozemků s rozdílnými půdními podmínkami apod.)

Ekotonové prostory (*hraniční území na styku různých druhů pozemků jako například les – zemědělský pozemek*), které jsou významné pro heterogenitu prostředí a jsou důležité pro kompoziční detail území a jeho estetické parametry jsou z hlediska zemědělské produkce obvykle ztrátové (*stromy jako konkurenti zemědělských plodin z hlediska živin či oslunění, spásání zvěří*).

Specifickým problémem zemědělské krajiny českých zemích v současné době představuje vlastnictví zemědělských pozemků. Pro několik generací byla přerušena vlastnická vazba k zemědělským pozemkům. Pocit rodové sounáležitosti s budoucími generacemi představuje totiž pro zemědělství důležitou zpětnou vazbu a snižuje pravděpodobnost „kořistnického“ způsobu hospodaření. Institut vlastnictví nebyl dosud v ČR zcela obnoven. A i v případech kdy jsou vlastníci zemědělské půdy zřejmí, obvykle zemědělsky nehospodaří (*převážná část zemědělské půdy je pronajata*).

Zemědělská půda představuje více než polovinu výměry ČR. Zemědělská výroba proto představuje krajinotvorný činitel s největším plošným dopadem.

■ Lesnictví

Jiný příklad produkčního algoritmu představuje cílené pěstování dřevní hmoty a její následná těžba. V historii jsou známy příklady, kdy okamžitá velká poptávka po dřevě (výroba lodí, výroba dřevěného uhlí pro hutnictví apod.) změnila přírodní poměry v území (devastovala) i v kontinentálním měřítku.

Tržní podstata lesního hospodaření vede k záměrnému pěstování monokultur stromů, které jsou vhodné pro průmyslové zpracování i když neodpovídají daným přírodním podmínkám. Monokultury v nevhodných přírodních podmínkách snáze podléhají přírodním kalamitám, jsou ekologicky labilnější.

Do lesního hospodaření, jehož výsledky se projeví za několik desítek let (*mýtní doba se pohybuje v rozpětí 80 – 110 let*), se výrazně promítají atributy přírodního algoritmu.

Na rozdíl od zemědělské půdy, má les dlouhodobou tradici lesnického plánování. Jeho prostřednictvím se sleduje v lesích nezbytný veřejný zájem. Jedná se například o zajištění mimo-produkčních funkcí lesa v místech, kde mají zvýšený význam či stanovení nezbytné míry ekologické stability lesa.

I přes dlouhodobou tradici (*z hlediska lidských měřítek*) lesního plánování nemá řada problémů lesního hospodaření jednoznačnou odpověď. Jako příklad lze uvést probíhající diskusi, zda při kůrovcových kalamitách kácet i v 1. zónách NP Šumava, v jakém rozsahu obnovit les ve Vysokých Tatrách a v jaké druhové skladbě.

Mezi diskusní záležitosti současné krajiny v ČR lze zařadit také uvádění zemědělské půdy do klidu zalesněním. Lesní porosty představují důležité a výrazné krajinotvorné prvky. Uvedení zemědělské půdy do klidu zalesněním představuje příznivější řešení než jejich zastavění, zpevnění apod. Zalesnění, které je ve veřejném zájmu, podporuje stát dotacemi. Mezi hlavní kritéria pro přidělení dotace patří kvalita zemědělské půdy. Další krajinářská hlediska a systémový přístup k zalesnění však není uplatňován.

Les pokrývá více než třetinu území ČR a patří mezi nejvýznamnější složky krajiny, od které se odvíjí ekologická stabilita či labilita území jako celku.

■ Těžba nerostných surovin

Další hospodářská činnost, která výrazně mění krajinné poměry, představuje těžba nerostných surovin.

Povrchová těžba v dobývacím prostoru zcela zničí stávající biotopy a společenstva na ně vázaná. V závislosti na rozsahu těžby, ovlivní vodní režim území, konfiguraci terénu, případně i mikro či mezoklimatické podmínky v území.

Hlubinná těžba utváření krajiny přímo neovlivňuje. Druhotně se projevuje poklesy terénu či ukládáním hlušiny v odvalech na povrchu. I hlubinná těžba může ovlivnit režim podzemních vod (*viz dlouhotrvající diskuse o vymezení rozsahu těžby nerostných surovin ve vztahu k riziku ztráty minerálních a lázeňských zdrojů*).

Postupně se zvětšuje spektrum nerostných surovin a jejich ložisek, které jsou vhodné k těžbě. S úbytkem rozsahu nerostných zásob se stává ekonomicky přijatelná těžba i v obtížných podmínkách. Zvyšuje se tak rozsah krajinných segmentů, které jsou těžbou znehodnoceny.

Některé technologie těžby mají vysoké riziko poškození životního prostředí v případě havárie (*těžba ropy v moři, těžba zlata louhování kyanidem apod.*).

Následná rekultivace vytěžených prostor patří spolu s přírodním procesem mezi nejdůležitější krajinotvorné činitele.

■ Vodní nádrže

Zásoba vody pro různé účely (*pitná, závlaha, rekreace apod.*) a zejména energetický potenciál vody, vyplývající z topologie terénu, bývá využíván ve vodních elektrárnách. S vybudováním vodních nádrží souvisí různě rozsáhlé úpravy terénu, změny vodního režimu území, ovlivnění mikro či mezoklimatických podmínek v území. Dosud nejsou dána jednoznačná kritéria, pro vyhodnocení přínosů a negativ vodních nádrží. Týká se to zejména těch, které svým rozsahem přesahují měřítko území.

Obdobně lze diskutovat o regulaci vodních toků, které bývají následně využívány jako vodní cesta nebo se tak snižuje pravděpodobnost záplav vybraných krajinných segmentů (*obvykle sídla či jejich části*).

Dílčí komentář

Mezi společné atributy jednotlivých modifikací produkčního algoritmu především patří:

- zisk $\Rightarrow$ pro který je hospodářská činnost provozována. Snaha po maximalizaci zisku mimo jiné vede k minimalizaci nákladů. To se může například negativně promítnout v "šetření" na krajinných opatřeních.
- návratnost investice $\Rightarrow$ u hospodářské činnosti se předpokládá, že vložené prostředky se investorovi navrátí. Rychlost návratnosti patří mezi hlavní kritéria úspěšnosti tržního hospodaření
- tržní prostředí $\Rightarrow$ produkce se uplatňuje na trhu. Intenzita a rozsah hospodářské činnosti souvisí s nabídkou a poptávkou příslušné komodity. V případě malé poptávky může být hospodářská činnost přerušena či ukončena bez na ohledu na negativní dopady, které to může v krajině vyvolat (*např. roztěžená ložiska, zemědělské pozemky ležící ladem*).
- globalizace činnosti $\Rightarrow$ ve srovnání s přírodním algoritmem má produkční algoritmus globální charakter. Vstupy a výstupy do produkčního algoritmu nemají obvykle přímou vazbu na prostředí ve kterém je hospodářská činnost provozována.
- základní časové poměrové měřítko se pohybuje v rozptětí cca let až desítek let a souvisí s ekonomickými atributy produkčního algoritmu (*výrazný rozdíl od přírodního algoritmu*).

S vývojem lidské společnosti se zvětšuje rozsah území, které bylo pozmeněno dle atributů produkčních algoritmů. Z hlediska kritérií přírodního vzorce se jedná o krajinné segmenty s výrazně nižší ekologickou stabilitou až ekologicky labilní. Používají se ve větší míře cizorodé látky, Produkční vzorce jsou založeny na potřebě vkládat energii (*doprava, technologické operace, hnojiva, ochrana organismů*) a tím není energetická bilance není uzavřená, cílenými formami hospodaření se snižuje heterogenita prostředí. Pokud se v „produkčním území“ vyskytnou původní či přírodě blízké organismy (*rostlinné i živočišné*) jsou obvykle považovány za škůdce (*plevel, okus apod.*). Produkční segmenty krajiny, na kterých není prováděna příslušná činnost, ztrácejí charakter kulturní krajiny, ale nemají ještě parametry přírodní krajiny. Nastupuje počáteční fáze sukcese. Ze „semenné banky“ se začínou uplatňovat plevy, které byly potlačovány chemicky či technologií hospodaření. Nastupují invazní organismy. Ranná sukcesní stadia nesplňují požadavky a parametry „obytné“ krajiny.

Sídlotvorný vzorec (algoritmus)

Zjednodušeně řečeno, když lidé opustili jeskyně a objevily se první pokusy s budováním obydlí, začalo přizpůsobování krajiny potřebám lidského bydlení. V průmětu sídelní struktury

ry do území lze pracovně rozlišit zastavěné území sídel, koridory technické infrastruktury a sídelní ekotony.

■ Zastavěná území sídel

Zastavěné území sídel a zejména sídelních aglomerací, patří mezi nejvýrazněji pozmeněné krajinné segmenty. Ve srovnání s přírodním prostředím, lze charakterizovat typické znaky zastavěných území následovně:

- vysoký podíl zpevněných a zastavěných ploch
- změněný vodní režim území a narušený koloběh vody (*důležitá charakteristika ve vazbě na skutečnost, že většina sídel byla založena v blízkosti vodních toků*)
- v zastavěných územích jsou výrazně zastoupeny nepůvodní organismy (*rostlinné i živočišné*)
- většina přírodních podmínek (*půdní, teplotní, mikroklimatické apod.*) je pozmeněna
- vysoká koncentrace škodlivin (*znečištění ovzduší, odpady, hluk*)
- plošné rozšiřování zastavěného území sídel

■ Koridory technické infrastruktury

Postupný vývoj sídelní struktury zvyšuje nároky na vzájemné propojení vybraných sídel. S narůstající globalizací se zvyšují nároky na parametry dopravní sítě. Roste transport osob, energie, produktů a surovin. Technická infrastruktura jednak přímo zabírá části území a jednak krajinu člení na dílčí části.

Mezi hlavní kritéria trasování infrastruktury patří docílení nízkých realizačních nákladů. To následně vede k vytváření často nelogické segmentaci krajiny (*velikostní, funkční*) a jsou narušeny přirozené vazby v krajině. V území působí technické koridory jako bariery pro větší či menší počet organismů vyskytující se v území.

Globální charakter transportu přispívá k zavádění nepůvodních organismů. Technická infrastruktura zvyšuje míru rizika, že při nehodě či jiné neobvyklé situaci, bude poškozen navazující krajinný segment nebo jeho některé hodnoty.

■ Sídelní ekoton

Prostor navazující na zastavěné území sídel plní řadu protichůdných funkcí a lze jej označit jako sídelní ekoton. Sřetávající se v něm prakticky všechny algoritmy vývoje krajiny. Aktuální jsou zejména prostory těsně navazující na sídlo, protože představují potencionální prostor pro další plošný rozvoj zastavěného území. Přitom se v zázemí sídel vyskytuje řada krajinných segmentů se zvýšenou hodnotou, která by měla být dlouhodobě zachována. V současné době převažuje přístup k sídelnímu ekotonu jako potenciálně nejjednodušší zhodnocení zemědělských pozemků jejich převedením na pozemky stavební. Další funkce tohoto prostoru, zejména ty, které lze označit jako veřejný či obecní zájem jsou na okraji zájmu veřejnosti. (*Lze nalézt ale i jiné přístupy. Například město Hradec Králové systematicky, po několika staletí, kupuje lesy v zázemí města. Již v roce 1307 dostalo Město Hradec Králové dar lesy od římského krále Albrechta. Největší část lesů získalo město v roce 1931 odkoupením části Pallaviciniho panství. V současné době nabízí lesy v zázemí města 150 km upravených lesních cest, značené turistické stezky, cyklistické trasy i cesty pro jezdecké koně a u nich odpočinková zařízení v podobě altánů, laviček a stolků. Tato delší informace o jednom městě naznačuje jaký význam pro řešení krajiny má tradice, kontinuita a důslednost.*)

Nejčastěji v sídelních ekotonech se lze setkat s komponovanými krajinnými segmenty. K záměrným úpravám krajiny dochází za splnění několika předpokladů:

- vlastník či vlastníci nemovitostí komponované části krajiny s úpravami souhlasí

- s ohledem na skutečnost, že výsledného efektu krajinářských úprav je dosaženo po delším období, je nutné předpokládat, že i následníci vlastníků budou mít zájem zachovat a udržovat cíleně komponované segmenty krajiny
- existuje finanční zdroj, ze kterého jsou úpravy krajiny
 - realizovány
 - následně udržovány
- idea zadání řešení krajinářské kompozice má svého konkrétního nositele, který může plnit roli oponenta projektové přípravy krajinářských úprav

V našich podmínkách, v současné době lze jen obtížně naplnit všechny předpoklady pro realizaci komponované krajiny. Vlastnictví pozemků není dosud jednoznačně dořešeno. Vlastníci rozsáhlejší pozemkové držby nemají potřebu zadávat krajinářské úpravy. Obdobná situace je s využitím "volných" investičních prostředků. Obce a města řeší obvykle nálehavější záležitosti jako je technická infrastruktura, doprava apod. (*Z anketního šetření 78 měst ČR vyplynulo následující pořadí sledovaných oblastí. Čím vyšší priorita tím menší počet bodů. Rozpětí bylo 1 – 8. Doprava 2,5; infrastruktura 3,3; byty 4,1; investoři 4,2; zeleň 4,5; školství 4,8; rekreace 5,0; vybavenost 5,5*).

Především v zázemí sídel by měl být přednostně hledán potřebný kompromis tak, aby bylo možné realizovat a udržovat v sídelních ekotonech komponované, obytné segmenty krajiny. Jedná se o přirozenou, a pro mnoho obyvatel jedinou, možnost krátkodobé rekreace v blízkosti jejich bydliště nebo pracoviště.

Dílčí shrnutí:

Vývoj sídelní struktury ovlivňuje množství faktorů. Část z nich má objektivní charakter (*přírodní danosti, dlouhodobé trendy vývoje obyvatelstva, přírodní zákonitosti apod.*).

Druhá část faktorů má subjektivní podstatu. Závisí na úmyslech vlastníků nemovitostí, podnikatelských záměrech, na rozhodnutí příslušných zastupitelstev apod. Významný nástroj, jehož prostřednictvím lze hledat potřebné kompromisy, představuje územní plánování.

Závěr a shrnutí

Z předchozího textu vyplývá, že nelze jednoduše, prvoplánově hovořit o krajiněm plánování a mít na mysli například jen úpravy estetických parametrů krajiněho segmentu, jak tomu v mnoha případech je. Jaké by tedy měly být dílčí kroky směřující k ochraně a tvorbě krajiny?

1. Znalost území, jeho diferenciaci z hlediska zastoupených hodnot, funkčních předpokladů a přírodních daností má patřit k vstupním pokladům pro rámcové úvahy o změnách území či o jeho úpravách.
2. Biologický život na Zemi, tím i existence lidské populace, závisí na existenci krajiněných segmentů, ve kterých může probíhat relativně nerušeně přírodní vzorec vývoje krajiny. Problém spočívá v tom, že současná úroveň odborných znalostí nemůže jednoznačně stanovit jejich minimální rozsah, jak v celosvětovém měřítku, tak v poměrech jednotlivých států. Existuje výrazné riziko, že může být dosaženo přelomového bodu. Z něho již není možný návrat do podmínek, které pro svou existenci potřebuje lidská populace a větší na stávajících organismů. Dlouhodobým cílem je tedy zajistit v území dostatečný prostor pro existenci a vývoj přírodních a přírodě blízkých společenstev. Prvním předpokladem je tedy nalézt celospolečenskou shodu o rozsahu, rozmístění a režimu přírodních

ploch v území. Jejich systémově pojatou, relativně nerušenou a relativně setrvalou existenci v území lze označit za veřejný zájem současné generace, ale především generací budoucích.

3. Vlastnictví pozemků dotčených změnou území či krajinářskou úpravou je chápáno rozdílně. Na jedné straně spektra názorů je chápán vlastník jako jediný, kdo má právo rozhodovat o tom jakým způsobem bude jeho pozemek využíván. Dle tohoto názoru je vlastník zárukou ochrany veřejného zájmu.

Na druhé straně názorového spektra jsou přístupy, které chápou krajinu s jejími funkcemi a parametry za veřejný zájem, kterému se musí vlastníci bezpodmínečně podříditi. Často chybí dostatek exaktních podkladů, na základě kterých by bylo možné specifikovat v dané lokalitě veřejný zájem. Proto jsou zatím obvyklé jen diskuse o estetických parametrech záměru (posuzování vlivu na krajiněný ráz obsahuje velký podíl individuálního cítění hodnotitele a "krásnu rozumí každý").

Současná právní úprava připouští omezení vlastnických práv ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu. Otázkou však zůstává, zda změna využití pozemku (například změnit zemědělský pozemek na stavební pozemek) patří mezi práva vlastníka. Na druhé straně, pokud neexistuje v návrhu krajinářských úprav a opatření zpětná vazba na vlastnictví tj. veřejný zájem, omezení ze zákona a za náhradu jedná se v podstatě o „kreslení vzdušných zámků“. Dá se o nich teoreticky diskutovat, ale k realizaci mají daleko.

4. V současné době existuje legislativní rámec, ve kterém by bylo možné systémově posuzovat připravované změny v území. Jedná se o územně plánovací proces, který má řadu předpokladů plnit úlohu nástroje, jímž by bylo možné regulovat využití území a jeho změny. Z hlediska krajiny lze například uvést tyto přednosti:

- závaznost územně plánovacích dokumentací (ÚPD)
- součástí procesu je institut projednávání s vlastníky, veřejností a orgány státní správy
- horizontální územní návaznost ÚPD, které souvisle pokrývají celé území ČR
- vertikální územní návaznost velký územní celek – obec – regulační plán – územní rozhodnutí
- v legislativě je vymezena poloha a vazby územního plánování na další aktivity v území

5. Do jaké míry je územně plánovací proces využíván pro řešení krajiny vykreslují sílící požadavky na zavedení institutu krajiněho plánování. Otázkou zůstává, zda má být tento institut zaveden do územně plánovacího procesu nebo zda vznikne úplně jiný systém.

6. Dlouhodobý úkol a prakticky jediné přirozené řešení problému v krajině představuje změna chápání a přístup ke krajině a přírodnímu prostředí jako celku lidskou populací. V lidském povědomí stále doznívá „boj člověka s přírodou“ místo hledání možností koexistence. Člověk se na jedné straně výrazně osamostatnil od přírodní soustavy, na druhé straně je s ní stále propojen řadou známých i neznámých „pupečních šňůr“. Přírodní prostředí je většinou chápáno jako zdroj, který slouží jen k uspokojování lidských požadavků. Lidská potřeba, často transformovaná jen do potřeby zisku, opravňuje člověka k zásahům do krajiny, k čerpání přírodních zdrojů bez ohledu na důsledky na přírodní soustavu. Ale to už je jiná, filozofická úroveň daného problému.

Pozemkové úpravy v územích s dochovanou středověkou plužinou

Ing. Petr Sklenička, Ing. Blanka Pittnerová, Katedra biologických úprav krajiny, Česká zemědělská univerzita v Praze

Český systém legislativní ochrany přírodovědně, kulturně, historicky či esteticky cenných území je poměrně dobře propracovaný a praxí prověřený. Dovolíme si však tvrdit, že existuje jedna kategorie, na kterou se poněkud zapomnělo. Dochované relikty středověkých plužin představují svědectví o historickém osídlování a hospodaření. Jsou hmatatelnou ilustrací středověké organizace půdního fondu v návaznosti na sídla a základem, od kterého se odvozuje dnešní pozemková držba. Pozemkové úpravy v takovýchto územích by měly být prováděny s ohledem na ochranu, v některých případech i na obnovu těchto krajinných struktur.

Definice a typologie plužin

Termín plužina se vyskytuje v mnoha publikacích, více se však tomuto termínu věnuje jen několik autorů. Každý charakterizuje tuto středověkou krajinnou strukturu jinak. Podle Frolce a Vařečky (1983) představuje plužina „vyživovací základnu rolnického sídla“. Počítají se k ní zpravidla jen ty části hospodářské plochy, které byly soukromým vlastnictvím (polnosti, lesy jen tam, kde byly zahrnuty v souvislé parcelované ploše polí). K plužinám nepatřily tzv. obcíny (louky, pastviny, obecní lesy) a vrchnostenské lesy. Gojda (2000) ve své knize charakterizuje plužinu jako „hospodářsky využitelnou část krajiny náležející vesnickému sídlišti“. Je jí souhrn všech polí, luk a pastvin propojených navzájem sítí cest. Podle Kuny et al. (2004) jsou plužiny „rozhodující a nedílnou součástí extravilánu vsí a charakterizují jejich hospodářské zázemí“. Archeolog, profesor Ervín Černý (1973) nazývá plužinou „soubor všech polních úseků a tratí náležejících jedné osadě“ a rozděluje ji podle její skladby a podle jejího geografického vztahu k půdorysu osady.

Stejně jak proměnlivé jsou znaky plužin, tak rozdílné jsou i jejich klasifikace. Pokud se však autoři shodují v názvu, shodují se i v charakteristice jednotlivých typů. Plužina je představována různými typy podle toho, jak je v ní rozdělena pozemková držba jednotlivých usedlostí, na jaký typ obce navazuje a rovněž podle toho, v jakém terénu se uplatňuje. Lze u ní pozorovat tvary pravidelné, ukazující na plánovitý vznik a vývoj i tvary nepravidelné, svědčící o živelnějším vývoji (Löw a Míchal, 2003). Z výše uvedeného také vyplývá, že plužina a půdorys vsí mají mezi sebou bezprostřední vztah. Každému způsobu organizace extravilánu tedy zpravidla odpovídá pro ni charakteristický způsob zastavení intravilánu a naopak (Němčenko, 1970).

Významným faktorem, který ovlivnil výslednou podobu organizace půdního fondu, bylo zemědělské náradí. Při používání rádlu měly pozemky ještě tvar čtverce. Rádlo pouze kypřilo půdu a vyžadovalo dvousměrnou, křížovou orbu. Pluh měl již odvalovou desku (odhrno-

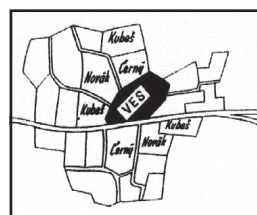
vačku) a půdu navíc obracel. Dovoloval hlubší a jednosměrnou orbu. Vznikaly tak dlouhé, pravoúhlé pozemky. Nejstarší

zmínka o pluhu je patrně z roku 77 n.l., ale více se používá až od 11. století (Vikingové).

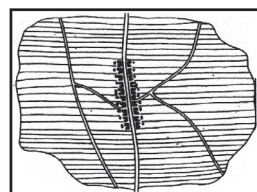
Tab. 1 V prvních čtyřech typech plužin se uvedení autoři shodují. Nejpodrobnější členění definuje Černý, který rozeznává navíc tři subtypy plužiny záhumenicové (typické lesní lánové vsi, pásová a klínová na krátké dvojřadě lesní lánové vsi, paprscitá u lesní návěsní vsi). Každou z uvedených kategorií navíc Černý člení na tři subtypy (kompaktní, nesoudržná - rozštěpená, nesoudržná - rozptýlená).

Láznička (1946)	Černý (1973, 1979)	Löw a Míchal (2003)
- úseková - délková - záhumenicová - traťová - scelených úseků - dělených úseků - scelená	- úseková - délková - záhumenicová - traťová - nepravá traťová - scelených úseků - dělených úseků	- úseková - délková - záhumenicová - traťová - nepravá traťová - dominikální

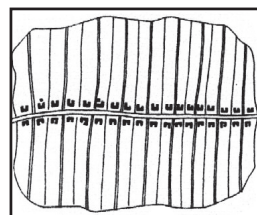
Obr. 1 Typologická klasifikace plužin – čtyři základní typy, na nichž se autoři shodují: texty Černý (1979) a Lázníčka (1946), obrázky Černý (1973).

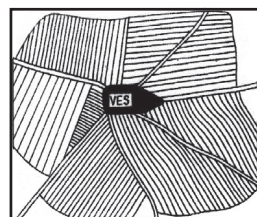
Plužina úseková se skládá z nesterpně velkých, tvarově odlišných částí, tzv. úseků, které jsou rozděleny na parcely, lišící se od sebe velikostí i tvarem. Zemědělec může vlastnit parcely na více místech katastru. Tvarová nepravidelnost je podmíněna nerovným terénem. Vyskytuje se u menších hromadných vsí. Geneticky jde o starou formu plužiny, která se však vlivem méně příznivého terénu objevuje i v dobách pozdějších.

Plužina délková se skládá z pravidelných, rovnoběžných širokých pásů napojených na usedlost, které končí zpravidla až na hranici katastru, a z pásů probíhajících mimo osadu. Pozemková držba je v podstatě částečně scelená. Jednotlivé pozemky jsou přístupné z polních cest a částečně z usedlostí. Vyskytuje se na přechodu rovin do vyšších poloh. Zjišťujeme je u návěsních, silničních a krátkých řadových vsí.

Plužina záhumenicová - typické lesní lánové vsi - se skládá z pásů až 100 m širokých, 2,5–3 km dlouhých, které nasedají bezprostředně na humna usedlostí a svírají s osou vesnice pravý úhel. Majetková držba je soustředěna do jednoho lánu. Přístup na pozemky každého pozemkového přídělů je přímo z usedlosti a zároveň i z polních cest. Vyskytuje se v terénech rovinatých a zvlněných (zde mají tvar odpovídající konfiguraci terénu).

Plužina traťová se skládá z několika velikých obdélníkových, kosodélníkových nebo jiných pravidelných částí, zvaných tratě, které jsou rozděleny v úzké, dlouhé, rovnoběžné a jednosměrně probíhající parcely. Zemědělcova držba je převážně rozptýlena do jednotlivých tratí nebo částečně scelená. Pozemky jsou přístupné z polních cest a někdy i z usedlostí. Setkáváme se s ní na rovinách u větších osad s půdorysem silničním nebo návěsním.

Úloha pozemkových úprav

Významným momentem, který rozhoduje o citlivém přístupu projektanta pozemkových úprav k takto dochovaným reliktním středověkým krajinným strukturám je v první řadě jejich rozpoznání a kategorizace. Stává se ovšem, že je někdy za plužinu považována struktura, která jí ve skutečnosti není, která vznikla později v důsledku jiných aktivit nebo impulzů (např. esteticky motivované krajinné úpravy). Plužiny se velmi často dochovaly v marginálních oblastech, protože s ohledem na nižší in-

tenzitu zemědělství byly tyto kompozice fixovány rozptýlenou dřevinou vegetací, resp. tato vegetace nebyla mezi 50. a 80. léty odstraněna. V intenzivnějších regionech, kde k podobné stabilizaci jednotlivých prvků nedošlo, hospodařili velkoplošní uživatelé bez ohledu na vlastnické vztahy. Plužina v takových případech zůstala místy dochována pouze v podobě záhumenků. Ve velké míře však byly i tyto okrajové části obcí znatelně ovlivněny necitlivým urbanistickým rozvojem.

Úkolem pozemkových úprav v územích s dochovanou středověkou plužinou by mělo být uspořádat vlastnické vztahy k pozemkům tak, aby celkové řešení ctilo tuto strukturu. Pozemkové úpravy jistě znamenají posílení role vlastníků při hospodaření a údržbě krajiny. Je proto možné po dohodě s vlastníky plužinu obnovit byť na „pouhém“ vlastnickém základě bez stabilizace jejich rysů trvalou zelení. Stejně tak je možné přidat tomuto cíli způsoby řešení dílčích věcných problematik. To pravděpodobně nebude problém v případě návrhu dopravního systému. Pokud se však týká protierozní a protipovodňové ochrany území, zde můžeme narazit na požadavky, které mohou být v kontradikci. Velmi často jsou parcely situovány delší stranou po spádnicí, což ve spojení s ornou půdou a větším sklonem svahu může být příčinou zrychlené eroze. V takovýchto případech je třeba volit protierozní opatření, která nebudou vizuálně narušovat celkovou kompozici plužiny (ochranné zatravnění, protierozní osevní postupy). Nevhodnými opatřeními jsou objekty nesytematicky doplňující celkovou strukturu jako například protierozní příkopy, meze, ochranné zalesnění apod.).

Tento příspěvek zcela jistě není míněn jako výzva k rekonstrukci všech plužin. Je třeba rozlišit hodnotné krajinné struktury, které jsou na jedné straně dobře dochovány a na druhé straně jsou typické (reprezentativní) nebo naopak unikátní pro danou oblast. Podíváme-li se na stejnou věc ovšem z druhého konce, pohledem vlastníka, bude velmi často v jeho zájmu, aby k respektování původní plužiny nebo alespoň jejích základních rysů došlo minimálně v okolí zastavěného území. Především pak v obcích, jejichž rozvoj byl realizován citlivě s ohledem na typ obce a způsob jejího založení. V takových případech je návaznost zemědělských pozemků na původní usedlosti při obvodu obce logická. Tento kontakt stažení s volnou krajinou byl kdysi velmi ceněn a věřme, že v budoucnu opět bude.

Z hlediska provádění pozemkových úprav je velkou výhodou, že v územích s plužinou fixovanou trvalou vegetací obvykle vlastnické parcely poměrně věrně kopírují jednotlivé prvky této historické struktury. Nutné pak jsou především korekce hranic parcel v důsledku

vývoje vegetace. **Obrázek 3** ukazuje poměrně velkou shodu map pozemkového katastru a katastru nemovitostí (k.ú. Heřmanice u Žandova, okres Česká Lípa).

Obr. 2 Obec Heřmanice u Žandova v okrese Česká Lípa - potočnice se záhumenicovou plužinou (Foto M. Poustková).

Při provádění pozemkových úprav v územích s historicky hodnotnými strukturami je nutné veškeré návrhy koncipovat v kontextu jejich historického utváření. Velmi cennými podklady jsou v tomto směru stará mapová díla. Mapy I. vojenského mapování, tzv. Josefského (1764 - 1768, resp. rektifikace 1780 - 1783; 1 : 28 800) stejně jako II. vojenského mapování, tzv. Františkova (1819 - 1858; 1 : 28 800), jsou v dnešní době k dispozici na Internetu. Mapy stabilního katastru (1825

- 1843; 1 : 2880 a odvozené) je možné studovat a kopírovat ve Státním ústředním archivu nebo v Ústředním archivu zeměměřictví a katastru, přičemž dochází k jejich postupné digitalizaci. Staré mapy mohou být vodítkem při obnově některých zaniklých prvků v plužinovém terénu (zaniklé cesty, rybníky, meze,...).

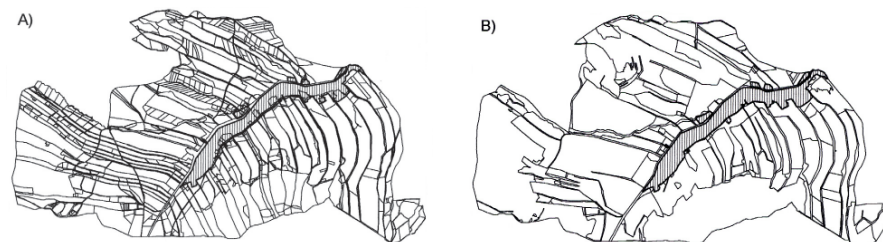
Závěr

Dochované relikty středověkých plužin jsou na jedné straně významnou kulturně historickou hodnotou krajiny, na straně druhé jsou vděčně i jako objekt vizuální percepcie. Ačkoliv představují staré způsoby organizace půdního fondu v návaznosti na usedlosti, jsou dnes předmětem zájmu spíše archeologů než projektantů pozemkových úprav. Přitom jsou to především pozemkové úpravy, které je dokáží nejen ochránit, ale i obnovit. Dá se říci, že kde se plužiny dochovaly dodnes, tam se jednoznačně osvědčily jako optimální krajinné uspořádání z hlediska vlastnických, uživatelských i dalších funkčních vztahů.

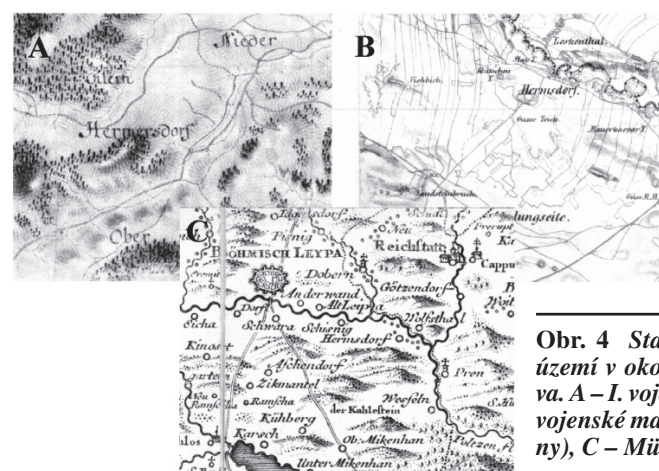
Tento článek vznikl jako dílčí výstup výzkumného projektu Národní agentury pro zemědělský výzkum 1R44058 „Obnova mimo-produkčních funkcí zemědělské krajiny v procesu komplexních pozemkových úprav“.

Literatura:

- ČERNÝ, E., 1973: Metodika průzkumu zaniklých středověkých osad a plužin na Dražanské vrchovině I. text, II. vyobrazení, Československá společnost archeologická při ČSAV Praha – Nitra – Brno.
ČERNÝ, E., 1979: Zaniklé středověké osady a jejich plužiny. Metodika historicko-geografického průzkumu v oblasti Dražanské vrchoviny, Academia Praha. 168 s.
FROLEC, V., VÁŘKA, J., 1983: Lidová architektura, encyklopedie, Praha.
GOJDA, M., 2000: Archeologie krajiny – vývoj archetypů kulturní krajiny, Academia, Praha.
KUNA, M., a kol., 2004: Nedestruktivní archeologie, Academia, Praha.
LÁZNICKÁ, Z., 1946: Typy venkovského osídlení Moravy, Brno.
LÖW, J., MÍCHAL, I., 2003: Krajinný ráz, Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy.
NĚMČENKO, N., 1970: Dějiny pozemkových úprav II., ČVUT v Praze.

Obr. 3 Katastrální území Heřmanice u Žandova. Mapy Pozemkového katastru (A) a Katastru nemovitostí (B) respektují základní rysy dochované struktury středověké plužiny.

Obr. 4 Staré mapy znázorňující území v okolí Heřmanic u Žandova. A – I. vojenské mapování, B – II. vojenské mapování (již s rysy plužiny), C – Müllerova mapa Čech.

Metodický návod pro vypracování návrhů pozemkových úprav

Ing. Zdeněk Burian, předseda představenstva Českomoravské komory pozemkových úprav

V roce 2000 byl vydán **Metodický návod pro pozemkové úpravy a související informace** (dále jen „Návod“). Zpracoval ho Výzkumný ústav pro meliorace a ochranu půdy Praha na základě výzkumného projektu, který zadal Ústřední pozemkový úřad Mze ČR v r. 1998. „Návod“ měl usnadnit a upřesnit postup při zpracovávání návrhů pozemkových úprav, a to jak pozemkovým úřadům, tak projektantům. Jako takový je „Návod“ využíván dosud.

Od doby vydání „Návodu“ došlo však k mnoha závažným změnám. Byl vydán nový zákon č. 139/2002 Sb. o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 545/2002 Sb. o postupu prací při provádění pozemkových úprav a náležitosti návrhu pozemkových úprav, v r. 2001 byl vydán nový „vodní zákon“, byly vydány nové právní předpisy v resortu ČUZK a další související právní normy, směrnice a návody. Konečně byla také provedena reforma veřejné správy, která se řízení a provádění pozemkových úprav podstatně dotýká. Na tyto okolnosti bylo potřeba reagovat a uvedený „Návod“ aktualizovat, přepracovat a doplnit.

Ústřední pozemkový úřad proto v únoru 2004 zadal tento úkol Českomoravské komoře pozemkových úprav (dále jen ČMKPÚ) s tím, aby nový „Návod“ byl vydán ještě v r. 2004. ČMKPÚ tento úkol přijala a zpracovala několik verzí, které procházely připomínkovým řízením jak určených pozemkových úřadů, tak projektantů a byly postupně upravovány a doplňovány.

Výsledný elaborát má název: **Metodický návod pro vypracování návrhů pozemkových úprav** (dále jen Návod 2004). Zkráceně mu pracovníci v oboru říkají „Metodika PÚ“. Je však třeba konstatovat, že se nejedná o prostý návod jak chronologicky postupovat při zpracování návrhu pozemkových úprav. Jednotlivé kapitoly zahrnují celou řadu širě rozvedených činností a postupů, se kterými se musí zadavatelé (pozemkové úřady) a dodavatelé (projektanti) pozemkových úprav vyrovnat.

„Návod 2004“ je tedy rozpracováním zákona č. 139/2002 Sb. a vyhlášky 545/2002 Sb., v návaznosti na platná znění souvisejících zákonů, vyhlášek a směrnic vč. postupů, uváděných v „Informacích“ UPÚ MZeČR. Podstatné je také přepracování celého „Návodu“ v důsledku reformy veřejné správy a tedy uvedení konkrétních úřadů, orgánů a institucí, které do jednání o pozemkových úpravách vstupují. Důsledkem je i zařazení pozemkových úřadů pod MZeČR. „Návod 2004“ je oproti „Návodu 2000“ podstatně rozsáhlejší, obsahuje řadu nových kapitol, jiné jsou rozšířeny, přepracovány a doplněny. Pro snadnější orientaci těch, kdož dosavadní „Návod“ užívali uvádí-

me rozdíly, ve kterých se „Návod 2004“ liší od „Návodu 2000“.

- Pro oživení a názornost je před vlastní metodické kapitoly zařazena obrazová část, která na barevných mapkách demonstruje přínos pozemkových úprav zobrazením stavu před pozemkovou úpravou a po pozemkové úpravě. Je zde ukázka slučování katastrálních území a změny v orientaci pozemků vůči svahu při nové organizaci půdního fondu. Dále je zde barevně vyjádření erozního ohrožení pozemků před úpravou a jeho snížení po pozemkové úpravě, jsou zde vyznačena protierozní opatření, ukázky výstavby společných zařízení (polní cesty, biocentra, suché nádrže, cestní objekty apod.). Počet ukázek je však úměrný finančním možnostem zadavatele.
- V samostatné kapitole je uveden historický vývoj pozemkových úprav. Ti, kdož se zabývají pozemkovými úpravami by měli vědět, jak obtížně přicházeli zemědělci k vlastnictví pozemků, jaký byl historický dopad rozdílu mezi nezakoupeným a zakoupeným nájemcem půdy, jaké jsou dosavadní důsledky „velké“ (německé) kolonizace. Měli by vědět, že parcelace církevních velkostatků probíhala již za císařovny Marie Terezie, měli by znát, kdy se nájemci půdy stali jejími vlastníky „de jure“. Jak o své vlastnictví přicházeli v době socializace, jak jim bylo vlastnictví navraceno, kdy začala být razantněji řešena ochrana životního prostředí apod. To vše ovlivňuje postupy řešení návrhů pozemkových úprav.
- Je zde definováno, co jsou současné pozemkové úpravy, co je jejich předmětem a jaké jsou formy pozemkových úprav.

Podstatné změny Návodu 2004 oproti Návodu 2000

„Návod 2004“ má nyní tři oddíly, přičemž nynější oddíl III. byl v „Návodu 2000“ značen jako oddíl II. Nyní je oddíl II. veden jako Činnosti při pořizování návrhu pozemkových úprav, tedy od kapitoly 1. až po kap. 18., vč. všech jejich podkapitol.

Oddíl III. má název: Podklady a činnosti po nabytí právní moci rozhodnutí Pozemkového úřadu a schválení PÚ.

Oba oddíly II. a III. nového Metodického návodu jsou aktualizovány a opraveny podle zákonů, vyhlášek a směrnic.

Kapitoly jsou doplněny, přepracovány a některé jsou zcela nově vytvořeny a do Návodu doplněny.

Na závěr „Návodu 2004“ byla připojena samostatná kapitola „Etapy prací při zpracování návrhů PÚ, odpovídající fakturačním celkům“. Tyto etapy (fakturační celky) by měly napomoci ujednání a usnadnění zadávání zakázek na KPÚ, zajistit stejný obsah prací na návrzích KPÚ a usnadnit tak i kontrolu zpracovaných návrhů KPÚ. V důsledku by tak mělo být zabráněno cenovému podbízení při výběrových řízeních, s úmyslem některé náležitosti opomenout.

Návod končí rozsáhlým a rovněž aktualizovaným seznamem související legislativy, použité a doporučené literatury.

Tato publikace by měla pomoci všem, kteří se podílejí na vypracování návrhů pozemkových úprav a na jejich realizaci. Věříme, že zejména obrazová část bude dostatečně inspirující pro odbornou i laickou veřejnost. Měla by pomoci ke zvýšení kvality pozemkových úprav a jejich přínosu pro zemědělce, vlastníky pozemků a ostatní občany.

Kde lze „Metodický návod pro vypracování návrhů pozemkových úprav“ získat

První vydání „Metodického návodu“ bylo rozebráno již v lednu 2005. Dotisk 2. vydání bude pro zájemce hotov již koncem března t.r.

Pro nás jako vydavatele je cena 2. vydání v r. 2005 značně vyšší, než byla cena v r. 2004, ale zvýšené náklady ponese sami. Zájemcům budeme účtovat jen minimální zdražení, tj. 20 Kč a nebudeme již počítat balné.

Způsob distribuce:

1. Každý pozemkový úřad obdržel dva výtisky „Návodu“.
2. Přímým odběrem proti hotovostní platbě, po předchozí telefonické domluvě a v místě, které je pro odběratele výhodnější:
 - a) v Brně - p. Barbora Kotulánová, VÚMOP, tel. 541 126 283, mob. 605 474 534.
 - b) v Jihlavě - Ing. Zdeněk Burian, tel. 567 321 301, mobil 606 323 178
 - c) Praha - ČMKPÚ, Ing. Antonín Svoboda, tel./fax 221 082 270, mobil 608 525 662
3. Zaslání poštou, platba na dobírku. V tomto případě zašlete písemnou objednávku s potřebnými údaji na adresu: Ing. A. Svoboda, ČZS, Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1.

Cena

Cena za jeden výtisk = 300,-Kč + poštovné. Členové ČMKPÚ mohou pro vlastní potřebu (ne pro podnik) získat 1 výtisk za 220,-Kč + poštovné.

JAK OCENIT SPRÁVNĚ VĚCNÁ BŘEMENA:

Fenomén pronásledující vlastnické vztahy k nemovitostem

Ing. Jaroslav Hába, Ing. Šárka Švancarová, ZNALCI A ODHADCI - znalecký ústav, spol. s r.o. v Brně 2004

Dokončení článku z č. 50

Atributy pro ocenění:

1. Základní právní opora:
§151n až 151p zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění
2. Postup:
zák.č.40/1964 Sb. a pro nucené zřízení VB pak § 108 až 116 zák.č.50/1976 Sb., stavební zákon v platném znění (nebo příslušné další zákony: silniční, energetický, o telekomunikacích, o vodách, o drahách atd.)
3. Evidence:

zák. č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR v platném znění a jeho prováděcí vyhláška

4. Náhrady:
Listina základních práv a svobod (jako součást Ústavy ČR), Občanský zákoník, stavební zákon a jednotlivé zákony k sítím
5. Oceňování:
§ 2 (obvyklá hodnota) nebo § 18 (zjištěná cena) zák. č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku v platném znění, zák. č. 526/1990 Sb., o cenách v platném znění a zák. č. 219/2000 Sb., o majetku ČR... v platném znění.

Jednoduché schéma, kdy se rozlišuje postup k dosažení „jiných práv“ a zdroje k pokrytí náhrady za zřízení „jiných práv“:

DOBROVOLNOST (DOHODA)
Finanční prostředky státu (nebo jiné s přispěním státu)
• zák.č.151/1997 Sb. (§18) a vyhl.č.540/2002 Sb. ve znění následujících • Výměr MF ČR řady 01/.... o regulovaných cenách
Finanční prostředky jiné (obce, podnikatelské subjekty, občané)
• zák.č.151/1997 Sb. (obvyklé ceny, §2)) nebo • zák.č.526/1990 Sb., o cenách
NEDOBROVOLNOST (MECHANISMUS VYVLASTNĚNÍ)
Finanční prostředky státu (nebo jiné s přispěním státu)
• zák. č. 50/1976 Sb., stavební zákon • vyhl. č. 122/1984 Sb. • zák. č. 151/1997 Sb. a vyhl. č. 540/2002 Sb. ve znění následujících • Výměr MF ČR řady 01/.... O regulovaných cenách
Finanční prostředky jiné (obce, podnikatelské subjekty, občané)
• zák. č. 50/1976 Sb., stavební zákon • vyhl. č. 122/1984 Sb. • zák. č. 151/1997 Sb. (obvyklé ceny, §2) nebo • zák. č. 526/1990 Sb., o cenách

Oceňování práv odpovídajících věcným břemenům se provádí podle účelu, pro který se posudek nebo ocenění zpracovává a podle principu tohoto účelu odpovídajícímu.

PODLE ÚČELU

1. **Ocenění pro daňové účely** a pro potřeby orgánů a institucí, které se odvolávají na ocenění dle zvláštního předpisu (Zjištěná cena podle § 18 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku - *oceňuje se jak věcné břemeno, tak i nemovitost s váznoucími břemenem* (§ 48 vyhl. č. 540/2002 Sb.: Při oceňování nemovitostí se výsledná zjištěná cena sníží o ceny věcných břemen váznoucích na nemovitostech zjištěné podle §18 zákona)
Hovoříme o zjištění ceny práva odpovídajícího věcnému břemenu podle cenového předpisu.

2. **Ocenění pro soudní dražbu** (výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti podle § 335 a násl. OSŘ), dtto při dražbě prováděné správcem daně a) § 336 odst. 1 OSŘ: zjistí se cena nemovitosti, vč. jejího příslušenství, dále cena práv a závad s nemovitostí spojených podle zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, b) § 336a odst. 3 OSŘ : od takto zjištěné ceny nemovitosti, jejího příslušenství a práv se odečtou závady, které prodejem v dražbě nezaniknou
3. **Ocenění pro veřejnou dražbu** (§ 13 zák.č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách)
Ocenění nemovitosti obvyklou cenou

a její upravení příslušným způsobem, pro dražbu dobrovolnou i nedobrovolnou

4. **Ocenění pro uzavření smlouvy** (§2 zák. č. 151/1997 Sb., ZOM): hodnota nabídková, která se může stát cenou sjednanou mezi dvěma, resp. více smluvními stranami, při realizaci těchto cen u obdobných případů se může hovořit o obvyklé (tržní, obecné) hodnotě věcného břemene - hovoříme o určení (návrh, stanovení) hodnoty náhrady za zřízení práva odpovídajícího věcnému břemenu
5. **Ocenění nemovitosti pro zástavu** (§2 zák. č. 151/1997 Sb., ZOM) - obvyklá hodnota nemovitosti s věcným břemenem jako závadou (*která většinou znehodnocuje nemovitost, často i velmi podstatně*) = NEVHODNÉ ZÁSTAVY !!
6. Jiné

PODLE PRINCIPU

1. **Ocenění ryze VÝNOSOVÉ** (pouze obvyklá hodnota; výnosový způsob, který vychází z výnosu z předmětu ocenění skutečně dosahovaného nebo z výnosu, který lze z předmětu ocenění za daných podmínek obvykle získat a z kapitalizace tohoto výnosu (úrokové míry)
2. **Ocenění VÝNOSOVÉ modifikované** (pouze administrativní ocenění; výnosový způsob, který vychází z výnosu z předmětu ocenění skutečně dosahovaného nebo z výnosu, který lze z předmětu ocenění za daných podmínek obvykle získat; podle výkladu MF ČR se při oceňování věcných břemen podle § 18 zákona č. 151/1997 Sb. náklady na zachování a opravy věci neodečítají)
3. **Ocenění NÁKLADOVÉ** (pouze obvyklá hodnota; nákladový způsob, který vychází z nákladů, které by bylo nutno vynaložit na pořízení předmětu ocenění v místě ocenění a podle jeho stavu ke dni ocenění)
4. **Ocenění POROVNÁNÍM** (pouze obvyklá hodnota; vychází z porovnání předmětu ocenění se stejným nebo obdobným předmětem a cenou sjednanou při jeho prodeji; je jím též ocenění věci odvozením z ceny jiné funkčně související věci; málo časté, neboť každé věcné břemeno je v podstatě svým unikátem)
5. **Ocenění SJEDNANOU CENOU** (administrativní ocenění; cena předmětu ocenění sjednaná při jeho prodeji, popřípadě cena odvozená ze sjednaných cen; posoudit, zda odpovídá obvyklé ceně)

6. Ocenění FIXNÍ CENOU (administrativní ocenění i obvyklá hodnota; nelze-li cenu zjistit podle předchozích principů, oceňuje se právo jednotně částkou 10 000,- Kč).

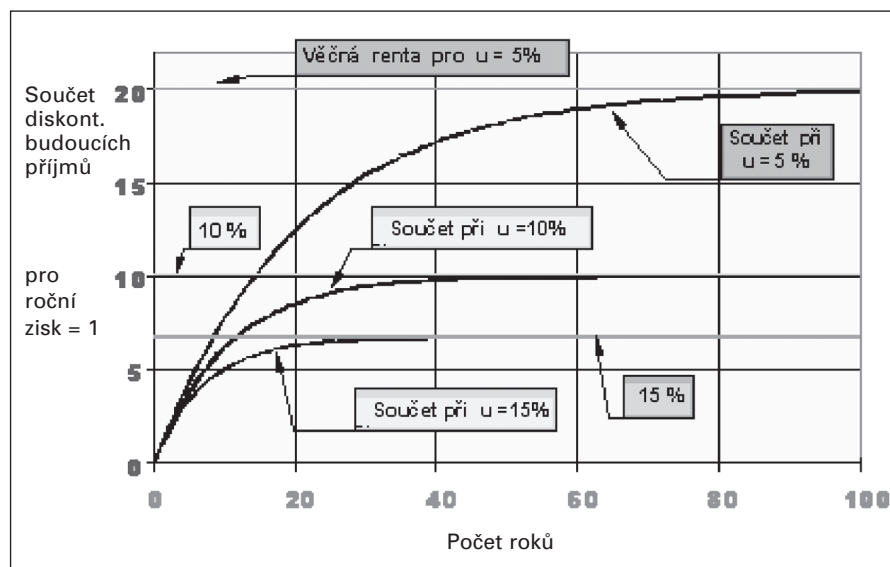
Ad 1: Oceňování z hlediska tržní (obvyklé) hodnoty je součet diskontovaných konstantních budoucích příjmů.

- § 18 odst.1 zák.č.151/1997 (právo odpovídající věcnému břemenu se oceňuje výnosovým způsobem na základě ročního užítku ve výši obvyklé ceny) ...

...
 • §2 odst.1 zák.č.151/1997 Sb. (majetek a služba se oceňují obvyklou cenou ...)

- §2 odst.3 zák.č.151/1997 Sb. (jiný způsob, který stanoví zákon .. Výnosový způsob, který vychází z výnosu z předmětu ocenění skutečně dosahovaného nebo z výnosu, který lze z předmětu ocenění za daných podmínek obvykle získat a z kapitalizace tohoto výnosu)

Známy graf Prof. Bradáče:

Základní matematické vztahy:

$$C_v = \frac{Z}{u (\%)}$$
 matematický vztah pro „věcnou rentu“ platí v oblasti, kdy křivka konverguje k asymptotě (např. při $u=15\%$ při $n \geq 30$ let)

$$C_v = z \left(\frac{q^n - 1}{q^n i} \right)$$
 matematický vztah pro složené úrokování platí v oblasti, kdy má křivka ryze exponenciální průběh (např. při $u=15\%$ při $n \leq 30$ let)

C_v cena majetkového práva zjištěná výnosovým způsobem

z roční čistý výnos užívání práva v letech, po které bude právo užíváno

u úroková míra v procentech

i úroková míra setinná (%), $i = u/100$

q úročitel ($q = 1 + u/100$ nebo $1 + i$)

n počet let, po které bude právo užíváno

Ad 2: Oceňování z hlediska administrativní ceny je zjednodušenou modifikací tržního ocenění podle výnosového principu.

- § 18 odst.1 zák.č.151/1997 (právo odpovídající věcnému břemenu se oceňuje výnosovým způsobem na základě ročního užítku ve výši obvyklé ceny) ...
- § 18 odst.2 zák.č.151/1997 Sb. (roční užitek ze smlouvy, z výsledků řízení o dědictví nebo z rozhodnutí příslušného orgánu, porovnat s obvyklou cenou, nesmí být o více než 1/3 nižší než cena obvyklá)
- § 18 odst.3 zák.č.151/1997 Sb. (násobit počtem let, nejvýše 5, tj. kapitalizace 20 %)
- § 18 odst.4 zák. č. 151/1997 Sb. (násobit 10, tj. kapitalizace 10 %)

- § 18 odst.5 zák.č.151/1997 Sb. (fixní 10.000.-Kč)

Ad 3: Oceňování z hlediska tržní (obvyklé) hodnoty je SOUBOR NÁKLADŮ, které sebou nese znovuzřízení předmětu věcného břemena nebo rozdíl nákladů na nová rozdílná pořízení předmětu věcného břemena

- např. hodnota věcného břemena doživotního bydlení je rovna nákladům na jeho odstranění, tj. odstěhování oprávněné osoby do nového bytu, vč. získání tohoto bytu, vč. právních úkonů apod.
- např. rozdíl nákladů mezi dvěma variantami trasování inženýrské sítě

Ad 4: Oceňování z hlediska tržní (obvyklé) hodnoty je POROVNÁNÍM již známých výsledků ocenění

- např. ocenění více věcných břemen doživotního bydlení v témže domě nebo domů v sousedství

Ad 5: Oceňování z hlediska administrativní ceny SJEDNANOU CENOU

- § 18 odst.2 zák.č.151/1997 Sb. (roční užitek ze smlouvy, z výsledků řízení o dědictví nebo z rozhodnutí příslušného orgánu, porovnat s obvyklou cenou, nesmí být o více než 1/3 nižší než cena obvyklá)

Ad 6: Oceňování z hlediska administrativní ceny i obvyklé hodnoty FIXNÍ CENOU

- § 18 odst.5 zák.č.151/1997 Sb. (fixní 10.000.-Kč)

Závěr

Zastavme novodobý fenomén – věcná břemena.

Při své praxi se setkáváme s názorem, že je potřeba nějakým vhodným způsobem pojistit dožití klidného stáří, že je třeba pojistit přístup na svůj pozemek, který byl po léta zajištěn obecní cestou, že je třeba zřídit průchod do velkých viných sklepů přes původní historický objekt, který byl dříve součástí sklepů, ale byl privatizován jiným subjektem než je vlastník sklepů, že je třeba v zastrčeném koutě přírody zajistit přístup ke společné studni mezi třemi chataři, že je třeba zajistit pěšinku k tůňce, aby zde laně mohly chodit pít apod. Fenomén věcných břemen se stal hitem naší doby. Nevěřme nikdy nikomu a pojistíme se. Asi máme jako národ pravdu. Velkým problémem a zároveň danajským darem příštím generacím se může stát tzv. „zabřemeňování“ pozemků ve městech inženýrskými sítěmi. Zde by stálo za zvážení upravit vztahy k pozemkům jiných vlastníků skutečným veřejným zájmem, nejlépe právní normou a jednoduchou úpravou, která se již chystá. Náš názor je, že by se připravovaný zákon neměl nazývat zákonem o vyvlastnění, ale např. zákonem o úpravě některých vlastnických vztahů.

Český a moravský občan vidí dnes v realizaci náhrad za věcná břemena odčinění křivdy, která se mu stala v minulém století a chce po společnosti odpovídající finanční náhradu – ať reálnou nebo vysněnou. Po dlouhá desetiletí si zvykl žít bez zemědělských pozemků na druhé straně republiky, ale když je jejich vlastníkem, tak proč to nezkusit. Průchod podloubím měšťanského domu má charakter veřejného prostranství už po staletí, ale proč nevyužít nedostatků v našich zákonech a nezačít vybírat mýto. S věcnými břemeny se dá dobře chytračit, stavět je jako figurky na šachovnici a chystat překva-

Pokračování článku na 3. straně obálky

Exkurze s názvem „Optimalizace konstrukcí zemních hrází suchých nádrží a jejich funkčních objektů”

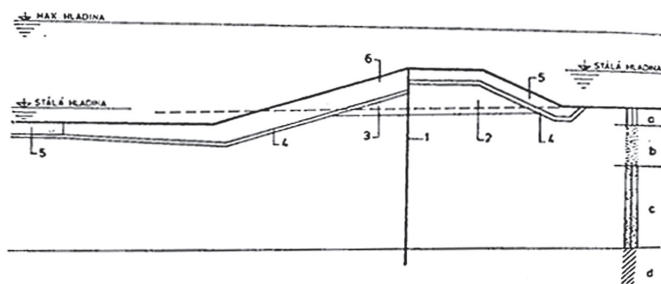
Ing. Milan Bilík, autorizovaný inženýr
a soudní znalec pro vodní stavby, Brno

Exkurzi uspořádala Jihomoravská pobočka ČMKPÚ a VÚ-MOP Praha, oddělení pozemkových úprav v Brně v rámci semináře, konaného ve dnech 25. 2. 2004 a 17. 3. 2004 v Brně s názvem Optimalizace konstrukcí zemních hrází suchých nádrží a jejich funkčních objektů. Exkurze byla zaměřena na prohlídky malých vodních nádrží a suchých nádrží na jižní Moravě a vedla po trase Velké Bílovice, Diváky, Lechovice, Těšetice a Výrovce.

Ve **Velkých Bílovicích** byl prohlédnut především sružený přelivný a výpustný objekt dolní nádrže na Prušánce (obr.1), ze které se odebírá voda pro závlahy. Objekt je v provozu již přes 30 let, ve kterých bezpečně převáděl povodňové průtoky. Žlabový přeliv byl dimenzován na 100letý průtok $Q = 35 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ [1] a jeho výška nad základovou spárou je cca 5 m. Jelikož v posledních letech se výrazně snížil odběr závlahové vody z dolní nádrže, nedochází k obnažování střední přelévané hráze (obr.2), jejíž účelem je vytvářet stálou hladinu ve střední nádrži při kolísání hladiny vody v dolní nádrži a také zadržovat splaveniny.

Obr. 1 Velké Bílovice, sružený objekt se žlabovým přelivem. $Q_{100} = 38 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$

Obr. 2 Příčný řez přelévanou záchytnou hrázkou, a-nepropustná zemina, b-písek, c-písčitá hlína, d-neogenní jíl, 1-štetová stěna ocelová, 2-násyp z nepropustné zeminy, 3-násyp ze šterku, 4-filtrační vrstva, 5-pohoz z lomového kamene, 6-drnsný skluz z balvanů

V době návštěvy byla přelévaná hráz zatopena dolní vodou. Koruna hráze byla vybudována téměř na celou šířku údolí a velmi dlouhá délka koruny byla navržena proto, že maximální hladina vody na kaskádě nádrží na Prušánce neumožňovala zvolit přepadovou výšku, potřebnou pro zřízení hospodárnějšího žlabového přelivu. Příčný řez touto přelévanou zemní hrází (obr.2) lze označit jako vzorový pro korunové přelivy, neboť odpovídá požadavkům ČSN 75 2410 [2] a ČSN P 75 0290 [3]. Filtrační stabilita této sypané hráze a jejího podloží

je zajištěna ocelovou štetovou stěnou zabíranou až do nepropustného neogenního jílu. Tento těsnící prvek je ještě doplněn přísypem z nepropustné zeminy na návodní straně a propustnou zónou ze šterkopísku na vzdušné straně. Opevnění líců hráze bylo navrženo podle požadavků pro navrhování balvanitých skluzů [4] a na stykové spáře se zemní hrází a s podložím byly zřízeny příslušné filtrační vrstvy [2]. Při poklesu hladiny vody v dolní nádrži pod korunou přelivu střední hráze jsou běžné průtoky převáděny klasickým betonovým pozerákem umístěným při patě pravého údolního svahu. Podle optických svědků je přelévaná zemní hráz stále v dobrém stavu a opevnění líců z lomového kamene není poškozené. Hráz je v provozu již více než 30 let.

Na dvou suchých nádržích, vybudovaných v posledních letech v katastru obce **Diváky**, byla pozornost zaměřena na korunové přelivy. Jejich řešení po stránce hydraulické i konstrukční nerespektuje požadavky ČSN 75 2410 [2] a obecně uznávané zásady pro navrhování přehradních staveb. U korunových přelivů dochází k přelévání vlastních zemních hrází, což se běžně nedoporučuje, např. podle článku 8.3.9. ČSN 75 2410 [2] s ohledem na nebezpečí vzniku průsakových cest. V případě použití korunového přelivu předepisují se v ČSN 75 2410 [2] opatření, která mají omezit nebezpečí filtrační a statické stability zemní hráze. Konstrukce korunového přelivu i přilehlé části zemní hráze pak musí vyhovovat požadavkům ČSN P 75 0290 [3] i ČSN 73 0031 [5] z hlediska posouzení podle mezních stavů. Konstrukce korunových přelivů jsou vždy nákladnější ve srovnání se sruženými objekty se žlabovým přelivem, či s přelivnou šachtou, jak již bylo v dřívějších letech jednoznačně prokázáno na řadě konkrétních lokalit [7]. Předpokládáme-li, že vybudovaná konstrukce korunového přelivu na horní nádrži v Divákách o kapacitě $Q_{100} = 12 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (obr.3) si vyžádala cca 400 m³ zdiva z lomového kamene a z betonu pak srovnatelná železobetonová konstrukce sruženého objektu se žlabovým přelivem má jen objem cca 200 m³. Je tedy zřejmé, že korunový přeliv je výrazně neohospodárný, pomíne-li řadu jeho vad, které mohou být příčinou porušení zemní hráze v podloží přelivu a případně i jejího protržení.

Na tuto problematiku bylo poukazováno v posledních letech na seminářích a konferencích pořádaných ČMKPÚ. Zdá se však, že bezúspěšně. Nezkušenosti projektanti společných zařízení v rámci pozemkových úprav, bez znalostí geotechniky a statiky betonových konstrukcí, stále navrhují korunové přelivy pro převádění povodňových průtoků a investoři i správní orgány považují za dostatečné, že tyto projektanti mají razítko autorizovaného inženýra pro vodohospodářské stavby. Lze snad doufat, že zpracovaná metodika [6] bude respektována a vadné konstrukce přelivů na suchých nádržích již nebudou používány.

Je až neuvěřitelné, že na dolní suché nádrži v Divákách byl vybudován korunový přeliv o kapacitě $Q_{100} = 12 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ opevněný pouze záhozem z lomového kamene (obr.4). Dostoupí-li v tomto případě hladina vody v nádrži po stykovou spáru mezi tělesem zemní hráze a záhozem, musí nutně dojít k vyplavování zeminy do mezer v záhozu a k následnému porušení, případně i k protržení zemní hráze. Rovněž zához na vzdušném líci hráze ve sklonu asi 1:2 nemůže být stabilní. To lze doložit řadou porušených přelévaných hrázek z minulých let i modelovým výzkumem balvanitých skluzů, provedeným ve vodohospodářské laboratoři VUT v Brně [4].

Rovněž se lze domnívat, že tělesa zemních hrází horní i dolní suché nádrže v Divákách nebyla navržena a vybudována podle požadavků ČSN [2,3]. Pod hrázemi totiž nejsou patrné výstupy drenážních prvků pro kontrolovatelné odvádění průsakové vody z tělesa zemní hráze a z jejího podloží.

Obr. 3 Diváky, korunový přeliv zpevněný vyspárovanou dlažbou z lomového kamene a betonovými deskami. $Q_{100} = 12 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$

Obr. 4 Diváky, korunový přeliv zpevněný záhozem z lomového kamene. $Q_{100} = 12 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$

Těšetická nádrž na potoku Únanovka je již v provozu přes 20 let. K převádění povodňových průtoků a k vypouštění i odběru závlahové vody slouží osvědčený sružený objekt s přelivnou šachtou (obr. 5) o kapacitě $Q_{100} = 18 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$. Jeho výška je 14 m a je založen do skalní horniny při patě levého údolního svahu. Zkušenosti z jeho provozu jsou velmi dobré a to zejména při převádění povodňových průtoků. Maximální průtok při povodních v minulých letech byl údajně $6 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$. Třeba však uvést, že sružený objekt stejných parametrů s přelivnou šachtou, dimenzovaný pro návrhový průtok $Q_{100} = 18 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$, byl vybudován na závlahové nádrži Lozorno u Bratislavy a v roce 1999 spolehlivě převedl průtok $36,5 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$, tedy cca dvojnásobek návrhového průtoku.

Inženýrskogeologické poměry na lokalitě jsou dosti složité. Údolní holocenní jílovité náplavy o mocnosti až 5 m jsou sice nepropustné, avšak stlačitelné. Proto bylo žádoucí zajistit patřičnou stabilitu svahů hráze většími přítěžovými přísypy. Maximální měřené sedání podloží hráze dosáhlo při stavbě hodnot až 40 cm.

Skalní podklad na poměrně strmých údolních svazích je překryt propustnou zahliněnou sítí o mocnosti do cca 1,0 m. Z tohoto důvodu bylo nutno zavázat těsnící jádro hráze na svazích až do skalní horniny a na styku vybudovat betonovou zavazovací zídku s přípojevací injektáží. Průsak podloží, ovlivněný zejména svahovou vodou z pravostranné části, se pohybuje při maximální zásobní hladině kolem $0,4 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1}$.

Obr. 5 Těšetice, sružený objekt s přelivnou šachtou $Q_{100} = 18 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$

Na závlahové nádrži **Výrovce** na řece Jevišovce byl prohlédnut sružený objekt se žlabovým přelivem (obr. 6) o kapacitě $100 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$, což je největší dosud vybudovaný sružený objekt. Nádrž je v provozu 22 let a maximální přepadové množství přelivem činilo cca $30 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$. Nelze nepoznamenat, že žlabový přeliv na malé vodní nádrži Měřín u Velkého Meziříčí převedl v roce 1985 povodňový průtok cca $100 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$, což bylo 2,1 návrhového průtoku. Na nádrži Kunov u Senice na Slovensku protékalo žlabovým přelivem v roce 1999 $130 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$, což představovalo 1,7 návrhového průtoku.

Obr. 6 Výrovce, sružený objekt se žlabovým přelivem $Q_{100} = 100 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$

Vodní nádrž na řece Jevišovce u Výrovic byla plánována již počátkem minulého století. Měla zadržovat povodňové průtoky, neboť retenční nádrž u Jevišovic, budovaná v letech 1894–1898 měla nedostatečný objem retenčního prostoru. Po úpravě koryta Jevišovky ve druhé polovině minulého století byl tento záměr opuštěn a stávající vodní nádrž u Výrovic byla v letech 1979–1981 vybudována především pro závlahy.

Původně se hráze uvažovala betonová. Ve studiích z roku 1958 se již předpokládala hráze zemní s utěsněním podloží v údolí betonovou membránou s injektáží a s odděleným řešením výpustí v údolí a s přelivem na pravém údolním svahu. V projektu z roku 1978 se umístění hráze posunulo směrem po vodě, kde byly příznivější geologické podmínky z hlediska mocnosti a nepropustnosti povrchových útvarů, zejména na svazích. To umožnilo hospodárnější řešení základní koncepce zemní hráze bez utěsnění podloží se zajištěním filtrační stability drenáž-

ním systémem. Přelivné a výpustné zařízení pak bylo navrženo sdruženým objektem, který se založil do skalní horniny při patě levého údolního svahu. Průsak podloží v údolí se pohybuje při maximální zásobní hladině kolem $1,5 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$.

K dobré pohodě všech účastníků během exkurze přispělo nejen slunečné počasí, ale i příjemné posezení při obědě v Lechovicích, stále usměvavý pan Ing. Adamec ze Zemědělské vodohospodářské správy, který nás prováděl na Těšetických a Výrovicích a také doušek lechovického vína, které jsme popíjeli u vodní nádrže ve Výrovicích. Lze říci, že exkurze splnila svůj účel. Její účastníci měli možnost se přesvědčit, že sdružené objekty se žlabovým nebo šachtovým přelivem slouží spolehlivě a bezpečně pro převádění povodňových průtoků. Na suchých nádržích v Divákách pak bylo poukázáno na vady korunových přelivů, které mohou způsobit vážné poruchy na zemních hrázích i hmotné škody v území pod nimi.

Literatura

- [1] Navrhování sdružených objektů zemních hrází do výšky 15 m. Typizační směrnice. Hydroprojekt Praha, 1981.
- [2] ČSN 75 2410 Malé vodní nádrže. 1997.
- [3] ČSN P 75 0290 Navrhování zemních konstrukcí hydrotechnických objektů. 1993.
- [4] Zástěra Zd.: Balvanité skluzy. Směrnice pro navrhování. Hydroprojekt Praha. 1984.
- [5] ČSN 73 0031 Spolehlivost stavebních konstrukcí a základových půd. Základní ustanovení pro výpočet. 1988.
- [6] Dumbrovský M. – Bilík M.: Optimalizace konstrukcí zemních hrází suchých nádrží a jejich funkčních objektů včetně přehrázek. Metodika. VÚMOP Praha. 2003
- [7] Bilík M.: Sdružené objekty nižších zemních hrází. Vodní hospodářství, č. 11, řada A, 1985

Novinky zeměměřické knihovny

REMETEY-FULOP, G.: Katastrální systémy geografických informací v Evropě;
PEŠL, I.: Katastr a jiné veřejné registry: Mnohoúčelový katastr nebo distribuovaný pozemkový informační systém?

ZHANG, C.: Interoperabilní geografické databáze založené na GML.

NZK v papírové podobě lze objednat na adrese: odis@vugtk.cz nebo: **VÚGTK-ODIS, 250 66 Zdíby 98.**

NZK v elektronické podobě najdete na <http://www.vugtk.cz/nzk>

POZEM na počátku roku 2005 ...

... tady u nás doma

Ing. Jan Vorlíček, metodický vedoucí projektu POZEM, HSI Praha, s.r.o.

POZEM vstoupil do nové éry v listopadu 2003, kdy vznikla nová verze, která již plně pracuje s daty nového výměnného formátu KN. Firma HSI tak reagovala na velké změny v ukládání dat na KN. Uživatelé POZEMu se tak dostali do situace, kdy by pro ně bylo nejvýhodnější používat dvě verze POZEM souběžně. Ve staré verzi 7.71, která ještě pracuje se starým výměnným formátem, bylo totiž nutné dokončit již započaté pozemkové úpravy, naproti tomu nové pozemkové úpravy již bylo vhodné začít zpracovávat ve verzi 7.80. Důvod je třeba hledat ve složitosti datového modelu v novém výměnném formátu a naprosté odlišnosti od formátu starého, kdy nebylo možné vytvořit funkce pro převod lokalit ze staré verze do nové.

Rok 2004 byl tudíž z hlediska POZEM trochu schizofrenní a dalo by se říci více-méně pouze údržbový. Přechod na POZEM 7.80 byl, soudě četností telefonických a emailových dotazů na funkčnost, velmi pozvolný a uživatelé tudíž nedokázali ocenit a vsáhnout všechny novinky verze 7.80, tím spíše vznést požadavky na rozvíjení této funkčnosti.

Je pravdou, že postupně stále více zpracovatelů na novou verzi přechází. Je to způsobeno i tím, že KN definitivně přestal poskytovat katastrální data v DBF a tudíž pro zachování aktuálnosti dat ani jiná varianta neexistuje. Pro ty zpracovatele, kteří byli zvyklí na jednoduchý datový model o 5 tabulkách, najednou vznikl kolos o 40 tabulkách s velice složitým provázáním, ve kterém se laikovi, který není ochoten trávit hodiny studováním popisu NVF, nedařilo vyznat. Proto se množily dotazy typu jak doplnit do DB parcelu, jak změnit u parcely LV, jak přidat nový LV, jak správně připojit parcelu k tabulce PAR, jak je to se zápisem břemen či ochranou nemovitosti, jaká je možnost aktualizace dat atd. Těžkosti nové verze se tak hodně omezily na orientaci v novém datovém modelu. Na nové funkce, které se ve verzi POZEM 7.80 objevily, nereagoval zpočátku nikdo. Až nyní uživatelé pozvolna smysl funkcí odhalují a jsou schopni se k nové funkčnosti vyjádřit. A já myslím, že toho nevzniklo v nové verzi POZEM málo. Obsahuje aparát pro zpracování společných zařízení, je možno oceňovat solitéry, načíst nárok z externího souboru, přerozdělovat podíly pro projekt, dávkově načíst projektový výkres do lokality, vytvářet výstupy do formátu HTM atd. Jako metodický vedoucí projektu POZEM pevně věřím, že se tyto funkce osvědčí, uživatelé si na ně zvyknou a začnou je využívat.

Soupis nároků
 Označení pozemkových úprav: KPÚ Bylany
 Katastrální území: 616567 - Bylany
 Obec: Bylany

Zpracováno dne: 04.03.2005

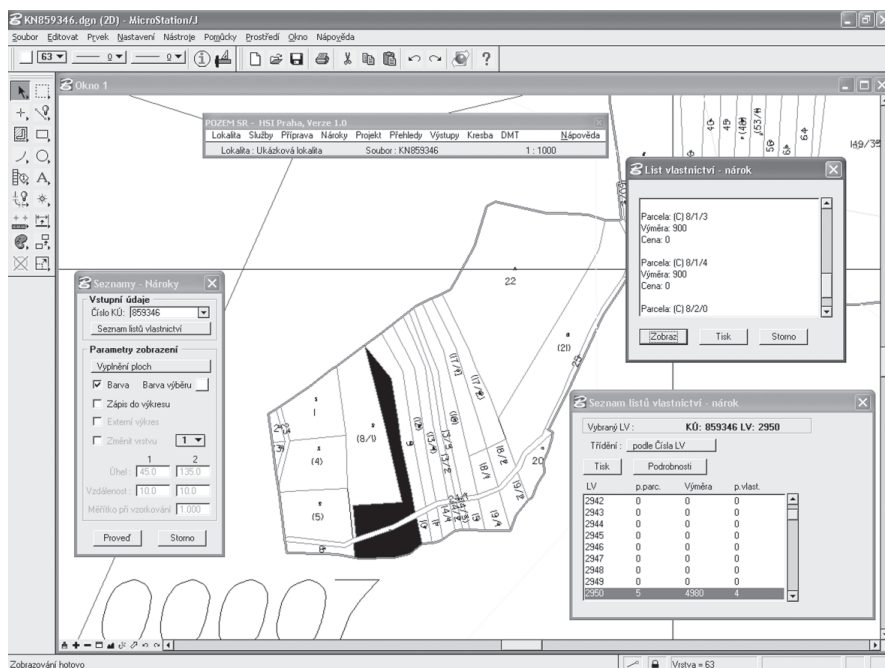
Vlastníci zapsaní na listu vlastnictví (LV) č.: 10002

Příjmení, jméno, titul (název)	Rodné číslo, (IČ)	Bydliště (sídlo) - ulice, číslo, PSČ, obec	Podíl
Česká republika	1		OPO Id. 1/1

Pozemky v obvodu pozemkových úprav - řešené dle § 2 zákona

parcela	celková výměra	druh pozemku	způsob využití	způsob ochr.	výměra	ocenění pozemku			vzdálenost	Poznámky zást. právo, věcné břemeno aj. dle §8 odst.1 a dle §3 odst.5 zákona
						BPEJ kód	výměra m2	cena Kč		
označení	číslo	m2	název	kód	kód	m2			m	
KN 2	18/3	21	orná půda		27	21	72901	21	124.7	47
KN 2	58/3	219	orná půda		27	193	72901	219	1300.9	171
			ostatní plochy	16		26				
KN 2	153	4715	vodní plocha		27	4715	72911	4715	Neoceněno	1110
KN 2	171/3	3464	ovocný sad		27	1897	76811	1869	1570.0	604
			trvalý travní porost			1567	72911	1595	Neoceněno	
KN 2	178/5	2811	trvalý travní porost		27	1326	72901	1159	6884.5	249
			orná půda			820	76811	925	777.0	
			ostatní plochy	16		665	ost1	727	508.9	
KN 2	203	12439	orná půda		27	6316	72901	7669	45553.9	1525
			ovocný sad			6123	72911	4770	Neoceněno	
KN 2	249/2	11796	ovocný sad		27	11796	72911	11025	Neoceněno	1829
						72901	771	4579.7		

Souhrn všech výše uvedených okolností zapříčinil to, že za celý rok 2004 nová verze POZEM nevznikla. Vznikly pouze 3 subverze („windowsovskou terminologií“ můžeme říci záplaty), které je možno stáhnout na webovských stránkách. Tyto subverze obsahují jednak opravy funkcí a jednak drobné úpravy a rozšíření stávající funkčnosti. V současné době (počátek března 2005) se chystá čtvrtá subverze 7.80.004, která by mimo jiné měl obsahovat i funkci pro aktualizaci dat pomocí změnových vět a export projektu do formátu VFK, který byl sice ve verzi 7.80 anoncován, ale kvůli problémům na katastru přichází až teď.

... u našich nejbližších sousedů

V roce 2004 však vykonalo HSI Praha, Verze 1.0, významný počín a tím je vytvoření verze POZEM pro Slovensko. Tato verze má označení POZEM SR a je plně přizpůsobena slovenské legislativě a slovenskému výměnnému formátu KN (formát FUVI či DBF pro negrafická data a VGI pro grafická data). Nyní lze říci, že pozemkové úpravy na Slovensku jsou ještě v plenkách a mnoho pozemkových úprav bude firmám přiděleno teprve v roce 2005. Zkušenosti z mnohaletého zpracování v České republice dává možnosti k prosazení se na slovenském trhu nejen našemu software, ale i projektantům z České republiky, kterým se tak mohou otevřít nové možnosti. Jen je třeba upozornit, že k úpravám v legislativě a metodice týkající se pozemkových úprav u našich východních sousedů dochází obdobně často jako u změny obsazení postu ministra zdravotnictví ČR. A úroveň katastrálních dat také není úplně optimální a připomíná stav v České republice před 5-7 lety. Dá se ovšem předpokládat, že pozemkové úpravy na Slovensku brzy vyrostou z plenek a proces zpracování se standardizuje.

Co bude dál

Nyní se vraťme do českých luhů a hájů. Co POZEM a budoucnost? Na základě systémového sběru připomínek a požadavků a dotazníkové akce organizované na setkání uživatelů POZEM v listopadu 2004 byl sestaven návrh úprav pro další verzi. Ta bude nadále pracovat nad platformou MicroStation verze 7 a měla by být k dispozici v polovině roku 2005. Ve vzdálenější budoucnosti bude stále více aktuální přechod nad platformu Micro-

Station verze 8. Realita je ale zatím taková, že o přechod na novou verzi MicroStation není dosud mezi uživateli POZEM přílišný zájem, což potvrdil i dotazníkový průzkum. HSI stále spolupracuje i s MZe, a tak se hledají i další cesty možného rozvoje POZEM na pozemkových úradech (o tom se zde zmíníme někdy příště).

Na závěr bych chtěl popřát všem, co se pohybují kolem zpracování pozemkových úprav, aby stát pozemkové úpravy nadále podporoval tak jako dosud a aby docházelo k zefektivňování krajiny na celém území. Předpokládám, že POZEM bude v tomto procesu hrát nadále jednu z hlavních rolí.

Novinky edice Stavební právo

Nakladatelství ARCH vydalo v posledních dnech velmi zajímavé tituly. Přináší je v edici odborné právní literatury s těsnou vazbou na stavebnictví - Stavební právo. Na síti se s nimi můžete seznámit (a třeba i objednat) nejen v internetovém knihkupectví www.eProdejna.cz; na novinky pravidelně upozorňuje také server eStav.cz (na www.eStav.cz/stavPravo).

Tereza Tichá a kol.: Slovník pojmů užívaných v právu životního prostředí
Cílem slovníku je umožnit snadnější orientaci v tak obsáhlém oboru, jakým je právo životního prostředí. Jelikož jde zároveň o obor, který je úzce provázán s dalšími právními oblastmi (zejm. správní právo, dále pak občanské právo, obchodní právo, ústavní právo, mezinárodní právo veřejné a další), je nezbytné při jeho studiu a aplikaci podchytit vzájemné vazby a souvislosti.

TopoL Software

Ing. František Pivnička,
TopoL Software, s.r.o.

Firma TopoL Software je česká firma, která vyvíjí a distribuuje software v oblasti GIS, digitální fotogrammetrie a v dalších oblastech, kde se používají geografické informace. Tyto systémy jsou distribuovány nejen v České republice, ale také v zahraničí, a to hlavně v Německu, Itálii, Španělsku, Slovensku, Rusku, Turecku, Indii a Iránu.

Tyto systémy mají široké pole uplatnění. Používají se v lesnictví, zemědělství, pro pozemkové úpravy, v orgánech státní správy jako nástroje podporující řízení a kontrolu, pro sběr geografických dat a to jak ve státní správě tak v soukromém sektoru.

TopoL xT a další aplikace na bázi technologie TopoL NT

Hlavním produktem firmy je v současné době **TopoL xT**. Jedná se o obecný geografický informační systém, který ovšem umožňuje tvorbu nadstavbových aplikací. Je plně založen na nové generaci technologie TopoL (**TopoL NT**). Na této otevřené technologii jsou také založeny další aplikace **TopoL Internet Server**, **TopoL Carto**, **TopoL Track** a **TopoLeX**. Jednoznačně nejširší oblastí nasazení systému TopoL je lesnictví. Z této oblasti totiž vzešel a je proto funkčně uzpůsoben tak, aby vyhovoval přísným požadavkům tohoto oboru. Jedná se víceméně o standard zavedený v lesnictví v ČR. Kromě toho je velmi používán i v lesnictví ruském, německém (TopoL je hlavním nástrojem pro sběr dat ve spolkové zemi Thüringen a to jak v lesnictví tak zemědělství) a italském.

Oblast geografických informačních systémů je typická tím, že na trhu existuje několik produktů. Každý z nich je něčím specifický a každý z nich má svůj vlastní proprietární datový formát. Spojení těchto GIS produktů je téměř nemožné. Nejpalčivější je problém vzájemného sdílení dat. Veškeré produkty založené na technologii TopoL NT jsou schopny přímo načítat bez nutnosti konverze vektorová data v těchto formátech

- ArcView ShapeFile
- Microstation dgn
- GeoMedia Access MDB
- Geomedia MS SQL
- MapInfo TAB a MIF/MID
- TopoL blok
- Kokeš/MISYS VYK
- Oracle OpenGIS
- OpenGIS Access MDB.

Dále je možno importovat data ve formátech

- AutoCAD dxf
- Kokeš VTX
- DKM, VKM, VFK (data katastru nemovitostí)
- Lesnický standard XML.

Podporované rastrové formáty jsou potom

- TopoL RAS (včetně varianty RAK)
- TIFF (včetně varianty GeoTIFF a varianty z kompresí JPEG)
- BMP

- CIT
- JPEG
- GIF
- PCX
- HRF
- COT
- RGB
- RLE
- ECW
- MrSID

Komponenty podporující topologické úlohy jsou navrženy tak, aby byl pro uživatele během editace zachován komfort jaký je TopoLu vlastní a který ostatní systémy většinou nemají. A to nejen při editaci Topologických bloků, ale jakýchkoliv jiných dat. To znamená, že lze stejně efektivně editovat například i soubory ArcView Shapefile. Navíc lze kupříkladu provázet ShapeFile s polygony a se souborem s liniemi (pro zobrazování hranic polygonů pomocí speciálních liniových symbolů je totiž nutné vytvořit nejméně dva ShapeFile - jeden s polygony a druhý s hranicemi). **Při editaci linií se potom automaticky mění i odpovídající polygony.**

Další důležitou vlastností TopoLu xT je maximální **otevřenost celého systému**, která zahrnuje kromě běžné možnosti uživatelského přizpůsobení menu, panelů a klávesových zkratk, také možnost modifikace chování editačních nástrojů, doplnění nových editačních i jiných specializovaných funkcí a jednoduchý vývoj speciálních aplikací. Tato možnost je zajištěna použitím OLE/COM architektury pro hlavní komponentu celého systému i všechny jeho klíčové subsystémy. Otevřené a plně dokumentované rozhraní celého systému pak umožňuje doplnit nové OLE/COM objekty vytvořené ve standardních programovacích nástrojích (Delphi, Visual Basic, Visual C++) pro potřeby specializovaných řešení.

Součástí technologie TopoL NT je sada komponent umožňující volbu souřadných systémů a transformace mezi nimi. Mezi zcela nové vlastnosti systému patří také možnost kombinovat vektorová data pořízená v různých souřadných systémech (např. **JTSK a Gauss-Krüger**) a zobrazit je ve zvoleném souřadném systému (např. **WGS-84**).

Webové služby umožňují vzájemnou spolupráci mezi různými aplikacemi v prostředí internetu. V případě mapových služeb je možno například zkombinovat data z několika serverů do jedné mapy. **WMS (Web Map Service)** dle specifikace Open GIS konsorcia je podporován několika mapovými servery. TopoL xT je schopen tyto data potom pomocí této služby zobrazovat a kombinovat s vrstvami uloženými lokálně.

Na rozdíl od jiných GISů je TopoL velmi silný v práci s rastrovými obrázky. Umožňuje různé druhy transformace rastrů, jejich maskování a finální mozaikování. TopoL také umožňuje úpravu radiometrickým parametrem rastru (kontrast, jas, barevnou škálu, atd.). To vše lze provádět nejen pro jednotlivé rastry, ale i hromadně tak, aby spolu navzájem ladili. TopoL již ve své základní verzi obsahuje také funkce pro poloautomatickou vektorizaci binárních rastrů.

Projekt IACS v Durynsku (SRN)

Každá státní administrativa, která z fondů evropské unie zprostředkovává dotace pro zemědělce je nucena zajistit aparát, pomocí kterého důsledně eviduje a sleduje jakým způsobem jsou dotace využívány. Pravidla EU pro funkci tohoto apará-

tu jsou známa jako IACS (Integrated Administration and Control System). V roce 2000 pak bylo vydáno nařízení (EU 1593/00), kterým se do provozování IACS prosadily prostředky geografických informačních systémů a využívání ortofoto snímků.

Pro řešení grafické části dotační problematiky byl durynskou státní správou vybrán systém **GIFIS** (Geografisch Interaktives FachInformationsSystem), který se opírá o poslední verze programu TopoL xT. Pro ukládání dat byla vybrána databáze Oracle.

Užívali GIFISu budou pracovníci Durynského ministerstva zemědělství a životního prostředí, pracovníci regionálních administrativ a specialisté z koordinačních pracovišť. Celkově se bude jednat o stovky uživatelů různých specializací.

GIFIS je tedy aplikací na klíč, která řeší všechny úkoly související se sběrem, ukládáním, editací, zobrazováním dat a tiskem specifických tematických map. Navíc obsahuje moduly pro administraci systému, díky které lze pružně nastavovat vlastnosti systému s ohledem na širokou paletu uživatelů s různou odpovědností.

Hlavními úkoly GIFISu je

- import existujících dat (v Durynsku tradičně sbíraných pomocí TopoLu) do centrální databáze
- rychlé a pružné zobrazování dat, specificky pro různé úrovně uživatelů,
- tisk standardních tematických map a map potřebných pro vyřizování žádosti zemědělce
- provádění specifikovaných výpočtů a kontrol nad daty pro potřeby IACS
- aktualizování údajů o zemědělské půdě a jejího využívání
- kontrola nesouladů přímo v terénu pomocí měření GPS atd.

Celý systém obsahuje několik informačních vrstev. Jako hlavní je vrstva zemědělských bloků (ploch, které jsou zemědělsky využívány). Další jsou vrstvy mající vliv na dotace jako například vrstva kvalitiz půdy, vrstva Natura 2000, vrstva ochrany vodních zdrojů atd. Systém potom provádí průnik těchto vrstev a umožňuje tak provádět výpočet dotací. Systém je připraven i na to, až bude dostupná vrstva katastrálních map, aby šla provádět identifikace parcel v jednotlivých zemědělských blocích.

Samostatnou kapitolu potom reprezentují automatické tisky tematických mapových listů. Systém sám spočítá kolik jednotlivých mapových listů je potřeba vytisknout.

PhoTopoL

Firma TopoL Software společně s firmou Atlas nabízejí také řešení pro fotogrammetrii. Jedná se o produkt **PhoTopoL Atlas**. Je to výkonný systém, který je nabízen v několika variantách od varianty umožňující pouze ortofoto překreslení až po variantu umožňující stereo vyhodnocení a tvorbu 3D animací. Systém PhoTopoL Atlas je v současnosti používán jak soukromými firmami, školami pro výuku tak i státními organizacemi jako například Geografickým ústavem španělské armády. Program je nabízen v několika variantách.

- **OrthoPro** - interní, externí orientace, ortofoto překreslení, maskování, mozaikování, barevné vyrovnání

- **OrthoPhoto** - interní, externí orientace, ortofoto překreslení, maskování, mozaikování, barevné vyrovnání a TopoL
- **Corr** - interní, externí orientace ortofoto překreslení, maskování, mozaikování, barevné vyrovnání, automatická interní orientace, externí orientace s korelací, korelace pro tvorbu DMT a TopoL
- **View** - stereo prohlížení v TopoLu při již známé orientaci snímků
- **Digit Solo** stereo digitalizace v TopoLu při již známé orientaci snímků
- **Digit** - interní, externí orientace a stereo digitalizace v TopoLu
- **Stereo** - ortofoto překreslení, maskování, mozaikování, barevné vyrovnání, automatická interní orientace, externí orientace s korelací, korelace pro tvorbu DMT, stereo digitalizace v TopoLu
- **PhoTopoL Atlas** - PhoTopoL Stereo a Atlas Corr (speciální funkce pro zhlazení modelu, 3D pohledy, animace atd.)

Program pracuje jak s analogovými tak s digitálními komorami. V nové verzi tohoto programu je několik nových funkcí.

Například při provádění ortofota je možno zapnout volbu True Ortho. V tomto případě pak systém řeší také viditelnost. Pokud není dané místo z polohy komory viditelné tak se nepřekreslí. Zůstane průhledné. Pokud tedy máme kvalitní DMT s modely domů, a dostatečný počet snímků, tak aby byly domy viditelné ze všech stran můžeme vytvořit takzvané opravdové ortofoto.

Podstatně se také zautomatizovala tvorba ortofotomozaik. Celý proces tvorby jednotlivých ortofot, včetně barevného vyrovnání dle vzoru, vyrovnání podél automaticky nalezené linie, s maskování a mozaikování je možno spustit v jednom kroku.

Dále je zde nový nástroj pro jemné doladění barevných přechodů mezi jednotlivými rastry. Po výběru mapového okna, se kterým se bude pracovat je k dispozici nástroj, který po kliknutí do okna vrátí seznam rastrů v daném místě. V dalším dialogu můžeme nastavit základní charakteristiky rastru, jako je gamma korekce v jednotlivých složkách, jas a kontrast. Nastavené změny lze vidět přímo po překreslení mapového okna, včetně toho, kdy se výše uvedené změny aplikují v různé míře na různé části rastru. To znamená, že mo hu například změnit jas a kontrast na okrajích snímků.

Většinu operací lze zadat jako hromadnou, kdy se vybere skupina rastrů a operace se provede se stejnými parametry pro celou skupinu. Lze vytvářet dávky, kde se mohou libovolně kombinovat veškeré operace s rastrovými daty.

Nově také PhoTopoL přímo komunikuje s programem AeroSys pro výpočet aerotriangulace (výpočet orientací snímků v bloku). V předchozích verzích PhoTopoLu a AeroSysu byla možná komunikace pouze na úrovni importu a exportu. V nových verzích těchto programů je možno při výpočtu aerotriangulace přímo volat PhoTopoL a žádat přeměření jednotlivých vlíčovacích nebo spojovacích bodů na definovaných snímcích. PhoTopoL naopak po přeměření pošle data zpět do AeroSysu. Umožňuje to tedy mnohem vyšší komfort a produktivitu.

JAK OCENIT SPRÁVNĚ ...

Ing. Jaroslav Hába,

Ing. Šárka Švancarová

Dokončení článku ze str. 23

pení jiným. A výběr daní si ve všech případech mnou ruce. Rovněž i u břemen zřizovaných bezúplatně.

Kupčíme s věcnými břemeny? - neda se nám jako národu divit. Který z vlastníků pozemků po nebojácném příkladu jedné paní by byl ochoten se dopředu dohodnout za malý obolus, když vidí obrovské zisky různých společností protékající přes jeho pozemek? Předkladatelům např. telekomunikačního zákona se podařil precedens – prosadit funkci veřejného zájmu, ten je ale třeba důsledně prosazovat u všech druhů technických sítí, pozemních komunikací, drah a podobně – u všeho, co slouží životu společnosti.

Hovoříme o zájmu České republiky, o obecném zájmu, o veřejném zájmu, o stavbách ve veřejném zájmu, o veřejně prospěšných stavbách, o zájmu společnosti – vše se ale týká jednoho: totiž podmínek trvale udržitelného rozvoje, tj. podmínek pro udržitelný hospodářský rozvoj, sociální soudržnost a smír ve společnosti a pro kvalitní životní prostředí.

Vzájemně vyvážený vztah těchto oblastí je předpokladem dosažení trvale udržitelného rozvoje, obecně sdíleného hospodářsky vyspělými zeměmi. Jeho uplatňování má dopad na území, je podmiňováno jeho možnostmi a vyžaduje proto dostatečný předstih v přípravě území.

Připravovaný nový stavební zákon by měl do problematiky majetkoprávních vztahů k nemovitostem vnést nové světlo. Zákon vymezí mj. pojem „veřejný zájem“ na úseku územního plánování, kterým je

zájem společnosti na takovém uspořádání území a na takových změnách v jeho využití, které slouží k naplňování cílů trvale udržitelného rozvoje. Tento veřejný zájem bude obecně vyjádřen přímo zákonem a bude zjišťován a konkretizován (lokalizován) procedurami pořizování, projednávání a schvalování politiky územního rozvoje, územně plánovací dokumentace, v územních řízeních a při vydávání územních nařízení. Vymezování veřejného zájmu nesouvisí s otázkami finančních zdrojů a jejich povahou, které budou pro realizaci změn území využívány. Rovněž by měl být vymezen pojem „veřejný zájem“ v oblasti §108 zák. č. 50/1976 Sb.

Očekává se rozmach Regulačních plánů (zastavitelných a přestavbových území), které budou stanovovat konkrétní způsob využití jednotlivých pozemků a po schválení budou nahrazovat územní rozhodnutí pro řešené území, a to zejména ve vybraných případech nové výstavby v zastavitelných územích, které budou

mít vliv na změnu vlastnických vztahů. Hovoří se o smlouvách o spoluúčasti na vybudování infrastruktury apod. Rovněž budou zpracovávány Regulační plány nezastavitelných území s ohledem na požadavky komplexních pozemkových úprav.

To vše by mělo napomoci zastavit fenomén věcných břemen. Nezabírejte si naši krásnou vlast, vede to k budoucím problémům v majetkových vztazích např. již v současnosti se tato problematika významně počíná odrážet ve správních řízeních stavebních úřadů a výsledkem je to, že dříve neobyčejně jednoduché případy se dokáží velmi zkomplikovat.

Věcná břemena významným způsobem ztěžují a prodlužují většinu územních a stavebních řízení v souvislosti s trasováním liniových staveb. Mnohdy neúčinným se stává i způsob zřízení věcného břemena formou vyvlastnění. Ve většině případů alfa a omega je právě způsob stanovení náhrady za zřízení práva odpovídajícího věcnému břemenu.

Literatura k oceňování věcných břemen:

- Kapitola 14.13 z publikace: BRADÁČ, A. a kol.: Teorie oceňování nemovitostí. V. vydání. Akademické nakladatelství CERM Brno, s.r.o., 2001. Upraveno na aktuální stav k 1. 1. 2004
- BRADÁČ A., FIALA J., HÁBA J., HALLEROVÁ A., SKÁLA M., VITULOVÁ N.: Věcná břemena od A do Z, LINDE Praha a.s., 2001, aktualizované vydání 2002
- Cenový věstník MF ČR, Částka 6: Komentář k oceňování práv odpovídajících věcným břemenům podle § 18 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a změně některých zákonů (ze dne 20. 5. 1999)
- Hába-Janás-Švancarová: SLOVNÍK DEFINIC a výklad některých vybraných pojmů stavebního práva, díl I. a II., ARCH Praha 2003

Článek bez nároku na honorář dáváme současně za souhlasu jednotlivých vydavatelů k dispozici časopisům: Soudní inženýrství, ODHADCE a oceňování majetku, Bulletin stavebního práva a Bulletin advokacie.

AKREDITOVANÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO ČLENY ČKAIT

Akce: Novela zákona o veřejných zakázkách - seminář
Termín: Duben 2005, 1 den
Místo konání: České Budějovice, dům techniky
Pořadatel: České Budějovice, dům techniky
Kontakt: 387 428 195, info@dumtechnikycb.cz,
J. Vosejková, www.dumtechnikycb.cz

Akce: Stavební, autorský a technický dozor investora - seminář
Termín: 12. 5. 2005, 1 den, od 9 hod.
Místo konání: Praha
Pořadatel: STUDIO AXIS, s.r.o., Praha
Kontakt: 271 732 095, Ing. P. Dolejš,
studio@studioaxis.cz,
www.studioaxis.cz

Akce: Ochrana životního prostředí při přípravě, projektování a provádění staveb - kurz
Termín: 7. 6. 2005, 1 den
Místo konání: Praha 2, Karlovo nám. 7
Pořadatel: Gradua-CEGOS, s.r.o., Praha
Kontakt: 222 162 372, jkrejca@gradua.cz
Ing. J. Krejča, www.gradua.cz

Akce: Certifikace projektového manažera - seminář
Termín: 16. 6. 2005, 1 den, od 9. hod.
Místo konání: Praha
Pořadatel: STUDIO AXIS, s.r.o., Praha
Kontakt: 271 732 095, Ing. P. Dolejš,
studio@studioaxis.cz, www.studioaxis.cz

Rekonstrukce polní cesty ve Starém Plzenci VPC 2, okres Plzeň-jih